

TV 15

LETO XIV. — Št. 30 29. VII. 1976

SPOMENIK V DRAŽGOŠAH NA DAN ODKRITJA

FOTO: S. TERŠEK

Veličastna proslava v Dražgošah ob petintrideseti obletnici znamenite dražgoške bitke, ki smo ji prisostvovali na dan vstaje slovenskega naroda, je dokazala, da najhujši dnevi naše zgodovine niso in ne bodo nikdar pozabljeni... Besede čudovitega recitala so globoko odjeknile v prelepi, tolikokrat opevani dražgoški vasi, prisluhnili pa so jim mnogi, ki so prišli iz vseh koncev in krajev naše ožje domovine.

Ni moj namen toliko pisati o proslavi sami, saj so o njej pisali mnogi časnikarji,

prav sem prvič stopila na kraj, kjer so cankarjevci bili neustrašni boj s tridesetkrat močnejšim sovražnikom — na kraju samem preživljala mučeniški napor borcev, kakor tudi vse strahotne žrtve civilnega prebivalstva.

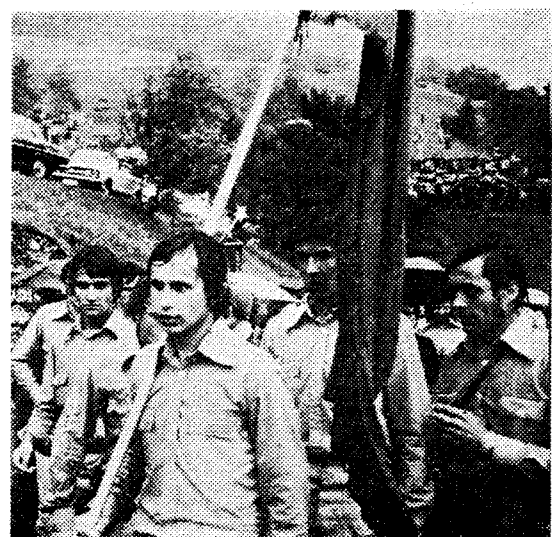
Ob vsem tem podoživljanju pa bi vam rada povedala to, kar me je nadvse presenetilo in ganilo.

Tam pod drevesom sem videla borca v partizanski uniformi, z odličji na prsih, ki

ŠE BOM PRIŠLA...

povedala bi vam rada le nekaj občutkov, ki sem jih doživljala in ki so mi za vedno ostali v spominu.

Ker sem knjigo Ivana Jana »Dražgoška bitka« prebrala pred nedavnim, sem — če-

mu je manjkalo zapestje na roki... S praporom v roki je stal v krogu pionirčkov in jih skušal očetovsko obvarovati pred dežjem. Okoli njega je bilo zbrano še dosti mladine. Pogovarjali so se, tudi njih je želel z ogrinjalom obvarovati pred dežjem, pa jih je bilo preveč.

Opazovala sem tudi udeležence mladinske brigade »AVNOJ 76«, ki je prav ta dan krenila na dolgo pot bratstva in enotnosti, na pot ljubezni do domovine... V lepih, svetlomodrih uniformah so strumno stali v vrstah, z nasmehom na licih ter s tisto mladostno prežetostjo in dostojanstvom, kot bi hoteli povedati v en glas:

»Tovariši, ki ste padli, niste padli zaman! Tu smo mi in če bo potrebno, bomo stopili na vašo pot!«

S takšnimi utrinki v srcu sem zapuščala Dražgoše; v mislih sem se še enkrat poklonila padlim, s pogledom objela lepoto prelepe pokrajine in obljubila:

»Še bom prišla...«

MARIJA LUKEŽIČ

BORCU MESTO, KI MU GRE

str. 3

NA VOKLEM

PREHITEL JE NEMŠKI RAFAL

str. 4

DRAŽGOŠE, DEL NARODNE EPOPEJE

str. 5

IZKUŠNJE OBOROŽUJEJO NOVE GENERACIJE

OB PODELITVI NAGRAD VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA

VOJAŠKO-ZGODOVINSKA MONOGRAFIJA IN ŠE VEČ

str. 6 in 7

DA BI LJUDJE RAZMISLJALI...

POGOVOR Z IVETOM ŠUBICEM

str. 8

ODLOČNO OBSOJAMO OŽIVLJANJE NACIZMA

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije je na seji 20. julija 1976 razpravljal tudi o položaju, ki je nastal za slovensko in hrvaško narodnostno manjšino v Avstriji s sprejetjem zakonov o popisu manjšin in o pravnem položaju narodnostnih skupin, s katerimi se flagrantno kršijo določila državne pogodbe o ustanovitvi neodvisne in demokratične Avstrije.

Republiški odbor ugotavlja, da ti zakoni pomenijo nedopustno koncesijo manjšinam sovražnim elementom in legalizacijo politike asimilacije Slovencev in Hrvatov v Avstriji.

Te odločitve so ne le v nasprotju s 7. členom avstrijske državne pogodbe o pravicah slovenske in hrvaške manjšine, ampak tudi s tistimi določili, ki zahtevajo od Avstrije, da iz političnega, gospodarskega in kulturnega življenja odstrani vse sledove nacizma in da razpusti vse organizacije na njenem območju, ki oživljajo nacistično aktivnost in propagando ali pa so sovražne v odnosu do katerekoli izmed članic Združenih narodov.

Jugoslavija, kot podpisnica državne pogodbe in država, ki je bila žrtev nacistične agresije in ki je s svojim bojem odločno prispevala k zmagi nad fašizmom, ne more sprejeti kršenja državne pogodbe, ki ni le mednarodni pravni temelj obstoja sedanje Avstrije, ampak tudi del po vojne ureditve Evrope.

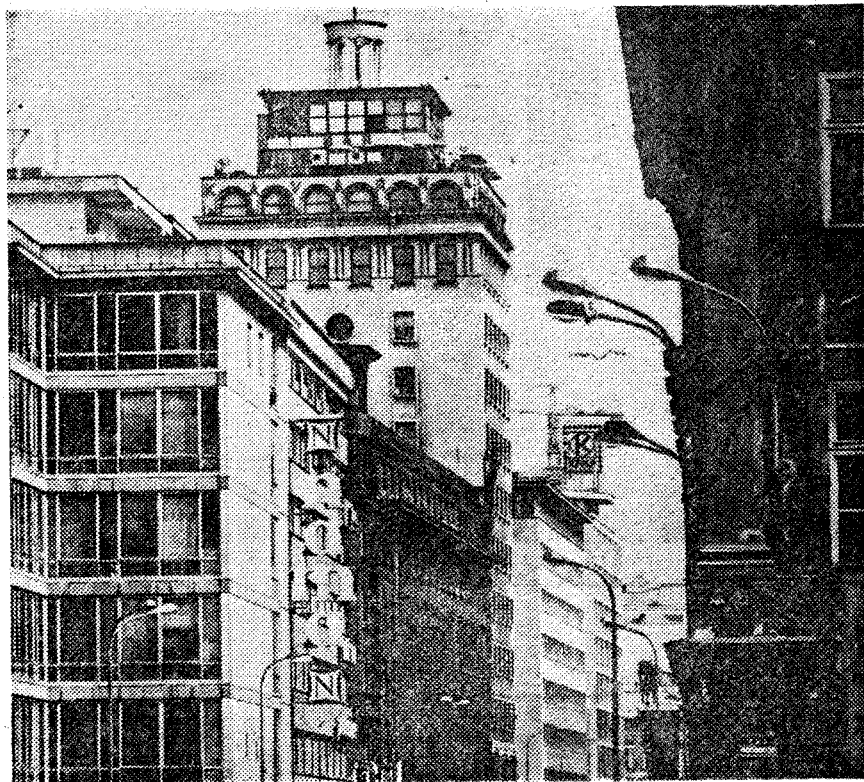
Nas, borce, še posebej vznemirja politično vzdušje, v katerem nemoteno netijo sovraštvo proti našim manjšinam in zastrupljajo odnos do naše države. Ogorčeni smo zaradi sramotjenja in uničevanja partizanskih spomenikov na Koroškem in nemotene uprizorjanja prireditev

s šovinistično vsebino, na katerih se proslavljajo osebnosti, ki so bile neposredno odgovorne za nacistične zločine nad koroškimi Slovenci in za poskus genocida, hkrati pa znane tudi kot glavni dejavnik avstrijskega »anšlusa«, priključitve Avstrije k nacistični Nemčiji.

Ogorčeni smo zaradi blatenja narodnoosvobodilnega boja na javnih manifestacijah, ki so mu podlegli odgovorni politiki Avstrije, ki pozabljajo, da so borci iz vrst slovenske manjšine dali največji prispevek avstrijskemu antifašističnemu gibanju in doprinos k osvoboditvi Avstrije izpod fašizma. Namesto tega se vloga koroških partizanov in jugoslovanske ljudske armade prikazuje kot nekakšna grozotna okupacija in izrablja za kampanjo »prastrah«, ki naj bi ga opravičevala nekakšna slovenska, oziroma jugoslovanska nevarnost.

Odločno obsojamo odnos avstrijskih oblasti, ki dopuščajo oživljanje nacizma in povezovalje nacističnih elementov z neonacističnimi ostanki iz drugih nemških evropskih dežel in ostanki jugoslovanskih kvistlingov, ki so našli zatočišče tudi v Avstriji.

Iz ust predsednika avstrijske republike in zveznega kanclerja slišimo želje po dobrih odnosih z Jugoslavijo. Kako naj uskladimo te iz-

jave z vsemi že naštetimi pojavi ali na primer s tem, da je bila ob sodelovanju uradnih predstavnikov Avstrije odkrita plošča, ki še stoji in ki govori o izgubljenih »nemških« mestih Mariboru, Ptuju, Celju, Brežicah?

Mi, udeleženci velike protifašistične vojne, odločno obsojamo te pojave in se čutimo dolžne opozoriti vse žrtve fašizma in bivše borce v Evropi, da korenine fašizma v Avstriji niso bile izruvane. Jugoslavija se čuti še toliko bolj poklicano, da opozarja na ta dejstva tudi široko svetovno demokratično javnost, saj je znano, da so nacistični elementi v Avstriji bili že pred drugo svetovno vojno vsestransko angažirani v pripravah osvajalnih načrtov proti

Jugoslaviji.

Z zadovoljstvom ugotavljamo, da sta slovenska in hrvaška manjšina v Avstriji, v svojem boju proti preštevanju in proti legalizaciji raznarodovalne politike, deležni vse podpore jugoslovanske javnosti, podpore, ki jo je predstavnikom koroških Slovencev izrazil tudi predsednik republike tovariš Tito.

Tudi v bodoče bomo odločno podpirali boj naših rojakov, pa tudi vse ukrepe naše vlade, da se z avstrijske strani zagotovi izpolnjevanje mednarodnih obveznosti in da se zaščitijo narodnostne in človeške pravice pripadnikov slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji.

Ljubljana, 20. julija 1976.

UTRINKI IN ODMEVI

Obujanje spominov

Rada bi obiskala Novo Gradiško

Sem vaša dolgoletna naročnica in zvesta bralka. Ze velikokrat sem opazila, da odgovorite na razna vprašanja in zato sem se odločila, da vam napišem to pismo z nekaj vprašanji in prosim, če mi nanje odgovorite.

Leta 1944 in 1945 sem bila partizanska bolničarka na področju Nove Gradiške v Psunju... Sedaj, po tolikih letih, sem si zaželela te kraje ponovno obiskati, da bi obudila spomine, da bi morda srečala še kakšnega znanca iz tistih dni!

So tudi v teh krajih kdaj partizanske proslave ali pa spominski kraji iz narodnoosvobodilnega boja urejeni tako kot, na primer, Kočevski Rog, Bolnišnica Franja ali Baza 20.

MILKA MESERKO
Moškričeva 40/a
p. Ljubljana

ODGOVOR UREDNIŠTVA — »TV 15« prebirajo tudi zunaj Slovenije, pa vam bo morda kdo izmed teh bralcev odgovoril na vaše vprašanje in vam svetoval, kako in kdaj v kraje, na katere vas vežejo mnogi spomini.

Bili smo ukradeni otroci

Odmev na sestavek
»Srečanje v Grižah«

Spet smo se srečali, takrat najmlajši, danes odrasli, žene in mošje. Bilo je to peto srečanje po vrsti in to so naši najlepši dnevi. Vedno težko pričakujemo ponovnega snidenja.

Ko sem v »TV 15« prebirala skromno poročilo s tega srečanja, so se utrnili spomini...

Kar nas je bilo malo starejših, so nas klicali pred gestapo, nam obljubljali šolo, zaposlitev, dom v Nemčiji — samo, da bi povedali imena ljudi, s katerimi smo sodelovali oziroma tistih, ki so prihajali k nam. Trdno vem, da ni nihče izdaljal. Vsi smo se raje odločili za trnjevo pot izgnanstva, čeprav smo dobro vedeli, kaj nas čaka.

V Frohnleiten so nas odpeljali v živinskih vagonih, kakor živino. Nova poznanstva, novi objokani obrazi, nove sestre in bratje. Od tam so nas transportirali, v ne vem koliko taborišč.

Naš transport je štel 186 ljudi. Sli smo v delovno taborišče Reichgraf na Bavarskem. Delati smo morali vsi, tudi dvanajstletni otroci! Govoriti v slovenskem jeziku je bilo strogo prepovedano in vsa pošta je šla skozi cenzuro, najmlajši pa so morali obiskovati tečaj nemškega jezika in se učiti nemških navad. To naj bi bili nemški janičarji.

Posebno črni dnevi so bili, ko so sovrstniki dobivali obvestila o smrti staršev iz drugih taborišč. Takrat smo vsi žalovali. Tudi mi, še otroci, smo stiskali glave in naklepali, kje in kako bi lahko škodovali okupatorju. Zboleti nismo smeli, kdor je šel v bolnišnico, se ni več vrnil. Zivotali smo in čakali, tako so nam minevala otroška leta.

Osvobojeni smo bili 19. 4. 1945. Veselje je bilo nepopisno. Vse, kar je bilo rdečega, smo obesili okrog

vratu, dekleta pa smo šivale znake: srpe in kladivo. To je bil spet naš velik greh, ki nam ga Amerikanci, čeprav naši osvoboditelji, niso odpustili. Naj bi strgali rdeče rutke izza vratu? Ne, nismo, odločno smo šli po poti, ki so jo prehodili naši starši, bratje in sestre, naši partizani! Prišlo je celo do fizičnih obračunavanj.

Dne 10. 7. 1945 smo končno prišli v Gozd Martuljek, kjer je bilo nekakšno zbirno taborišče in nato domov. Skrite iskricke upanja, ki smo jih gojili, da se naši domači le vrnejo in da ni mogoče postreliti nedolžne ljudi, so se nam razblinile.

Mnogi izmed nas so ostali čisto sami, samcati. Kaj nam je ostalo iz tistih temnih dni? Ukradeni otroci smo ostali tihi in skromni. Vsak po svojih

zmožnostih smo se uveljavili v življenju, s prizadevanjem in z velikim trudom. Nekateri smo se morali spoprijeti s trdim delom, živeti je bilo pač potrebno, nekateri so imeli možnost, pa so se izšolali in si tako priborili boljši kos kruha.

Ali nam je naša družba nadoknadila izgubljena otroška leta?

Ali imamo urejeno posebno dobo?

Ali si jo morda lahko še uveljavimo?

To samo tako, mimogrede! V enem dnevu prijetnega, pristranskega srečanja ukradenih otrok, ki sta nam ga s skrbjo in ljubeznijo pripravili skupščina občine in ZB NOV Zalec, smo v mislih preživeli tri ali štiri leta okupacije in — potem se včasih utrnejo tudi takšne misli, takšna vprašanja.

Vemo, da tako topel sprejem lahko pripravijo samo ljudje, ki so sami med vojno veliko pretrpeli ali pa taki, ki znajo ceniti žrtve teh dni, zato bi se rada gostiteljcem iz vsega srca in v imenu vseh udeležencev srečanja v Grižah še enkrat pristrano zahvalila.

GVETKA KINCIC
Brestanica
p. Brestanica

So ga pozabili?

Hudo nam je bilo, ker se ZB Novaki ob zadnjem slovesu ni spomnilo svojega tovariša

Podpisana Vida Jemec, poročena Hadalin iz Tolmina, Zagorjeva ul. 8, prosim, da »TV 15« objavi tele vrstice:

Dne 24. 6. smo se za vedno poslovili od Venceljna Jemca, rojenega 1899. leta v Gornjih Novakih (po domače pri Kamčerju). Pokojni Vencelj Jemec je bil v svojem življenju zelo naprednih načel in kot tak je bil že pod fašistično Italijo v organizaciji TIGER. Takoj v začetku se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje, leta 1942 v OF in je bil tudi eden izmed prvih v teh krajih, ki so jih sprejeli v komunistično partijo. Vse do leta 1973 je bil zelo aktiven v družbenopolitičnem življenju, dokler mu bolezen ni preprečila nadaljnjega dela.

Pričakovali smo, da bo na pogrebu kdo kaj več spregovoril o njegovem življenju in med venci tudi ni bilo venca ZB Novaki. Hudo nam je bilo, ker se ZB Novaki, v katerem je Vencelj Jemec še največ sodeloval, ob zadnjem slovesu ni spomnila svojega tovariša. Pogrešali smo tudi udeležbo njegovih ožjih sodelavcev iz Cerknega, saj Novaki niso tako daleč.

Ob zaključku tega pisma se iskreno zahvaljujem vsem tistim, ki so kakorkoli sočustvovali z nami in se od pokojnika poslovili z venci in s cvetjem.

SORODNIKI

Borcu mesto, ki mu gre

Ustrezne rešitve problemov varstva borcev in vojaških invalidov so politično zelo pomembne, saj so borci pomemben dejavnik v družbenopolitičnem življenju. Zavedati se moramo, da ugodno rešeni problemi borcev povečujejo njihovo zavzetost pri delovanju krajevnih skupnosti, družbenih in političnih organizacij, zlasti pa v splošnem ljudskem odporu in družbeni samozaščiti, kot temeljnih obrambnih dejavnikov naše samoupravne skupnosti.

Pozitivno rešena vprašanja borcev vzpodbudno vplivajo tudi na mlade v splošnem ljudskem odporu, ki v takšnem ravnanju vidijo zagotovilo za pravilno reševanje lastnih problemov, posebej pa še po morebitni obrambi domovine.

Obsežnost in zapletenost borčevske in invalidske problematike, kateri prejšnji organi niso bili kos, je bila neposredni povod za ustanovitev republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov kot samostojnega upravnega organa, ki je pristojen za reševanje vprašanj na republiški ravni. Ker je bil komitej ustanovljen šele 1. II. 1975, njegova strokovna služba še ni tako izoblikovana, da bi mogla povsem učinkovito uresničevati pristojnosti republike na tem področju. Z delovanjem omenjenega upravnega organa smo vas seznanili že v eni prejšnjih števil, kjer smo tudi opisali objektivne težave, ki se pojavljajo pri delu tega komiteja.

Republiški predpisi

»Socialistična družbena skupnost zagotavlja materialne in druge pogoje za uresničevanje pravic borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev, s katerimi se zagotavlja njihova socialna varnost.« To je osnovno načelo ustave SFRJ, na katerem temelji celotno varstvo borcev in vojaških invalidov v Jugoslaviji. Na podlagi ustavnih načel je z zveznimi zakoni urejeno temeljno varstvo borcev in vojaških invalidov in so določene njihove temeljne pravice.

Sedaj pa si oglejmo, kako ureja omenjeno problematiko republiška zakonodaja. Mimorede naj še omenimo, da je del občinskih skupščin omejeno izključno na izdajanje odlokov o materialnem varstvu posameznih kategorij borcev.

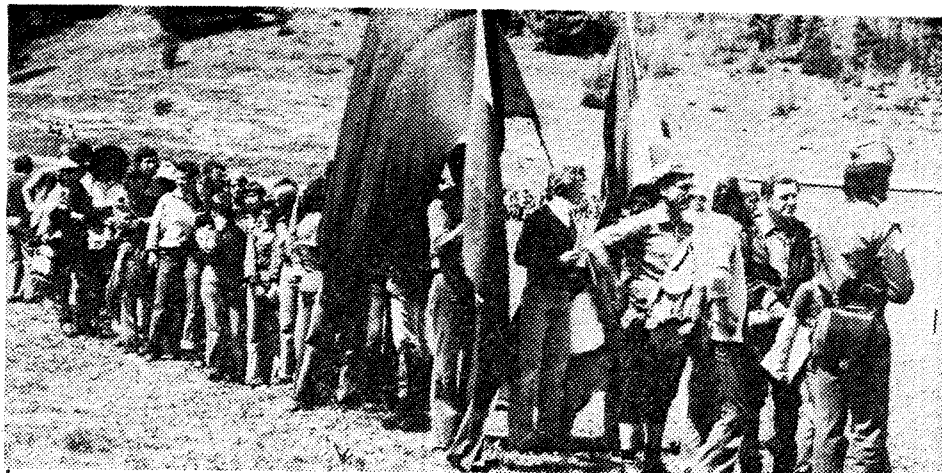
Izhodišče za republiško zakonodajo je v temeljnih načelih ustave SR Slovenije: »Socialistična družbena skupnost zagotavlja materialne in druge pogoje za uresničevanje pravic borcev, vojaških invalidov in družin pad-

dalje gre za republiške in občinske priznane, ki so prav tako pomemben element družbene pomoči udeležencem narodnoosvobodilnega boja. Žal pa smo pri tem ugotavljali, da je še mnogo neenotnosti posebno na področju občinskih priznane. Kot kaže iz najrazličnejših razprav na vseh ravneh, kjer so obravnavali to problematiko, bo tudi to vprašanje rešeno v bližnji prihodnosti. Prav tako smo že pisali o pokojninah udeležencev, zdravstvenem varstvu in stanovanjskem vprašanju udeležencev NOV.

Zakoni in predpisi, ki smo jih pred tem omenili, urejajo tudi položaj imetnikov partizanske spomenice 1941, španskih borcev, narodnih herojev, borcev za severno mejo in slovenskih vojni dobrovoljcev, ter odlikovancev z vojaškimi redi bivše Jugoslavije.

Nosilec sistema

S tem pa seveda nismo našli vsega kar urejajo predpisi na tem področju, kar tudi ni naš osnovni namen. Reči hočemo namreč

NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ — V okviru občinske konference ZSMS Jesenice uspešno deluje več partizanskih mladinskih enot, in sicer: Jeseniško-bohinjski odred, Kokrški odred, Ježkov odred ter bataljoni VOS, Viktorja Kežarja, Jožeta Gregorčiča ter Cankarjev bataljon. Na fotografiji, ki vam jo danes predstavljamo, pa je Jeseniško-bohinjski odred na enem izmed svojih pohodov po partizanskih poteh.

Foto in tekst: BRANKO BLENKUS

Nagrade vstaje slovenskega naroda

Nagrade vstaje slovenskega naroda so dobili avtorji pomembnih znanstvenih in umetniških dosežkov s tematiko narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije. Kot je v svojem govoru naglasil Bogdan Osolnik, so te nagrade, ki opominjajo na idejo praznika vstaje slovenskega naroda, več kot le nagrade, saj nosijo v sebi »spomin na sklep CK KPS in glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet o načrtovanju prelova osvobodilnega gibanja k oboroženim akcijam, ki so se 22. julija leta 1941 začele po vsej Sloveniji in že v na-

slednjih dneh prerasle v val organiziranega oboroženega uporaa.

Seje so se udeležili najvidnejši predstavniki družbenopolitičnega življenja: Sergej Kraigher, Franc Popit, Mitja Ribičič, dr. Marijan Brečelj, Andrej Marinc, Lidija Sentjurc, Vida Tomšič, Franc Setinec, Franc Tavčar-Rok in mnogi drugi predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij, člani RO ZZB NOV Slovenije, delegacije republiških konferenc, člani predsedstva SRS, predstavniki Akademije, sodstva ter JLA in narodni heroji.

Tovariš Bogdan Osolnik je v svojem govoru naglasil, da je glavna naloga podeljevanja nagrad pravzaprav v želji, da organizacija ZZB NOV Slovenije »z njimi spodbudi kulturno in umetniško snovanje, na temo osvobodilnega boja, da bi vrednote tega boja in revolucije bile čim bolj prisotne tudi v našem sodobnem življenju«.

Do sedaj so podelili 59 nagrad, med temi je Republiški odbor zveze združenj borcev podelil največ nagrad, se pravi 24, za zgodovinske monografije in spomine, 13 za knjižna in pesniška dela, 8 za likovna, 5 za dramska dela, televizijske ali radijske oddaje, 3 za glasbena dela, 3 za spomenike NOB in revolucije, 2 za filme in 1 Pionirskem listu ob 30-letnici, za razvijanje revolucionarnih tradicij med mladino.

Ta številni pregled kaže, na katerih področjih se je predvsem razvijala aktivnost organizacije ZZB, kje je imela največjo odmevnost in kje bi bilo treba še spodbude. Kvaliteta nagrajenih del vsako leto raste, tako da ima posebna žirija, ki deluje po kriterijih pravilnika, težje, a hkrati tudi prijetnejše delo.

Prav v tej želji, ohranjanja in spodbujanja vrednot in izročil velikega časa, naj pomenijo tudi letošnje nagrade vstaje spodbudo vsem znanstvenim in umetniškim ustanovam in ustvarjalcem, za nadaljnje delo s tega področja.

N. M.

Več o tem na 6. in 7. strani

TV-15 VAŠ TOVARIŠ

lih borcev, ki se jim zagotavlja socialna varnost».

Po 20. točki 314. člena ustave SR Slovenija skrbi za varstvo borcev NOV, vojaških invalidov, delovnih in drugih invalidov, španskih borcev, predvojnih revolucionarjev, borcev za severno mejo in slovenskih vojni dobrovoljcev, žrtev fašističnega nasilja, civilnih žrtev vojne in vojnega materiala. Poleg že naštetega pa je v 15. točki 321. člena republiške ustave določeno, da socialistična republika Slovenija v okviru svojih pravic in dolžnosti z zakonskimi predpisi ureja sistem zdravstvenega varstva, zdravstvenega, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, varstvo invalidov, borcev NOV in vseh že naštetih kategorij.

V vrsti republiških zakonodajnih ukrepov, ki dopolnjujejo zvezno zakonodajo, velja omeniti zakon o vojaških invalidih iz leta 1974, zakon o dodatku zaposlenim udeležencem NOV (1969—1973), zakon o republiških priznavalninah (1971), izredno pomemben zakon o starostnem zavarovanju kmetov (1972, 1973), zakon o izjemnem priznanju in odmeri starostne pokojnine osebam, ki imajo posebne zasluge (1974), zakon o borcih za severno mejo v letih 1918 do 1919 in o slovenskih vojni dobrovoljcih iz vojn 1912 do 1918 (1971, 1973).

Zanimivo je, da poznamo tudi drugo »kategorijo« republiških zakonov, ki se sicer nanašajo na celotno prebivalstvo, omenjajo pa tudi borce in vojaške invalide. Tako velja to za zakon o družbenem varstvu otrok in skupnostih otroškega varstva, zakon o zdravstvenem varstvu, o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, k vsem naštetim pa lahko prištejemo še vse predpise, ki temeljijo na omenjenih zakonih.

Na podlagi zvezne, republiške in občinskih odlokov urejamo torej vsa vprašanja borcev NOV, vojaških invalidov in ostalih kategorij.

O posameznih področjih, na katerih se rešujejo razna vprašanja, smo že mnogo pisali. Zato si danes oglejmo, o čem smo pravzaprav govorili. Najprej naj omenimo dodatek za zaposlene borce, kot eni temeljnih oblik materialne skrbi za borce, ki ga je federacija uvedla z zakonom že leta 1964. Na-

slednje: »Kdorkoli je pozorno spremljal naše pisanje v zadnjih mesecih, je verjetno dobil dokaj popolno sliko o stanju glede reševanja borčevske problematike. Nekatera vprašanja so še nerešena ali neustrezno rešena; tega ne moremo zamočati. Zamočati pa prav tako ni mogoče napredka, ki je posledica intenzivne skrbi celotne družbene skupnosti za borca.

Pripravil: ANDREJ SKALERIČ

tičnih organizacij. Urejanje vprašanj spomenikov in spomeniškega varstva bo morala prevzeti SZDL kot frontna organizacija.

Na Koroškem ugotavljajo, da je bilo na tem področju doslej že veliko storjenega, vendar so še vedno kraji iz časov revolucije in NOB, ki niso zaznamovani. Pri nekaterih spomenikih še niso urejena zemljiškoppravna in lastniška vprašanja, ponekod se pojavlja problem vzdrževanja, pa tudi kategorizacija spomenikov še ni zaključena. Vse te naloge bo treba ure-

Prispevek borcev

V prostorih republiške skupščine je bila 20. julija 9. seja republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, dve uri kasneje pa ji je sledila svečana seja, na kateri so ob 35-letnici vstaje slovenskega naroda podelili nagrade vstaje in plakete zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije za leto 1976. Na tej seji so podelili tudi 13 odlikovanih predsednika republike.

Na dopoldanski delovni seji je po uvodnih besedah tovariša Janka Rudolfa spregovoril predsednik IS skupščine SR Slovenije tovariš Roman Albreht. Prisotne je seznanil z izredno izčrpnim poročilom o nekaterih osnovnih vprašanjih ustavne preobrazbe združenega dela v zvezi z aktualnimi družbenopolitičnimi in ekonomskimi problemi naše sedanosti. Iz omenjenega poročila in drugih govorov je bilo razvidno, da so nemajhen delež v procesu ustavne preobrazbe prispevali prav borci. Njihov prispevek je, razumljivo, integralni del prispevka vseh ostalih udeležencev v tem procesu, je dejal predsednik republiškega odbora ZZB NOV Janko Rudolf.

Tovariš Rudolf je nadalje seznanil prisotne z resolucijo, ki se nanaša na vprašanje slovenske manjšine v Avstriji. Oba nova zakona v Avstriji namreč pomenita revizijo državne pogodbe, ki je enostranska in za Jugoslavijo nesprejemljiva. Demokratične silo v Avstriji, je nadaljeval tovariš Ru-

dolf, opozarjajo na nevarnost, ki s takim ravnanjem preti Avstriji sami. Prisotni so odobrili resolucijo in izrazili ogorčenje nad ravnanjem avstrijskih oblasti.

V nadaljevanju se je Matej Bor seznanil prisotne s poročilom žirije o nagradah vstaje slovenskega naroda za leto 1976.

Nagrade vstaje slovenskega naroda podeljujemo že deseto leto. Področja, za katera so bila podeljene nagrade, so naslednja: zgodovina, književnost, likovna umetnost in film.

Žirija je sklenila podeliti sedem nagrad: Za knjigo »Židankova brigada« je dobil nagrado Mirko Fajdiga; za življenjsko delo na obeležjih NOB, posebno pri spomeniku v Dražgošah, inž. Boris Kobe; za knjigo »Belokranjski odred« Radko Polič; za memoarsko delo Franc Štrekel; Janez Vipotnik za delo »Rodna letina«; Maks Zadnik za knjigo »Istrski odred« in skupina avtorjev za 6. zbornik dokumentov NOV.

REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKE ŠT. 132

Vodoravno: STRAST TRAVAR ROMANA OTOLIT TUKAN TA VRAG OPERATER BARAKAR VO AT KORELACIJA ARABIJA APETITI RAGADA NAPISANOST NB KANAT UTA ARESTI ANER JER TONI OLIVERA TARAS TO OK IST EDO ARSA VATEL TO MK OSA KOPALKE TK SORICA TRON RANINA IBIKOS ZA ART

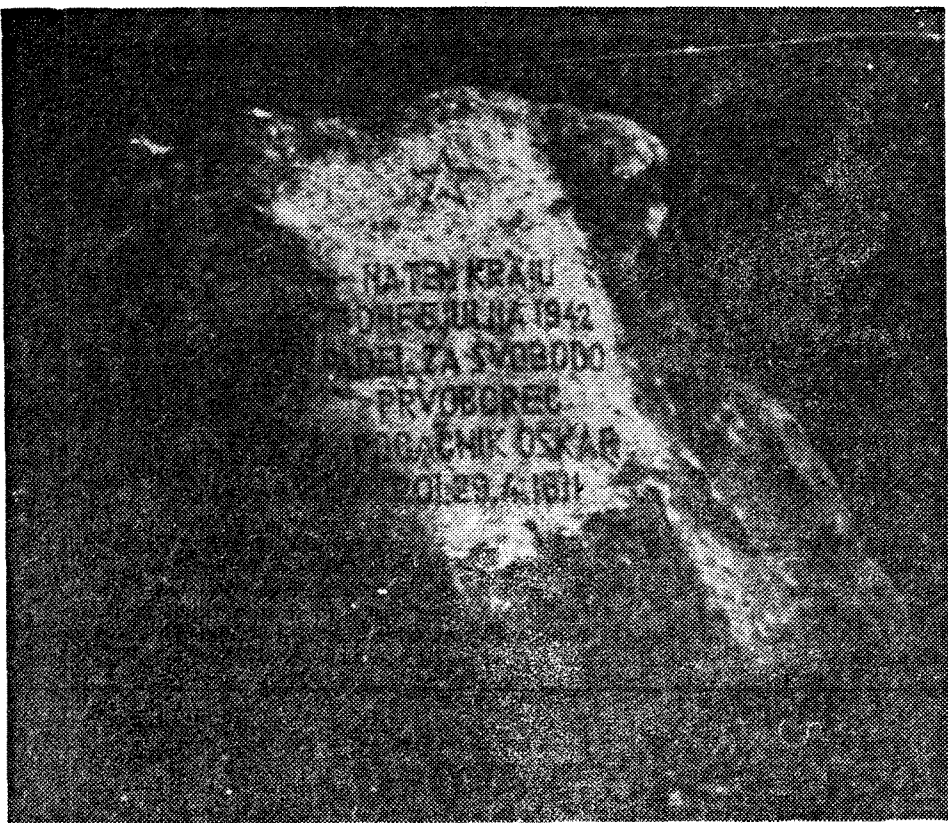
Dve nagradi, ki jih podeljujemo to pot, bosta romali na Gorenjsko.

Keramitno vazo — unikat bo poslovalnica Založbe »Borec« v Ljubljani poslala:

1. Janji TOMAZIN, Cankarjeva c 14/I. p. 64290 Tržič in
2. Tončki ZIHERL, Spodnje Bitnje 19, p. 64209 Zabnica.

Obema nagrajenkama iskreno čestitamo s pripombo, da bo nagrada poslana po pošti.

UPRAVA TV-15

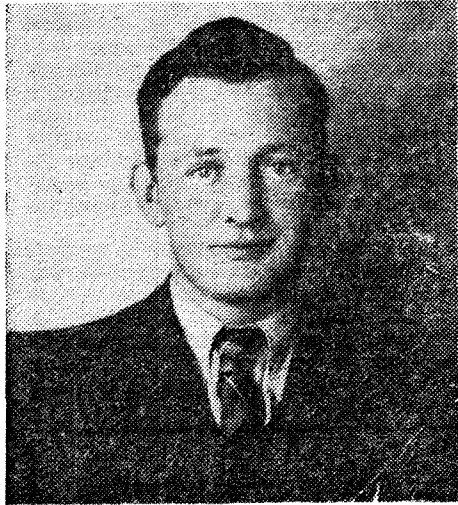
Spominsko obeležje padlemu prvoborec Oskarju Pogačniku na Voklem.

OGNJENI KRST POLJŠIŠKIH FANTOV NA VOKLEM

Prehitel je nemški rafal

Devetindvajsetega junija je minilo štirinideset let od dne, ko so se fantje iz vasi POLJSICE pri Gorjah nad Bledom odločili, da gredo v Pokljuško četo k borcev za svobodo. Ti fantje so bili: Valentin Slivnik Lado, Lovro Pokljukar, Janez Ambrožič Izidor, Jakob Ambrožič Miro, Jože Robič Egon in Franc Pokljukar. Stari so bili od dvajset do dvaindvajset let. Seveda takrat niti slutili niso, kako dolga, težka in krvava bo pot do svobode.

V tistih dneh se je Pokljuška četa za- drževala na Voklem. Borci te enote so se večkrat selili iz kraja v kraj, toda tabo- rišče je bilo vselej dokaj hitro izdano. Ta- ko se je odločilo poveljstvo Pokljuške čete in obvestilo drvarje naj zapuste Pokljuko. Tudi večina pastirjev je morala odgnati živino v dolino. Vodstvo čete je menilo, da se pod »krinko« drvarjev ali morda

Oskar Pogačnik

pastirjev skrivajo vohlači, ki obveščajo nemško komando o gibanju partizanskih enot.

Na Grajsko planino, nedaleč od Vokle- ga, je odšla partizanska patrulja, da bi opravila manjšo preskrbovalno akcijo. Z borci je bil tudi Oskar Pogačnik z Bleda.

Nashe poveljstvo je pričakovalo, da bodo Nemci o akciji hitro obveščeni. Partizani so tudi pričakovali njihov »obisk«. In res na to ni bilo treba dolgo čakati. Bilo je v nedeljo zjutraj (5. julija 1942), ko je stražar z daljnogledom opazil skupine lju- di. Pomikale so se po cesti Belca—Rčitno—Voklo nad Bohinjsko Belo. Nemcem je bi- lo torej izdano taborišče na nasprotnem bregu, od koder so se partizani že pre- maknili in se zavestno izognili nemškemu obkoljevanju. Nemci so naleteli na prazno taborišče.

Partizani so zasedli vzhodni greben, pre- gleden in z ugodnimi položaji za obrambo. V zasedi je bilo približno dvajset borcev, ki naj bi vračajoče se Nemce napadli. Ta- ko se je tudi zgodilo. Toda zaradi nemške premoči so se morali umakniti, pod za- ščitnim ognjem soborcev, na položaje. Nem- ci so prodirali za njimi in jih poizkušali obkoliti. To jim je preprečil močan ogenj iz partizanskih pušk in strojnic. Ogorčen

boj je trajal več kot uro. Partizanom je začelo zmanjkovati streliva prav v trenut- ku, ko je stražar opazil na južni strani dolgo kolono Nemcev. Prihajali so iz Bo- hinjske Bele, prek Slamnikov, partizanom za hrbet.

Grozila je nevarnost, da jih Nemci po- polnoma obkolijo. Začeli so se umikati proti Rečiški planini. Vnel se je srdit in neenak boj, v katerem je imel sovražnik več mrtvih in ranjenih. Med partizani je padel Oskar Pogačnik z Bleda. V neizhod- nem položaju si je z ročno bombo vzel življenje. Trenutek kasneje ga je prereše- tal še nemški rafal.

Tistega dne je bil ujet na Križih pod Voklom Jurij Krničar iz Zgornjih Gorij. Nemci so ga odpeljali v Begunje in ga ustrelili v skupini talcev 11. julija 1942 v Goričah pri Golniku.

Ko so se borci, po tej siloviti hajki, zbrali, so poleg tovariša Oskarja pogrešali še dva borca: Lovro Pokljukarja in Fran- ca Pokljukarja, ki sicer nista bila v soro- du. Ni natančno znano, kako sta prišla Nemcem v roke, a naredili jima niso nič žalega. Dodeljena sta bila k nemški poli- ciji. Franceta Pokljukarja so poslali v Hamburg, življenje je izgubil med bomb- nim napadom, Lovro Pokljukar pa se je zadrževal pri nas. Partizanska bomba ga je smrtno zadela decembra 1942 v Jeli pod Staro Pokljuko, ko se je z nemškimi policisti vračal s hajke na Pokljuki. Ljudje so pravili, da je že navezoval ponoven stik s partizani, ki se jim je hotel pridružiti.

Med spopadom v Jeli je bil smrtno za- det tudi naš borec Jože Zvan-Tomo, naj- mlajši med številnimi brati Zvan. Vsi so bili prvoborci.

Od šestih partizanov iz Poljšice so osta- li v naših gozdovih: brata Izidor in Miro Ambrožič, Tine Slivnik-Lado in Jože Ro- bič-Egon.

Ko je bila v letu 1943 organizirana ku- rirska postaja G-6 na Stari Pokljuki, je po- stal Janez Ambrožič-Izidor njen komandir. Padel je v Krnici pri Gorjah 14. februarja 1945 — na pragu svobode.

Tudi njegov brat Jakob (Miro) je bil dodeljen kurirjem. Dandanes živi na Polj- šici. Tine Slivnik-Lado pa je služboval v notranji upravi v Novem mestu. Na Do- lenjskem si je ustvaril dom in družino.

Jože Robič-Egon je bil dodeljen k udar- nemu vodu. Po vojni je bil zaposlen na notranji upravi v Kranju, dandanes pa ži- vi na Bohinjski Beli.

Seveda so vsi ti tovariši že upokojeni in kot sami pravijo, polni posledic vojne. Toda le-te človek v svobodi lažje prena- ša, toliko lažje ker ve, da družba na nje- gov prispevek k revoluciji ni pozabila.

JOŽE AMBROŽIČ

Slovenski pediater in otroci v NOB

(1.)

Otrokom, ki so bili prikrajšani za naj- lepše obdobje njihovega življenja, smo skušali pomagati z zbiranjem denarja, obleke, obutve, hrane, z igračami in otro- škimi knjigami. Obiskovali in zdravili smo jih v njihovih zasilnih bivališčih.

Spominjam se, da je primarij dr. B. Derč, na račun bolniške blagajne in na lastno odgovornost, sprejemal v zdravlje- nje otroke, katerih starši niso bili zavaro- vani. Dobivali so brezplačna zdravila, dr. Derč pa jim je tudi sam denarno poma- gal.

Iznane slovenske matere so v Srbiji iskale zdravstveno pomoč pri slovenskem zdravniku profesor dr. Ambrožiču, ki je otrokom rad pomagal.

V težkih dneh naše revolucionarne pre- teklosti so se včasih dogajale prav never- jetne stvari. Kadar smo v otroški bolni- šnici zdravili otroke fašistov, nas je mo- ral nadzirati neki italijanski pediater. Bil je sila človekoljuben.

Ljubljana je bila tedaj obdana z bo- dečo žico, bunkerji in stražami in v mesto so spustili samo najtežje bolnike. Ko sem italijanskemu pediatru predstavljala te, težko bolne otroke, sem mu vedno ome- nila, če je bil otrokov oče zaprt ali v in- ternaciji, in ga prosila, naj posreduje pri italijanskih oblasteh, da bi spustili očeta vsaj na »dopust«, da bi še enkrat videl svojega otroka. Velikokrat mi je to tudi uspelo.

V PARTIZANSKEM ROGU

Tako je bilo v Ljubljani, globoko v senci temnih smrek in stoletnih bukev v roških gozdovih pa so trde dlani parati- zanov zgradile varna zatočišča za naše hrabre in požrtvovalne borce, ranjence, bolnike in matere-borke; daleč stran od vsake poti, ki bi lahko ogrozila varnost partizanov, stran od civilizacije, od podiv- janih nacistov in fašističnih požigalcev, od »nosilcev dvatisočletne kulture«, ki ni priznavala mednarodnega prava in nika- kršnega usmiljenja.

V partizane je odhajalo vedno več mož in žena, večalo pa se je tudi število nosečnic.

NENAVADNA PORODNIŠNICA

Proti koncu zime leta 1943 se je vod- stvo »Slovenske centralne vojnopartizan- ske bolnišnice« odločilo, da bo v moji po- stojanki »Spodnji Hrastnik« ustanovilo, poleg kirurškega in internega odelka, še porodnišnico.

Mimogrede naj omenim, da sem do- bila ob ustanovitvi porodnišnice nalogo, da izdelam program za preureditev otro-škega skrbstva in centralne otroške bol- nišnice, ki bo potrebna po osvoboditvi.

»Partizanska gradbena ekipa, je po mojih načrtih, spomladi leta 1944, zgradila novo barako. Bila je to lepa stavba, po- stavljena nekoliko višje od ostalih. Imela je dva vhoda. Skozi umivalnico je bilo mogoče priti v porodno sobo, kjer je bila postavljena preiskovalna miza in police z vsem pomembnim instrumentarijem, s

posteljo za porodnico in zibelko za »no- vega partizanca«. V sosednji sobi je bilo 12 postelj za matere in ob vsaki postelji- ca za dojenčka. Tu smo imeli pravo otro-ško tehniko, emajlirano kopalno kad, Eppsteinovo merilo itd. Skratka, porodni-ški oddelek je imel vse najnужnejše. V porodnišnici je delala babica in skrbna mlada bolničarka Gita, katero sem po- sebej usposobila za delo v mlečni kuhi- nji in oskrbo dojenčkov.

NEGA DOJENČKOV

Nega dojenčkov v vojnih okoliščinah je bila popolnoma enaka tisti v mirnem času, v kakšnem dečjem domu. Otroke smo kopali in jim vsak dan prali plenice, kljub temu, da je vode večkrat primanj-kovalo celo za kuhanje. Na voljo smo imeli namreč samo deževnico. Če je le- te zmanjkalo, smo morali vodo prinašati iz več ur oddaljenega, studenca.

Vsak otrok je imel svoj temperaturni list, kamor smo dnevno zapisovali poleg temperature tudi težo in količino zaužite- ga mleka (Pirquetov sistem), odvajanje, morebitno bljuvanje, morebitno dodatno hranjenje otroka ter druga opažanja, bo- lezenske spremembe in seveda terapijo. Zdravil smo imeli zelo malo. Ohranili smo tudi življenja dojenčkov, ki jih je bilo potrebno hraniti zaradi oslabelosti s pipeto skozi nos.

Največjo pozornost sem v tistem času namenila štirinurnemu dojenju. Dosegla sem to, kar kasneje ni uspelo nobeni prop- agandi, da so dojile prav vse matere. To je bilo v tistem času izredno pomem- bno, saj je s tem rastla verjetnost, da se bo otrok v sorazmerno neugodnih razme- rah razvijal kolikor mogoče normalno.

ŠOLA ZA MATERE, BODOČE GOSPODINJE

Materam sem večkrat v tednu preda- vala o negi, higijeni in pravilni prehrani zdravega in bolnega otroka, o najpogo- stejših otroških in nalezljivih boleznih, pa tudi o vzgoji na sploh. Povedati mo- ram, da je med materami vladalo za to veliko zanimanje in še mnogo let kasneje so mi pripovedovale, kako upoštevajo to, kar so se naučile na mojih predavanjih. Znanje, ki so ga pridobile, pa so prena- šale tudi na druge žene.

Za naše male partizanke smo ves čas pripravljale potrebno perilo. Marsikaj smo sešile iz zavezniških padal in šivalni stroj, ki je bil postavljen pod smreko, se je ves čas vrtil. Celo sukanec smo pri- pravljali sami in sicer na kolovratu. Veli-ko mater sem naučila plesti in kvačkati. Zanimivo je, da so nam potrebne kvačke in igle naredili v partizanski mehanični delavnici kar iz kovinskih paličic pri ko- lesu.

V gozdu so matere spoznale, da svež zrak ne more škodovati tudi težko bolnim otrokom. Pred tem so okna vedno zapi- rale, misleč da je tako prav. Otroke smo po potrebi izpostavljale soncu. Vsak je imel posebno stajico za sončenje...

(se nadaljuje)

Obisk v porodnišnici partizanske bolnišnice Spodnji Hrastnik jeseni 1944.

ZAPISI IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Tudi na Primorskem slovesno

ZA DAN VSTAJE ODKRIT DOPRSNI KIP NARODNEGA HEROJA JANKA PREMRLA VOJKA

Vsa Slovenija je v preteklih dneh svečano proslavljala Dan vstaje slovenskega naroda, 22. julij. Osrednja proslava je bila v znani partizanski vasi Dražgoše, kjer so odkrili do danes enkratni spomeniški kompleks avtorjev Kobeta, Batiča, Subica, v nedeljo, 25. tega meseca, pa je bila v okviru proslav svečana partizanska slovesnost tudi na Nanosu. V spomin na prvo veliko bitko primorskih partizanov 17. in 18. aprila leta 1942 proti italijanski okupacijski vojski, so pred Vojkovo kočo na Nanosu odkrili njegov doprski kip. Slavnostni govor, posvečen narodnemu heroju, primorskim partizanom in današnjemu stanju in pomenu obmejnih Slovencev, je imel predsednik skupščine SR Slovenije, dr. Marijan Breclj.

Pomembne svečanosti so se udeležili preživeli Vojkovi soborci, generalni konzul SFRJ v Trstu Ivan Renko, dr. Joža Vilfan in Marija Vilfan, Branko Babič, Vojkovi prijatelji Ciril Pelicon, narodni heroj in eden prvih primorskih partizanov Zvonko Ferjančič, Ivan Bonča, Stana Binebol-Milini ter številni bivši borci in aktivisti s Tržaškega. Uvodnemu govoru je sledil kulturni program, v katerem so sodelovali tudi šolski otroci iz Podnanosa v Vipavski dolini, rojstni vasi narodnega heroja Janka Premrla-Vojka. Slovesnosti se je udeležila še delegacija Tržaškega partizanskega pevskega zbora, ki je ob spomeniku položila venec.

V imenu mlade generacije pa je na Nanosu v rekordno kratkem času prikorakala, kljub hudemu neurju, postojnska mladinska pohodna brigada »Artiljerji-Prekomorci«, ki šteje 140 mladincev in jim stoji na čelu 22 letni Jadran Primožič iz Pivke. Tej mladinski predhodnici so sledili številni drugi mlajši in starejši posamezniki in skupine, tako da je skrb organizatorjev zaradi neugodnega vremena odpadla. Prav žarečih oči so se Vojkovi soborci s ponosom spominjali enega najmlajših pa najpogumnejših in sposobnih komandantov slo-

venske partizanske vojske. Obliče Vojkovega spomenika zre z Nanosa v rodno vas, kjer se je rodil staršem slovenske zavedne družine. Oče je bil gostilničar, mati učiteljica, vsa družina pa je posebej uporna duh primorskega ljudstva. Februarja leta 1942 je Vojko v Ložu stopil med partizane in se že aprila izredno izkazal v vodenju juriša v nanoški bitki, kjer ni niti eden borcev njegove desetine padel.

Ko je bil imenovan za komandanta prve prekomorske brigade in so mu kurirji hoteli sporočiti to veselo novico, pa je bil v Idrijski Beli smrtno zadet in tudi najskrbnejša zdravniška nega mu ni več pomagala. Slovenski partizani so izgubili še enega izrednega človeka, prijatelja, tovariša in komandanta. Kot je dejala Stana Binebol-Milini in kot so potrdili še številni borci, ki so bili Vojkovi soborci ali so ga imeli priložnost kako drugače spoznati, je bil Vojko posebej vera v zmago, vse v njem je prevevalo neko zaupanje v končno svobodo.

Lik borca, ki mu je Ivan Renko posvetil knjigo »Vojkov odred«, nehoti živi še danes in je svetel vzor primorskemu ljudstvu tudi v današnjih dneh in težavah. Kot je poudaril v svojem govoru predsednik skupščine SR Slovenije Marjan Breclj, je primorsko ljudstvo, z njimi pa tudi skrb vse Slovenije in Jugoslavije doseglo, da smo odlično povezani z našimi ljudmi onstran meje na Tržaškem, Goriškem in v Beneški Sloveniji in da vlada na mejah z Italijo režim najbolj odprtih meja v Evropi.

V primerjavi s tem pa žal ne moremo trditi istega za meje s sosednjo Avstrijo. V zvezi z njeno protizakonito dejavnostjo in ravnanjem so prisotni na proslavi na Nanosu sprejeli protestno izjavo proti politiki in ukrepom Avstrije zoper naše rojake na Koroškem in Gradiščanskem. Doprsni kip narodnega heroja Janka Premrla-Vojka pa naj bo v opomin, da se grozote druge svetovne vojne ne bi več ponovile, pa tudi viden znak hrabrosti slovenskega in vseh naših narodov, kadar gre za obrambo svobodne domovine.

N. M.

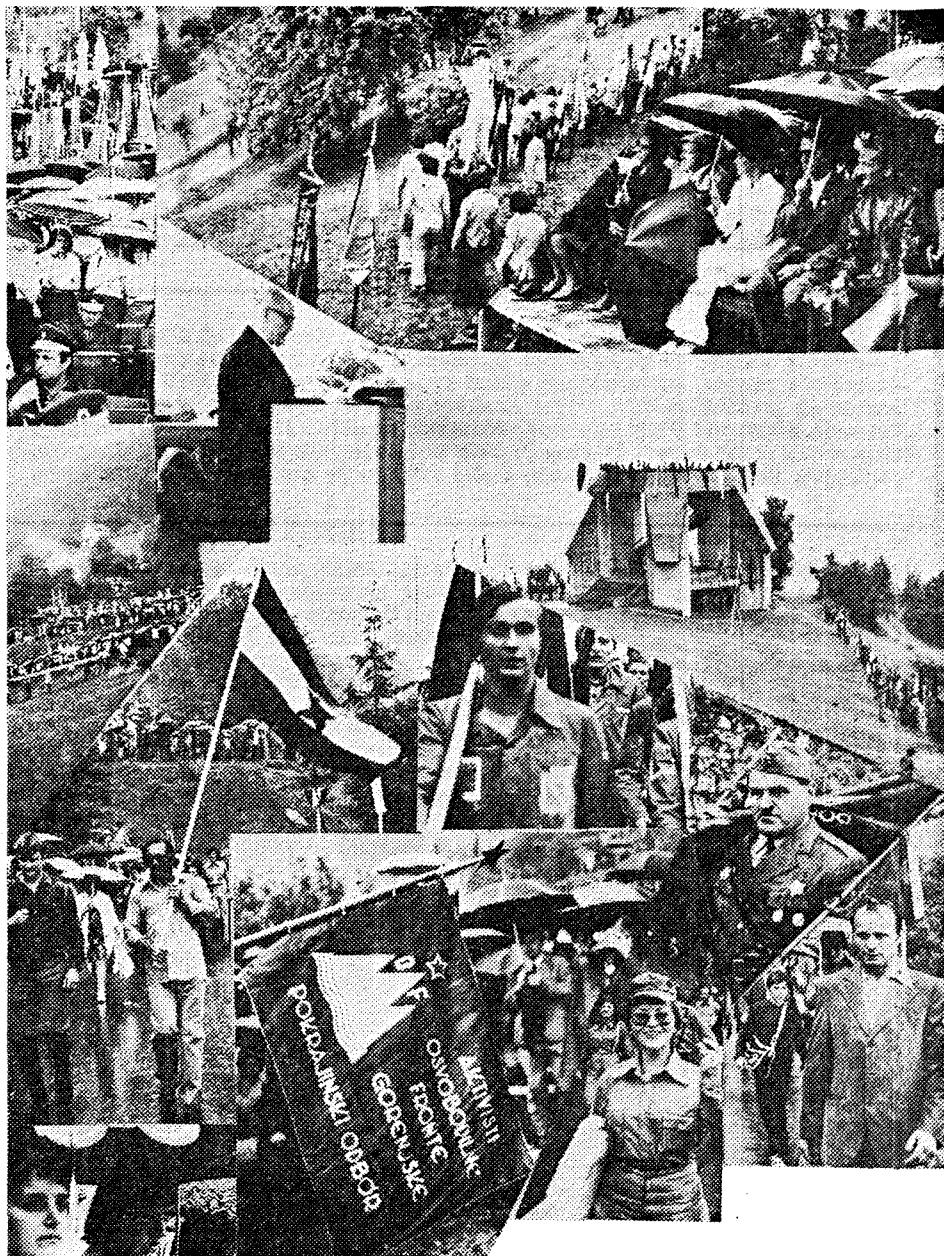

Foto: S TERSEK

Dražgoše, del narodne epopeje

Nad Selško dolino so se zgrnili oblaki kot bi hoteli priklicati v spomin v dim pogreznjeni »dražgoški dan« v januarju 1942. Toda v četrtek, 22. julija, je bilo vendarle povsem drugače. Dolge kolone vozil so si utirale pot iz gorenjske, štajerske, notranjske in primorske strani. Ob vznožju legendarnih Dražgoš so se zile v prepričljivo manifestacijo ob dnevu vstaje slovenskega naroda. Le-ta je bila združena z odkritjem spomenika dražgoški bitki, z osmim zborom aktivistov in borcev NOV ter odhodom mladinske brigade po poteh 2. zasedanja AVNOJ. Med tisočimi udeleženci slovesnosti so bili tudi najvišji predstavniki naše republike.

Pomen dražgoške bitke je v slavnostnem govoru osvetlil tovariš Sergej Kraigher. Kar je izbojeval Cankarjev bataljon v tridnevni bitki, je bilo neprecenljive vrednosti za razvoj NOB v vsej Sloveniji, še posebno pa za Gorenjsko, Štajersko in Koroško v takratnih okoliščinah. Na tem ozemlju so nacisti nameravali izseliti vse prebivalstvo, da bi pripravili zanesljivo bazo, od koder bi lahko obvladali Podonavje in Sredozemlje. Zato jih je partizanska aktivnost zelo vznemirjala. Hitler in Himmler sta poslala v boj izredno veliko število vojakov in tri generale, ki so jima morali poročati neposredno. Najmanj 30 vojakov je prišlo na enega borca Cankarjevega bataljona. Ze zaradi tega dejstva smo lahko ponosni na bitko v Dražgošah, saj je bila po obsegu in po trajanju enkratni pojav v vsej zasedeni Evropi. Požrtvovalnost borcev Cankarjevega bataljona pa je razen tega močno zavrila nasilno izseljevanje prebivalstva. Po njihovi zaslugi — saj so sprejeli prvi čelni spopad prostovoljno — so vodje rajha v Berlinu spoznali, da se poraja v njihovih mejah nevarna nova sovražna sila. Zato so preložili priključitev Gorenjske in Štajerske na čas po vojni. Kolikšnega pomena pa je bila bitka za nas, se borci dobro spominjamo. Z njo je bil razbit mit o nepremagljivosti nemške vojske.

Dražgoška bitka je zadala hud moralni udarec zagovornikom politike čakanja, tj. ljudem iz meščanskih krogov, ki so čakali na zmago zaveznikov in na to, da bi komunisti postali žrtev nacističnih hajk. Osvobodilni boj se je še bolj razvnel. Zajel je vse plasti prebivalstva, ne glede na svetovni nazor in nekdanjo strankarsko pripadnost. Gorenjski aktivisti — ki so se na dan odkritja spomenika zbrali na svojem osmem zboru — so lahko ponosni na takrat opravljeno delo.

Po proslavi je iz Dražgoš odšla na tradicionalni pohod po poteh 2. zasedanja AVNOJ mladinska brigada, v katerih vrstah so bile tudi delegacije socialistične mladine iz vse Jugoslavije. Njihova navzočnost je potrdila, da se moralne vrline borcev NOB prenašajo na mlade rodove in potrjuje, da je boj vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti za njihove socialne in nacionalne cilje dandanes v SFRJ prav tako enoten kot je bil v NOB in socialistični revoluciji.

Tovariš Kraigher se je dotaknil tudi odnosov z našimi sosedi. Dejal je, da si želimo čimboljše sodelovanje v vseh vprašanjih tudi z Avstrijo. Kljub temu je prišlo do poslabšanja, kateremu je krivo popuščanje nasproti velikomemškemu šovinistom. Ti ljudje, v glavnem nekdanji nacisti, ki so bili pripravljeni odreči se Avstriji in demokraciji, zdaj izvajajo kampanjo nekakšnega »prastrahu« (pred Slovani) in vplivajo celo na ugledne avstrijske politike. Uradna Avstrija je dvoilična. Trmasto vztrajajo pri preštevanju manjšine tudi socialisti, ki se očitno zgledujejo po Bolgariji, ki ne priznava obstoja makedonske nacije in jo je ob zadnjem številu enostavno zbrisala. Toda v sami Avstriji in tudi drugod v Evropi so mnoge ugledne osebnosti in politične skupine, ki nasprotujejo ustvarjanju novih žarišč napetosti in ki se strinjajo z nami glede tega vprašanja.

V zvezi z zunanjjo politiko je tovariš Kraigher povedal, da je naša samoupravna in neuvrščena Jugoslavija izpostavljena raznim pritiskom tudi s strani tistih krogov v svetu, ki še vedno zagovarjajo blokove interese, toda pripravljenost na splošni ljudski odpor in trdna zasidranost med neuvrščenimi državami preprečujeta, da ti pritiski ne prihajajo bolj odkrito do izraza.

Tudi na Bizeljskem je bil praznik. Član CK ZKJ inž. Marko Bulc je odkril spomenik, ki ga je oblikoval inž. arh. Karl Filipčič. Odkritje je spremljala proslava, ki je bila namenjena borcem revolucije in izgnancem. Med množico ljudi so bili občani s Posavja, Kozjanskega, Hrvatskega Zagorja in Zagreba.

Govornik je poudaril, da je bilo izgnanih več kot 90 odstotkov prebivalcev, toda med preostalimi iz tega kraja je bilo 82 borcev in 18 padlih. Dejal je, da vse to ni-

so le spomini, marveč vrednote, na katerih slone uspehi našega povojnega razvoja. Tudi on se je dotaknil vprašanja naših manjšin v Avstriji.

»Če so v Avstriji gluhi za naša opozorila,« je dejal, »je verjetno prav, da angažiramo več glasov, da povedo resnico; vse naše prijatelje v svetu pa tudi Organizacijo združenih narodov.«

V kulturnem programu so sodelovali gledališki umetniki iz gledališč v Mariboru in Zagrebu ter opomni zbori in orkestri.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

Od kod je ta posnetek? Kdaj je nastal in kdo so borci na pohodu?

Ob 35-letnici vstaje, 11. podeljene nagrade

Spodbuda kulturnemu snovanju o našem revolucionarnem boju

Na slavnostni seji Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ob 35-letnici vstaje slovenskega naroda, so podelili šest posameznih in eno skupinsko nagrado vstaje slovenskega naroda, enainšestdeset plaket zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, predsednik predsedstva SRS Sergej Kraigher pa je trinajstim tovarišem izročil odlikovanja, s katerimi jih je odlikoval predsednik republike Josip Broz Tito. Slavnostni govornik je bil tovariš Bogdan Osolnik, podpredsednik RO ZZB NOV Slovenije, predsednik žirije za nagrade vstaje, Matej Bor, pa je nato poročal o delu žirije.

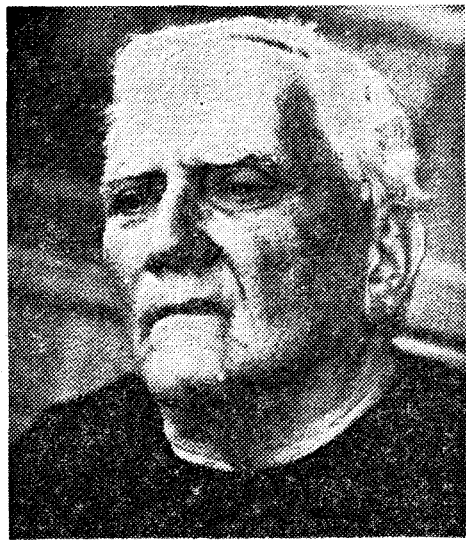
MIRKO FAJDIGA (»ZIDANŠKOVA BRIGADA«) — Mirko Fajdiga je prizadeveni kustos Muzeja narodne osvoboditve v Mariboru.

Svojo zgodovinsko monografijo je pisal na podlagi široko zbranega ohranjenega dokumentarnega gradiva in ob pomoči odbora nekdanjih borcev brigade. Raziskal je bojno pot znamenite štajerske 11. slovenske narodnoosvobodilne brigade »Miloša Zidanška«, ki je bila oblikovana na najsevernejšem območju Slovenije prav na dan prve obletnice uničenja legendarnega Pohorskega bataljona. Spricho raznolike bojne poti brigade je monografija zajela tudi številne probleme narodnoosvobodilne vojne in revolucije na Slovenskem kot celoti.

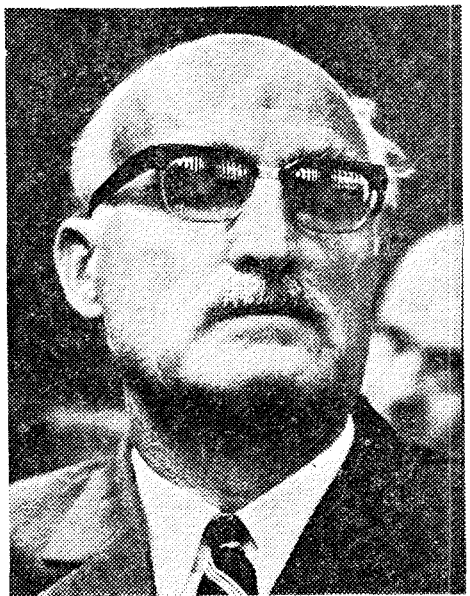
PROF. INŽ. ARH. BORIS KOBE (za življenjsko delo) — Slovenski arhitekt in slikar Boris Kobe je v kulturo spomenikov in obeležij NOB vnesel estetska in idejna merila. Pri svojih spomenikih (Sv. Urh pri

Ljubljani, Podljubelj, Dražgoše) povezuje zgodovinsko okolje z novimi likovnimi poudarki in tako dosega izjemno sintezo in globoko izpovednost. Njegova dela govore o nedeljivi povezanosti med NOB in ljudstvom, okolje pa povzdigne v monumental-

nost spomenika. Kobetov interes sega tudi na druga področja umetnosti, je občutljiv krajinar in oblikovalec historičnih tem. Posebno pozornost zasluži njegov veličastni ciklus oljnih podob — krajin, posvečen borbeni poti Gubčeve brigade.

RADKO POLIČ (»BELOKRANJSKI ODRED«) — Radka Poliča slovenska javnost že pozna po njegovi trilogiji »Čudežna pomlad«. V »Belokranjskem odredu« je avtor dokumentirano raziskal in orisal celotni potek narodnoosvobodilne vojne v Beli krajini in se ni omejeval le na čas, ko je

KULTURNI OBZORNIK

Letos smo s svečano podelitvijo nagrad vstaje in odlikovanj počastili 35-letnico zgodovinske odločitve, s katero se je začel v drugi svetovni vojni oborožen boj slovenskega naroda za osvoboditev, skupaj z bojem vseh narodov Jugoslavije.

Praznik vstaje je za slovenski narod mnogo več kot samo spomin na prve strele proti okupatorjem in njegovim sodelavcem. Ta dan je ostal zapisan v naši zgodovini predvsem kot spomin na sklep Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije in glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet o načrtovanem prehodu osvobodilnega gibanja k oboroženim akcijam, ki so se 22. julija 1941. leta začele po vsej Sloveniji in že v naslednjih dneh prerasle v organiziran val oboroženega upora.

Ko se danes, po 35-letih, spominjamo te odločitve, ni treba, da bi jo ponovno osvetljevali in utemeljevali, saj ji je zgodovina že dala polno priznanje in prepričljivo potrditev. Vendar moramo vedno znova ugotoviti, da pomen vstaje v časovni odmakljenosti ni prav nič zbledel, nasprotno! Danes se nam iz perspektive vsega povojnega dogajanja in v luči sodobnih pojavov v svetu vsak dan vse bolj prepričljivo potrjuje zgodovinski pomen te odločitve in sado oboroženega boja, ki je slovenskemu narodu prinesel svobodo in mu zagotovil enakopravno mesto med suverenimi narodi.

Izkušnje oborožujejo nove generacije

IZ GOVORA BOGDANA OSOLNIKA, PODPREDSEDNIKA RO ZZB NOV SLOVENIJE NA PODELITVI NAGRAD VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA

S to odločitvijo in junaškim bojem proti okupatorjem in njihovim sodelavcem smo prekrizali načrte domači in mednarodni reakciji in ustvarili pogoje za prvo resnično samoodločbo slovenskega ljudstva. Priporočili smo si ne le svobodo, ampak ljudsko oblast in opravili globoke spremembe slovenske družbe, s katerimi se je odprla pot k uresničenju revolucionarnih ciljev delavskega gibanja...

Naš boj za neodvisnost in enakopravnost se kakor nepretrgana nit nadaljuje od dneva vstaje pred 35. leti skozi ves vojni čas in se v sedanjem razdobju uveljavlja v dosledni neuvrščenosti politiki naše države v mednarodnih odnosih.

V teh 35 letih tudi povojni čas ni bil brez težkih dilem in preizkušenj. Morali smo reševati ogromne težave hitrejšega razvoja in premagovanja zaostalosti, morali smo se boriti za samostojno in izvirno pot socialistične družbene preobrazbe in premagovati ne le pritiske in poizkuse mešanja od zunaj, ampak tudi pojave nerazumevanja in vsiljevanja poenostavljenih rešitev, na osnovi birokratsko-

etatističnih in liberalističnih konceptov znotraj naših vrst.

Zato so še toliko pomembnejši rezultati, ki smo jih dosegli v graditvi novih socialističnih družbenih odnosov na osnovah samoupravljanja...

V tem našem nemirnem svetu, ki ga razjedajo globoka družbena protislovja, ki je marsikje zapadal v krizo duha in idej, v katerem človek proti svoji volji postaja vse bolj odtujen in nemočen, je naša svobodna, na socialističnem samoupravljanju zgrajena družba med naraščajočimi silami napredka postala primer hrabrega, vztrajnega in doslednega uveljavljanja novih odnosov med ljudmi in narodi. S svojo vizionarsko, vendar na realne družbene silnice operto politiko, smo kljub mnogim težavam uspešno reševali vprašanja graditve in razvoja demokratičnih socialističnih družbenih odnosov in v marsikaterem pogledu dali ustvarjalni prispevek razvoju sodobne svetovne družbene misli in prakse. Zato se naš pogled v preteklost ne ustavlja na dnevu vstaje pred 35. leti, ampak velja vsej zmagoviti poti, ki

je sledila takratni odločitvi. Izkušnje, ki smo si jih na tej poti pridobili, pa niso pomembne samo za nas borce v vojni in miru, ampak oborožujejo že tudi nove generacije, ki prevzemajo v svoje roke zastavo boja za svobodo in neodvisnost in uspešen nadaljnji razvoj naše samoupravne družbe.

Predsednik predsedstva SR Slovenije Sergej Kraigher je predal odlikovanja predsednika republike Josipa Broza Tita. Dobili so jih:

VLADO MIŠICA za revolucionarno delo ob 60-letnici, Red zaslug za narod z zlatim vencem.

SONJA LAPAJNE-OBLAK, ing., za revolucionarno delo ob 70-letnici, Red zaslug za narod z zlato zvezdo.

FRANC KONOBELJ in RUDOLF RAPL za revolucionarno delo ob 60-letnici, Red dela z rdečo zastavo.

IVAN AHLIN, dr. VLADIMIR BRACIČ, JOŽE DERNOVSEK, JOŽE ERZEN,

LOJZE LIBNIK, FRANC PUHAR in PETER ŠPRAJC za izredne uspehe pri uresničevanju nalog posebnega neposrednega pomena za narodno obrambo, Red za vojaške zasluge z zlatimi meči.

ALBIN JENSTERLE in ZDRAVKO TROGAR za posebne zasluge pri gradnji in krepitvi oboroženih sil SFRJ, Red ljudske armade s srebrno zvezdo.

Na svečani seji Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije so podelili tudi 61 plaket Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. V nadaljnjem tekstu objavljamo imena nagrajencev po abecednem redu, petdeset posameznikov in enajst skupinskih plaket.

Branko Boksa
Helena Borovšak
Andrej Brovc
Stane Butolen
Stane Červič
Marija Čivnik
Janez Dremelj
David Dvanajšek
Vladimir Fakin
Franja Fefer
Franc Golob
Lojze Goljuf
Jože Gržina
Alojz Hrovat
Anton Istenič
Slavko Ivanjšič
Valerij Jakomin
Mirko Jerman

Tone Jernejčič
Alojz Kastelic
Janko Kenda
Slavko Kogelnik
Moco Kompos
Jože Korošec
Alojz Kos
Rudi Krajšek
Ivan Krautberger
Milan Lacko
Boris Lenček
Lojze Lešnik
Janez Malovašič
Stane Nosan
Anton Praznik
Jožef Primožič
Karel Pureber
Franc Rant

Miloš Sova
Mile Smolinsky
Milan Šepetavec
Janez Štiher
Milko Stofa
Franc Šušteršič
Tomaž Terček

Ferdo Tolar
Stane Urbančič
Valerija Vrabec
Stanislav Vrhovec
Slavko Vrtačnik
Edo Zorko
Janez Žunič

Združenje borcev NOV — Vipavski križ
Združenje borcev NOV — Dobova
Združenje borcev NOV — Kostanjevica
Združenje borcev NOV — Jevnica
Združenje borcev NOV — Birčna vas
Združenje borcev NOV — Bukovje
Založba Partizanska knjiga
Založba Borec
Dopisna delavska univerza »Univerzum«
Planinsko društvo Ruše
Sekeja španskih borcev — Slovenije

odred obstajal. Odliki te monografije sta zlasti skrbno zbrani in strokovno podani stvarni podatki z natančnim orisom dogajanj ter spretno pero že zrelega pisatelja z izostrenim občutkom za lepoto jezika in sloga. Bela krajina, kot srce slovenske svobode, je tako dobila ustrezen zgodovinski prikaz tudi v slovenski literaturi.

FRANC STREKELJ («PARTIZAN») — Partizanski spomini Franca Strekelja so pretesljivo pričevanje o trpljenju in boju med našo revolucijo in izpoved, kako se je mlad, preprost delavec vključil v oboroženo revolucionarno gibanje. Prepričljivo je podano trpljenje ljudstva, preprosto je prikazana rast zavesti in vojaškega znanja partizanskega borca, iznajdljivost, odgovornost in pogum. Spomini so najdragocenejši, ko obravnavajo rast upora v Polhograjskih Dolomiti.

JANEZ VIPOTNIK («RODNA LETINA») — Pisatelj Janez Vipotnik ostaja še naprej zvest tematiki našega narodnoosvobodilnega

boja. Njegova najnovejša knjiga je v bistvu roman o nekem partizanskem bataljonu in njegovih bojih spomladi leta 1943 na Dolenjskem. Posebna odlika romana je njegova izredna življenjska pristnost in do kraja prepričljiva pripoved. S tankim psihološkim poslušom prikazuje intimno osebnostne probleme posameznih borcev. Vipotnikovi

partizani so ljudje iz mesa in krvi, med sabo različni, čeprav usmerjeni k istemu cilju. Njegov dialog in jezik se opira na živo govorico partizanov, je sočen in poln poetičnih prispevkov, delo pa eno najboljših literarnih pričevanj o naši revolucionarni NOB. Nagrado je avtor poklonil skladu.

MAKS ZADNIK («ISTRSKI ODRED») — Maks Zadnik se je lotil zelo zahtevne naloge orisati nastanek, boje in življenje Istrskega partizanskega odreda, ki se je bojeval na skrajnem jugozahodnem delu Slovenije, v Slovenski Istri in Brkinih od leta 1943 do konca narodnoosvobodilne vojne. Njegov prispevek k celovitejši podobi NOB in re-

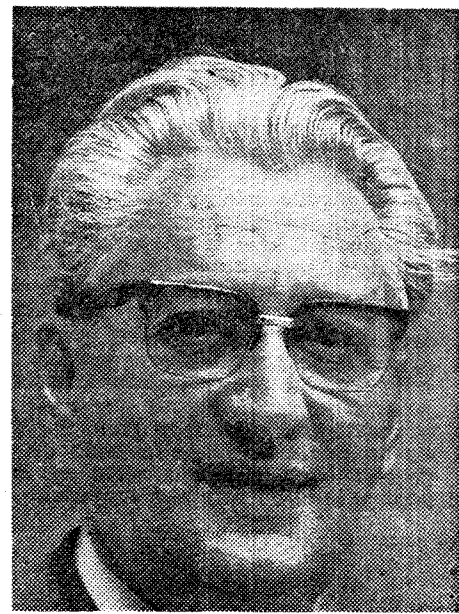
volucije na Slovenskem je pomemben z več vidikov. Avtor je objektivno orisal dogodke ter rast te enote in hkrati prikazal mnoge posebnosti v načinu delovanja odreda. Avtor je raziskal tudi problematiko, ki je izhajala iz usledin preteklosti in tujih pojmovanj reakcionarnih sil na Tržaškem in Slovenskem primorju, ki so se posluževale naj-

okrutnejšega nasilja in celo genocida kot v Rižarni.

UREDNIKI «ZBORNIKA DOKUMENTOV IN PODATKOV O NARODNOOSVOBODILNEM BOJU NARODOV JUGOSLAVIJE» — Nagrado so prejeli tudi uredniki šestega, slovenskega dela Zbornika dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilnem boju narodov Jugoslavije, ki ga izdaja Vojaški zgodovinski inštitut v Beogradu. Nagrado jim žirija podeljuje za oblikovanje, obdelavo in pripravljanje 19 knjig srbohrvaške izdaje, ki so jih v preteklih 25 letih dela pripravili in uredili za srbohrvaško jezikovno področje. Teh 19 knjig Zbornika obsega 13.215

tiskanih strani. Prva knjiga je izšla leta 1952, zadnja pa leta 1975. V pripravi Zbornika so sodelovali tudi številni družbenopolitični delavci in zgodovinarji, zlasti pa Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. V Slovenščini je do danes izšlo 14 knjig, ki so jih z vso prizadevnostjo pripravljali sodelavci Inštituta Tone Ferenc, Slavka Gor-

jan, pok. Miroslav Luštek, Tajda Preatoni in Franček Saje.

Ceprav je Zbornik plod širokega sodelovanja in povezovanja ustanov in posameznikov, je žirija odločila podeliti nagrado vstaje osnovnim nosilcem in ustvarjalcem tega pomembnega dela, se pravi urednikom iz Vojaškega zgodovinskega inštituta, in sicer: prvemu uredniku in oblikovalcu ideje Zdravku Klanjščeku (1951—1953), Vidu Markiču (1953—1972), Ivanu Ferležu (1955—1965), Jožetu Čertaliču (1962—1968) in Jožetu Novaku (1965—1975), ki je kot zadnji urednik delo zaključil in predal javnosti poslednjo 19. knjigo.

Delo, ki je dozorevalo polnih dvanaest let je razdeljeno v osem poglavij in sklepni del, ki mu sledijo priloge in kazala. Primerno vsebinsko uvodno in zaključno besedo pa podaja uredniški odbor na začetku in koncu knjige. Vsebinsko je monografija razpeta med Aprilsko vojno in zasedbo Slovenije. Priprave na oborožen boj, oboroženo vstajo v Sloveniji in boji do nastanka osvobodilnega ozemlja. Prvo osvobodeno ozemlje in nastanek štirih narodnoosvobodilnih brigad, Vzpon osvobodilnega boja od aprilskega zbora aktivistov OF do kapitulacije Italije, Od Kočevskega zbora do petega zasedanja Slovenskega narodnega osvobodilnega sveta, Boji v letu 1944 — Razmah osvobodilnega gibanja in širjenje narodnoosvobodilne vojne do narodnih meja, Boji za končno osvoboditev Slovenije, v sklepnem poglavju pa je poudarjeno dejstvo, Narodnoosvobodilna vojna kot prelomnica v narodni zgodovini.

Ceprav je to delo predvsem vojaška zgodovina in je njegovo težišče na nastanku in operacijah vojaških enot, je nujno moralo poseči tudi v družbeno in politično dogajanje in obravnavati družbene procese in silnice, iz katerih je izhajal osvobodilni boj in iz njih črpal svojo moč in revolucionarno vsebino. V tem smislu je monografija tudi zgodovina Slovenskega naroda, zgodovina naše revolucije. Delo se začne z družbeno-politično analizo razvoja na Slovenskem v razdobju med obema vojnama in v teku vseh let vojne prikazuje obremenjenost vojnimi tudi politično dogajanje. Delo osvetljuje nadaljevanje revolucionarnih prizadevanj borbenega jedra slovenskega delavskega gibanja, KP Slovenije in njeno odločilno vlogo v pripravi vstaje in v idejnopolitičnem usmerjanju celotnega osvobodilnega boja. Obenem s razvojem OF, zgodovina prikazuje tudi nastanek in razvoj ljudske oblasti in slovenske državnosti v novi Jugoslaviji.

Pričujoče delo predstavlja doslej najizčrpnější povzetek in hkrati poskus znanstvene sinteze vsega doslej opravljenega zgodovinsko-raziskovalnega dela o NOB na Slovenskem. Avtorji so svoje delo opirali na vse dosegljive vire in upoštevali tudi po vojni odprte dokumente iz zavezniških in okupatorskih arhivov, zlasti pa so upoštevali že opravljene raziskave številnih avtorjev fakultet in inštitutov in vsa objavljena dela ter osebne spomine.

Pri tej obsežni slovenski monografiji sežejo zametki že v leto 1951, ko je bila oblikovana posebna stalna skupina oficirjev, ki je urejala slovenski del Zbornika dokumentov in podatkov o Narodnoosvobodilni vojni narodov Jugoslavije. Pr-

NARODNOOSVOBODILNA VOJNA NA SLOVENSKEM 1941—1945

Vojaško-zgodovinska monografija in še več

Prav na dan vstaje slovenskega ljudstva smo dobili temeljno monografijo o narodnoosvobodilnem boju slovenskega naroda v letih druge svetovne vojne. Monografija, ki jo je na svečani seji predstavil v imenu uredniškega odbora Bogdan Osolnik, dokumentirano obravnava nastanek in razvoj narodnoosvobodilnega gibanja in celoten potek oboroženega boja na vsem slovenskem ozemlju in v okviru narodnoosvobodilnega boja narodov Jugoslavije. Delo daje strnjen pregled vojaškega dogajanja od akcij prvih partizanskih enot do zmagovitih, zaključnih operacij narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije in spremlja hkrati vse, kar je s tem bojem povezano.

va knjiga Zbornika je izšla leta 1952, zadnja, devetnajsta, po letu 1975. V Beogradu so izdali vse knjige, v slovenščini pa jih tiskajo v Ljubljani, vendar jim je uspelo priti le do štirinajste knjige, ker se za nadaljnje tiskanje ne najde denarja. To pa je nedopustno, kot je izjavila na svečani tiskovni konferenci in tudi kasneje, Lidija Sentjurs, in bo potrebno ta problem najhitreje rešiti. Zbornik je s svojimi 180. knjigami, lahko rečemo, edinstvena zbirka te vrste na svetu.

Uredniški odbor monografije je začel s svojimi sejami in razpravljanjem glede celotne podobe tega dela že leta 1967. Razpravljali je o vsakem rokopisu posebej in o celoti ter vseh drugih vprašanjih, ki so se pojavljala ob tako obsežnem delu. Njegovi člani: Boris Čizmek, dr. Tone Ferenc, Ivan Ferlež, Albert Jakopič, Zdravko Klanjšček, dr. Metod Mikuz, Jože Novak, Bogdan Osolnik kot predsednik, Lidija Sentjurs, Rado Pehaček, dr. Julij Titi in Fabijan Trgo, so si z vso odgovornostjo prizadevali, da bi delo čim bolj objektivno in vsestransko zajelo celoto osvobodilne vojne na Slovenskem, pri tem pa bilo dostopno in razumljivo čim širšemu krogu bralcev.

Pri pričujoči monografiji gre posebej poudariti ogromno vlogo, ki jo je v pripravi tega dela opravila skupina Vojaškega zgodovinskega inštituta, za delo zgodovinarjev pa je nadalje izrednega pomena tudi dejstvo, da je ohranjeno veliko izvirnih dokumentov in drugega gradiva, ki ga je še sredi vojne začel zbi-

rati in čuvati Partizanski znanstveni inštitut, po vojni pa ga hrani, ureja in obdeluje Inštitut za zgodovino delavskega gibanja.

Pripravo monografije je olajšalo tudi načrtno prizadevanje ZB NOV Slovenije in mnogih udeležencev NOB, ki so objavljali svoje spomine ali sodelovali v obdelavi zgodovine posameznih vojaških enot, dela, ki so izšla v Knjižnici NOV in POS, ki se ji je pridružila tudi Knjižnica OF in na vse to gradivo se opira tudi pravkar izdana monografija.

Poleg anonimnih in številnih sodelavcev Vojaškega zgodovinskega inštituta jugoslovanske ljudske armade in Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, ki sta monografijo izdala, velja na tem mestu poimenovali omeniti glavnega in odgovornega urednika Zdravka Klanjščka in osem avtorjev, ki so: Zdravko Klanjšček, dr. Tone Ferenc, višji znanstveni sodelavec, Ivan Ferlež, polkovnik v pokoj, univerzitetni profesor dr. Metod Mikuz, Alenka Nedog, strokovni svetnik, Jože Novak, podpolkovnik, Miroslav Štepančič, polkovnik v pokoj in univerzitetni docent dr. Miroslav Stiplovesek.

Monografija je izšla pri Partizanski knjigari v Ljubljani, v Knjižnici NOV in POS, tiskala pa jo je tiskarna Tone Tomšič v 6000 izvodih. Slikovno gradivo je iz fotoarhiva Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani in iz Muzeja narodne osvoboditve v Mariboru.

Delo seveda kljub obsežnosti še ni dokončan pregled delovanja narodnoosvobo-

dilnega boja v vseh podrobnostih in kot je naglasila Lidija Sentjurs, bi bilo potrebno posebno pozornost v bodoče posvetiti prav politični plati narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji, saj je ogromno politično delo na terenu po njenem mnenju področje, ki še čaka na obdelavo, širšo kot v knjižnici v sklopu Knjižnice NOV in POS. To je pomembno še zlasti zato, ker dnevno politični dogodki porajajo potrebe po čim večjem argumentiranju naših pravic, tudi narodnostnih. Kot vsako znanstveno delo je seveda tudi monografija izhodišče za nadaljnje znanstveno delo. Monografija »Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941—1945« je lahko bogato izhodišče za še poglobljene raziskave. Olajšala bo delo vseh, ki se bodo v bodoče še lotevali te teme in tega prelomnega obdobja zgodovine slovenskega naroda.

Potreba po takem zaokroženem pogledu pa je bila, čutili so jo zgodovinarji, raziskovalci in vzgojitelji in vsi, ki se zanimajo za zgodovino vojnega časa in kot je poudaril Bogdan Osolnik, je med njimi vedno več mladih. Slovensko ljudstvo, kot glavni junak monografije bo v knjigi našlo sebe, borci bodo videli svojo vlogo v sklopu in primerjavi cele dežele. Prav zaradi tega želimo knjigi srečno pot med bralce.

N. M.

Ta trenutek morate obstati kakor ujet v pramen sobne svetilke. Tudi čopič in roka naj zadržita svoj dih. Sence vaških hiš morajo obstati na slikarskem stojalu in dolga kolona izmučenih partizanov naj ustavi korak pod zasneženimi hrasti...

Tu sem, da bi z okorno črto naredil nekaj slikarskih potez, da bi dal med besedami razbrati podobo človeka. Moji predrznosti se ne sme nasmehtati. Narisal bom mlin v Poljanski dolini in nekaj grčavih dreves. Tisti, v sivem predpasniku je vaš oče. Pravkar je zmlen in bajtarski sin mu je za plačilo odstopil merico moke. Samo ob velikih praznikih so nosili mleti na bel kamen. Oče je mrk in brez besed; le misli se vrtijo ves čas kakor mlinsko kolo. Zunaj na paši sta dve kravi in za njima nekaj zelenih bregov. Mati se peha okoli prašičev, ki jih bodo pred božičem prodali in eden izmed otrok je pravkar iz gozda prinesel naročje suhljadi. Osem jih je in med njimi najstarejši Ivan. Zvečer, ko bo prišel iz mlina in bodo drugi posedli okoli peči, bo sedel za list papirja in se bo potopil v svoj svet.

»Umetniška duša«

Navsezadnje nima fant nobenih velikih zahtev, razmišlja oče in strmi v podobe, ki nastajajo pod drobno ošiljenim svinčnikom. Ze tri dni prisuje veliko konjsko glavo, ki jo je narisal stric. Glej, glej... celo trup mu je narisal. Ze res, da so tudi ostali otroci radi risali, ampak Ivan je s svinčnikom kakor uročen. Nekje je staknil Gasparijeve razglednice in je prisoval folklorne risbe kot bi pod milim nebom ne imel kaj drugega po-

Iz albuma pogovorov

Da bi Ive Šubic: ljudje razmišljali

Ive tudi v Ljubljano na kiparski oddelek Obrtne šole. Menda je bilo to leta 1936. Tri leta se je učil pri profesorjih: Kosu, Kralju, Severju... Leta 1941 je odšel na slikarsko akademijo v Zagreb in po vojni v Ljubljano. Toda medtem se je marsikaj zgodilo.

Vtisi naše revolucije ne morejo zbledeti

Postal je član OF in decembra leta 1941 je stopil med partizane. Pravzaprav je vse to nesmisel. Poskušam narisati nekakšen portret slikarja, ki trpi, kadar ne riše. Tudi besede nerad obrača.

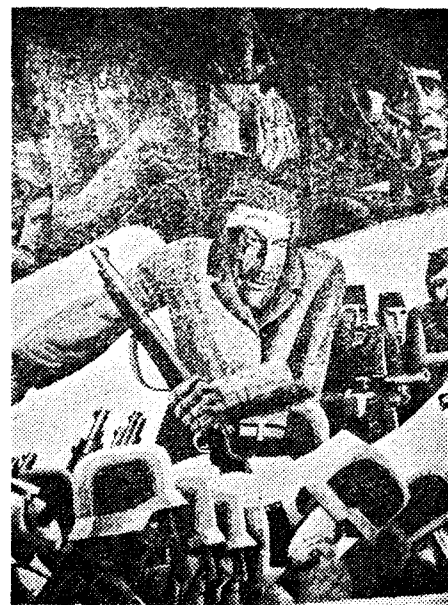
»Bil sem v Cankarjevem bataljonu, sodeloval sem v poljanski vstaji, januarja 1942 sem bil v Dražgoški bit-

slike, razmišljali o nekem poglavju v likih človeških preizkušenj, o psiholoških in otipljivih posledicah vojne.

Nikoli se nisem odločal za tako tematiko slikanja in ilustriranja. Ta tematika je del mene in v njej sem iskal svojo umetniško izrazno moč, ki je postala pozneje del moje slikarske zavesti.

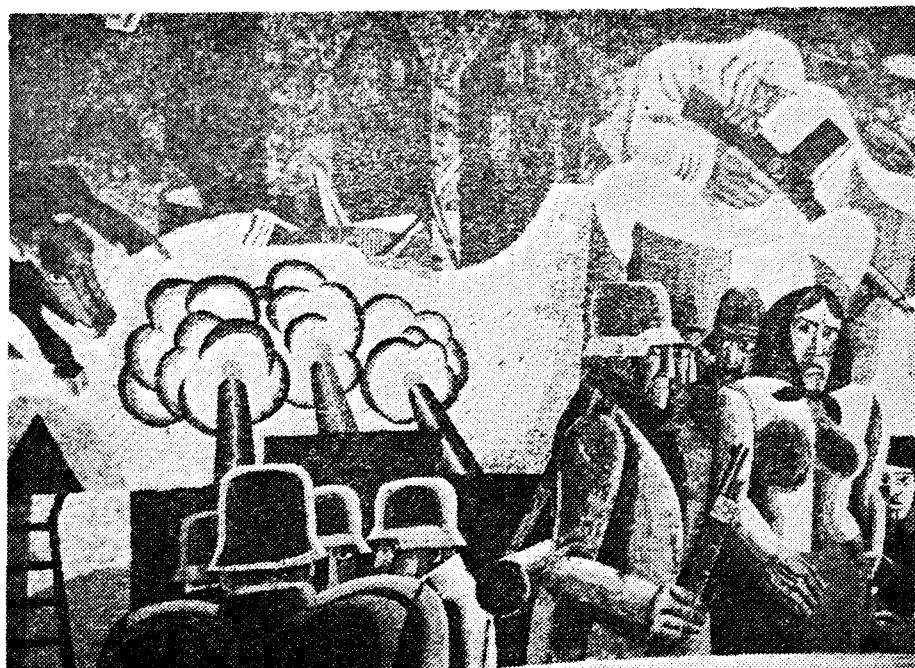
Priznanja — vzpodbuda in nova iskanja

Leta 1950 je Ive Šubic končal posebno šolo za slikarstvo pri profesorju G. Stupici. Grafiko je študiral pri profesorju B. Jakcu. Potem je prišlo obdobje, ko slikar išče samega sebe, ko se želi izogniti vtisom svojih učiteljev in vzornikov, da bi bil kakor neponovljivi tok reke. Slike so naj-

polnil, bo podoben tovorni živali, ki hodi in ne šteje korakov, ker bi bilo to brez pravega smisla.

»Mislim, da ljudje moje slike razumejo — preprosti ljudje jih brez dvoma. Mnogo jih je, ki se v njih prepoznajo ali prepoznajo svojega sosedo, vaščana. Večkrat sem imel prilžnost ugotoviti, da so zadovoljni, da se njihov svet vsaj tako ohranja, da se nekje zabeleži in živi naprej, da ne izginja za tovarniškimi vrati ali celo na oni strani državne meje. Seveda slikanje in ilustracija ne moreta narediti praktične koristi kmetu, ki strmi v napol zapuščeno kmetijo kakor v pogorišče.

četi. Učitelji so mu začeli kupovati risanke, barve in tuše in pravijo, da ima fant slikarski talent. Oni lahko tako pravijo, ko ne vedo, da je potrebna pri hiši delovna moč, ne pa nekakšna umetniška duša. Kaj si ni fant omislil celo nekakšno slikarsko stojalo, si izbral prostor v hribu in začel slikati kot pravi slikar?

Zdaj rišem očeta. Ker ga nisem poznal, si ga moram izmisliti. Za košato hrastovo mizo sedi. Glavo je potopil med dlani, ki spominjajo na preorano ledino. Če gre v šole, bo potrebno plačati. Tudi stanovati bo moral nekje. Morda ga bodo zabili v kakšno mansardo, morda si bo pustil rasti brado in lase, da ga niti mati ne bo prepoznala. Pravijo, da so umetniki čudaki. Če že hoče pa naj gre v tiste slikarske šole, je odločil oče in je novico oznanil pred zbrano družino. Povem ti pa, če boš imel kakšno dvojko, boš prišel takoj nazaj na grunt. Lenobe ne bom podpiral!

☆

Zdaj vam dovolim, da premaknete roke, da zajamete sapo in se pripravite na novi del poziranja. Medtem naj povem, da ste odšli v škofjeloško meščansko šolo in da se še vedno spominjate ravnatelja Karla Sovreta. Vedel je, kje mladega fanta čevljev tišči in tudi svetovati je znal kot pravi likovni strokovnjak. Seveda je odšel

ki... Tomšičeva brigada, centralna tehnika, Dolomiti, Kočevski Rog, Stare žage, Crmošnjice... besede so kakor obcestni kamni. Ze v »hostia« sem raje risal kot govoril. Ilustriral sem brigadno glasilo Tomšičev glas. V Crmošnjicah sem postal vodja ateljeja, kjer sem delal z mladimi slikarji: Globočnikom, Gerlovičevom, Petričem, Lavričem; tudi Pirnat je prihajal k nam. Delali smo likovno opremo za knjige, ki so jih tiskali v partizanskih tiskarnah na Rogu in Goteniškem snežniku.

Pomemben vsebinski del mojega slikarstva je brez dvoma obdobje narodnoosvobodilnega boja. Prav ta del našega življenja se mi zdi iz leta v leto veličastnejši. Nekatere zadeve, o katerih v neposrednem dogajanju nisi razmišljaj, dobijo s časom nove razsežnosti, ki človeka primorajo, da se vanje tako ali drugače poglobi. Vtisi, kakršnih si nabereš v okolju, kot je bila naša revolucija, ne morejo zbledeti. V umetnikovi domišljiji ali v načinu njegovega izražanja pa dobijo svojsten pomen. Osebo se mi zdijo radostni dogodki štiriletnega obdobja NOB samo nekakšni prehodni mitingi, ki jih sicer ne zapostavljam, vendar jim tudi ne dajem prednosti pred človeško tragiko, pred strašnimi napori, ki jih zmore le človek, ki ve, zakaj so vsi ti napori potrebni.

V svojem slikanju, v svojih ilustracijah sem poskušal zajeti del teh človeških fizičnih in psihičnih trpljenj. Rad bi, da bi ljudje, ki gledajo moje

prej romantične — ilustrativne in ko se svet v slikarju prečisti, postane tudi njegovo delo likovno bolj dognano in vsebinsko — psihološko bogatejše. Sledijo razstave doma in v tujini, priznanja, ki so brez dvoma tudi spodbuda in vedno nova iskanja.

Klepečeva o starih kmečkih hišah, ki so bile nekoč poslikane s freskami. V želji, da bi se ta del kulture pri nas obnovil, oživlja Ive Šubic golo zidovje z najrazličnejšimi podobami. Kmečko življenje je ostalo del tega človeka. Lahko ga je razumeti, ko pravi, da trpi ob tem žalostnem poglavju opuščanja in odmiranja nekaterih kmetij. Odmira tudi stara kmečka kultura, ki se izgublja v prostorih etnografskih muzejev. Stari, iznemogli ljudje, so podobni vrbam žalujkam. Ostane jim le še to, da se borijo s svojim življenjem, kot so se vse življenje borili z zemljo, ki se je marsikje spremenila v divjino.

☆

Slikar pa... beleži na list, dela skice, z oljem preliva življenje na platno, z dletom v les in si želi da bi ves ta svet ujel, ga zaježil in obdržal pri življenju. Človek je, ki vidi otožno lepoto v stvarih, ki so nekaterim že celo v posmeh. Mož se peha po strmih pobočju z visoke gore proti dolini. Zdaj mu čez rame opleta prazen nahrbtnik, ko pa ga bo v trgovini na-

Mislim, da preprostega človeka ne moti niti to, da imajo moje slike ne-navađen kompozicijski prijem, da so deformirane pri figuri in včasih že malo kubistične. Po svoji vsebini so brez dvoma polne realizma. Sicer pa, kaj je pravzaprav ilustrativno slikarstvo? Nekateri pravijo, da je to literatūra!

Tekst in foto:
SILVO TERSEK

Vse se je spremenilo v upor

Boj za pravice delavskega razreda, ki so ga vodili predani in požrtvovalni delavski organizatorji, sega tudi na območje domžalske in kamniške občine pol stoletja nazaj v zgodovino. Dvomesečna stavka v tovarni Količevo, odločna enomesečna stavka v Duplici leta 1934 in 1935 sta veliki zmagi delavstva in delavskega gibanja na domžalsko-kamniškem območju, ki je postajalo vse bolj organizirano in enotno. V tem obdobju so delavsko gibanje vedno bolj aktivno usmerjali prekaljeni komunisti in njihovi simpatizerji, ki so bili sposobni leta 1937 organizirati množični delavsko-kmečki tabor na Taboru nad Ihanom, katerega 40-letnico bomo praznovali prihodnje leto. Prav tako so organizirali javko CK KPS pri Mišu na Gorjuši.

Komunisti so se pred vojno zbirali v partijskih celicah v Kamniku, v Titanu, Remčevi tovarni v Dobu, Trzinu... Uspešno predvojno delo je bila dolgoletna šola z dragocenimi izkušnjami za organiziranje oboroženega upora in revolucije narodno-osvobodilnega boja. Kot je bilo kamniško-domžalsko območje enotno povezano v boju za delavske pravice pred vojno, je bilo še bolj enotno povezano v času priprav na revolucijo in v samem osvobodilnem boju.

Prav in potrebno je, da ta čas naše zgodovine vsako leto znova obnavljamo.

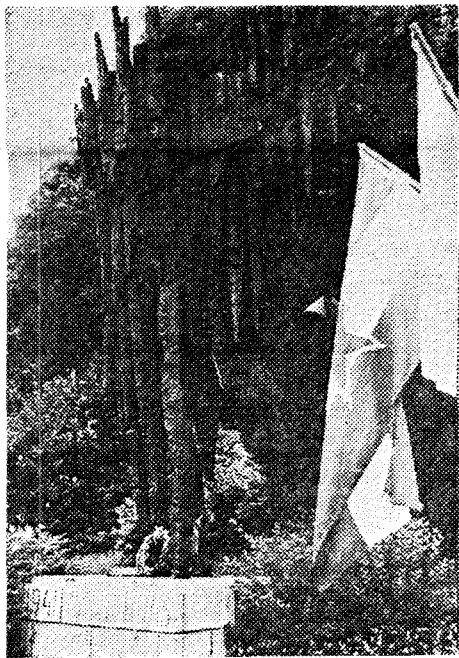
Organizacijo vstaje v takratnem kamniškem okrožju je Centralni komite KPS poveril instruktorju Tomu Brejcu-Pavlu. Maja leta 1941 je bil ustanovljen revolucionarni komite za kamniško okrožje, katerega člani so bili: dr. Marjan Dermastia, Tone Sturm in Stane Zerovnik. Njihova naloga je bila, da so v največji tajnosti in načrtno pripravljali oboroženi upor proti okupatorju v kamniškem okrožju. Do julija leta 1941 so bile osnovane bojne skupine v Radomljah, Mengšu, Domžalah, Kamniku, Duplici, Črni; manjše uporniške skupine pa tudi v Trzinu, Dolskem, Zlatem polju in Tuhinjski dolini.

V gozdu med Volčjim potokom in Krašno je bil 25. julija 1941 sestanek vojnega komiteja, ki je sprejel sklep: začetek oboroženega spopada na kamniško-domžalskem območju bo 27. julija ob polnoči. Bojne skupine so dobile prvič ukaz, da minirajo in postavijo zapreke na vseh pomembnih cestah kamniškega okrožja, da onemogočijo mostove, železniške proge, da preki-

četo. To je prva slovenska partizanska enota, ki je za hrabrost in izredno uspešno dejavnost dobila od glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet in izvršnega odbora OF visoko odlikovanje — bojno zastavo. Kamniški bataljon je zelo uspešno izvajal vojaške akcije na območju med Savo in Kamniškimi planinami ter med Trojanami in Šmarno goro. Bil je resnično mogočna udarna sila na domžalsko-kamniškem območju.

Tudi po zaslugi borcev Kamniškega bataljona, njihove borbenosti in hrabrosti je bojno področje obeh občin postalo v nadaljnjem NOB eno najpomembnejših žarišč upora proti okupatorjem na Slovenskem.

Med pomembne dogodke in mejnike v zgodovini NOB na Starjerskem in Gorenjskem sodi ustanovitev 6. slovenske narodnoosvobodilne brigade Slavka Šlandra 6. avgusta 1943 na Šipaku nad Blagovico. Vanjo vključeni bataljoni kamniško-zasavskega odreda so bili sposobni uničevati močne

Spominsko obeležje revolucije in padlim na kamniškem območju

Foto: S. Teršek

njajo in uničujejo telefonske napeljave, da napadejo žandarmerijsko postajo in skladišče bencina v Kamniku.

Ob polnoči 27. julija 1941 je zažarela iskra upora in zanečila osvobodilni boj od Črnic in Kamniške Bistrice, do Tuhinjske doline. Vstaja je zajela skoraj celotno območje kamniškega okrožja. Upornost je bila enaka pri kmetu, delavcu in izobražencu v Tuhinjski in Moravški dolini, v Črniem grabnu, pod Krvavcem, v Kolovških in Črnuških gozdovih, na mengeškem polju in Komendski dobri. Padli sta tudi prvi dve slovenski žrtvi v upor — dva oborožena partizana, skojevca: Tone Miklavčič in Dominik Mlakar.

To so bili zgodovinski dogodki, zaradi katerih je 27. julij praznik kamniške in domžalske občine. Oborožen upor pod Kamniškimi planinami je bil načrtan in tako množičen, da pomeni tudi začetek upora v Sloveniji.

Tudi najbolj surovo okupatorjevo nasilje ni nikoli več ustavilo hudournika oboroženega upora, nacionalne in socialne revolucije. Zaupanje v partijo in lastne moči je vključevalo v revolucionarni upor vedno več borcev, aktivistov in simpatizerjev.

Sedemnajstega avgusta leta 1941 je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet ustanovilo na Rašici nad Ljubljano Kamniški bataljon, ki je vključeval rašiško, mengeško, moravško, radomeljsko in kamniško

V letih 1941 in 1945 je darovalo življenje za našo svobodo 922 borcev in aktivistov z domžalskega območja

sovražnikove postojanke in izvajati pomembne akcije.

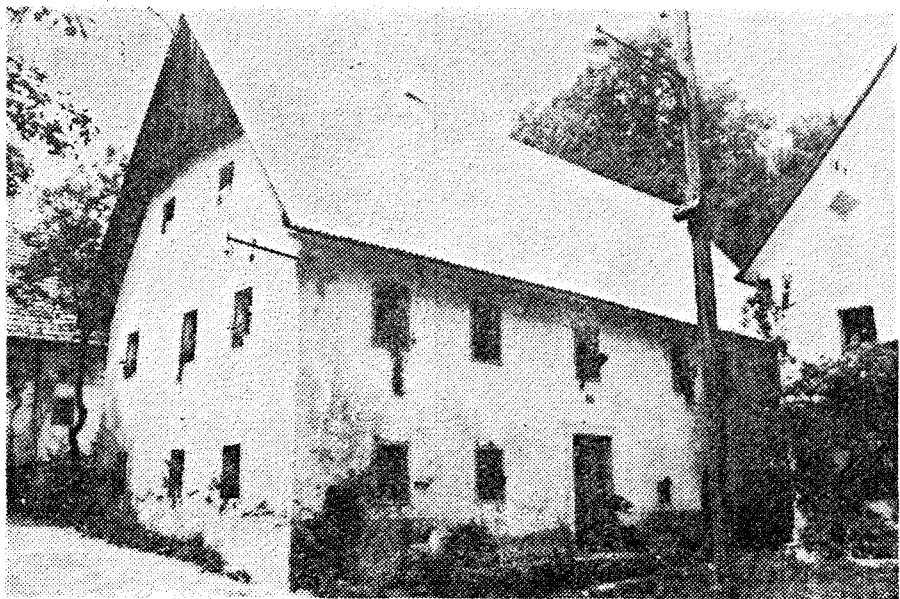
Tako je rasla in se krepila partizanska vojaška moč, skupaj z njo pa je rasla tudi aktivnost političnih delavcev, ki jih je vedno več združevala OF...

Ustanavljali so se novi vaški, rajonski in občinski odbori OF in druge množične organizacije. Jeseni leta 1943 je delalo na kamniškem območju že 500 odborov OF, osnovanih je bilo 52 vaških celic KP in vrsta drugih organizacij...

To je bila tista velika nepremagljiva sila in moč, ki je vsako ped naše zemlje spremenila v bojišče, ko je orožje postalo vse, kar je prišlo v roke, ko se je zemlja s kamenjem in gozdovi spremenila v upor proti okupatorju. Zelja po svobodi je bila tista velika sila, ki je upor vodila čez nemogoče. To je bil surov, neusmiljeni boj. Žrtve so bile velikanske. Samo domžalsko-kamniško območje je dalo 1600 padlih borcev, ustreljenih talcev, umrlih v taboriščih.

Vsa veličina NOB in revolucije je prav v tem, da vse to živi med nami, živi med mladino. Da se teh slavnih in težkih dni vedno znova spominjamo. V vsakem trenutku so med nami borci, aktivisti in njihovi spomini, v vsakem trenutku so pred nami njihove dragocene izkušnje, naloge in ideje iz tistih velikih dni naše zgodovine...

JERNEJ LENIČ

Pri Zefu na Kojci

V letu 1942 je v vaseh pod Kojcotirali v Tolminu in izročili Nemcem. Odvzplamtelo narodnoosvobodilno gibanje, ki mu je že od prejšnjega leta pripravljali teren Andrej Brovč iz Baške grape in z njim še nekateri drugi aktivisti. Zato so že v drugi polovici leta 1942 zavestno odšli v partizane nekateri fantje in za njimi tudi nekaj deklet.

V majhni vasi Kojca, pri Bukovem na Cerkljanskem, je živel številna Mlakarjeva družina — pri Zefu. Najstarejši sin Julij je že leta 1929 pobegnil v Jugoslavijo. Se pred vojno je umrl. Leta 1941 je moral sin Ivan v italijansko vojsko in pozneje na rusko fronto. Od tam se ni več vrnil.

Ko je prišla julija 1942 prva skupina partizanov v Bukovski vrh, so bili pri Zefu že dobro poučeni o ciljih OF in NOB. Sestri sta zbirali hrano in kuhali za partizane. Brata sta tudi opravljala zaupane naloge. To pa takrat ni bilo lah-

peljali so jo na Koroško.

Dne 16. junija so pridrveli skupaj z nemško vojsko domobranci z Grahovega ter polovili nekaj deklet in žena, med njimi tudi Zefovo Franco. Odgnali so jih na zasiljanje na Zelin pri Cerknem. Pozneje so jih pripeljali nazaj v domačo vas. Zaprlji so jih v Hramarjevo hišo in jo zažgali. V njej so zgorele: domača hči Zorka Mavri, Feltrin Rozalija, Golob Frančiška in Franca Mlakar-Zefova.

Katrea Mlakar, s partizanskim imenom Živka, ki je bila prva partizanka na Cerkljanskem, je bila skupaj z bratom Francem in Alojzom v Gradnikovi brigadi. V mesecu septembru 1943 so jo Nemci ujeli nekje na Nanosu ter jo pri Razdrtem obesili.

V januarju 1945 se je vrnila k osamelemu očetu Ivanu-Zefu, hči Zofka, ki je pobegnila s Koroškega. Kmalu pa so

TRAGEDIJA MLAKARJEVE DRUŽINE NA KOJCI

Zaprlji so jih v hišo in zažgali

ko. Vse naokrog so bile postojanke italijanske vojske in fašistične milice.

Partizani so se odslej pogosto javljali. Stari Zef — oče Ivan Mlakar, je z zadovoljstvom opazoval sinove in hčere, ki so zavzeto delali za narodnoosvobodilno gibanje. V začetku meseca novembra 1942 sta neke noči odšla med partizane 21-letni Franc in 18-letni Alojz.

Sredi decembra 1942 pa so karabinjerji in fašisti obkolili Zefovo hišo. Odpekljali so v zapore in potem v internacijo očeta Ivana in hči Franco; domačijo so popolnoma izropali. Hči Katrea, ki je tisti dan ni bilo doma, se tudi ni več vrnila; odšla je med partizane. Tudi hči Zofka, ki je bila takrat pri svojem možu v Raši, je morala v goriške zapore in z njo tudi mož Anton Rupnik. Moža so poslali v delavski bataljon v Italijo. Zofka je z leto dni starim sinom Brankom ostala v zaporu, v nezakurjenih prostorih, kjer je sina lahko ogrela le v svojem naročju. Pomladi 1943 so jo izpustili iz zapora. Odšla je na svoj izropani dom na Kojco.

V septembru 1943, ob kapitulaciji Italije, sta se vrnila v internacijo oče Ivan in hči Franca ter Anton Rupnik, mož hčere Zofke, ki je ves ta čas požrtvovalno delala kot terenska aktivistka. Mož Anton je takoj odšel v Prešernovo brigado in je že decembra 1943 padel nekje pri Godoviču.

Zofka in Franca sta nadaljevali z delom na terenu. Ta aktivnost pa je prišla na uho domobrancem na Grahovem v Baški grapi. Zofko so v maju 1944 are-

jo zopet ujeli domobranci z Grahovega. Zaprlji so jo v goriške zapore, od koder se je vrnila ob osvoboditvi.

Sin Franc, s partizanskim imenom Gustelj, je bil že od leta 1941 član KPJ. Sodeloval je pri uspešnem napadu na karabinjersko postojanko v Zakrižu pri Cerknem, dne 26. januarja 1943.

Dne 6. februarja 1943 je bil imenovan za komandirja 2. bataljona Soškega odreda in je bil še isti dan, ob napadu na vojaške utrdbe na Poreznu težko ranjen. Ozdravel je brez zdravniške pomoči. Že meseca julija 1943 je odšel z Gradnikovo brigado na Dolenjsko ter pozneje v Črmošnjice v oficirsko šolo. Ko se je ob koncu novembra 1943 vrnil na Cerkljansko, je bil komandir pri raznih enotah in tudi pri komandi mesta Cerkno. V mesecu marcu je bil s skupino partizanov ujet na Poreznu ter skupaj s 97. partizani v Jesenici pri Cerknem ustreljen.

Ostal je le še sin Alojz-Zmaj, kot oficir JLA. V aktivni službi je ostal do upokojitve.

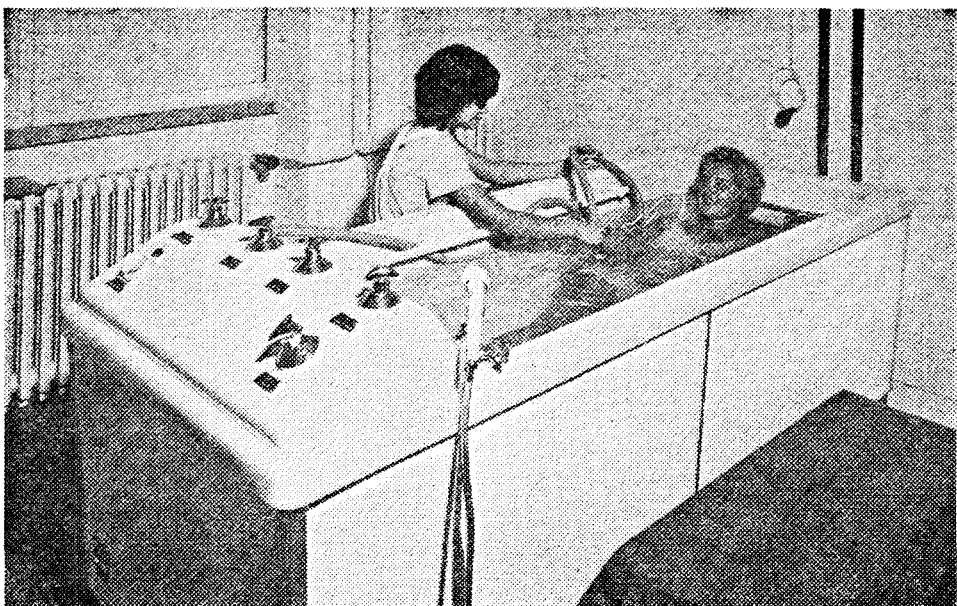
Na Zefovi domačiji danes ni več Mlakarjevega rodu. Oče Ivan je umrl 20. septembra 1967, star 94 let. Sin Alojz živi v Novi Gorici, hči Zofka v Cerknem, vnuk Branko, ki je zaradi prestanega trpljenja postal invalid pa živi v domu invalidov v Kamniku.

Po petintridesetih letih, ko so se pri Zefu opredelili za sodelovanje v OF in NOB, so na Zefovi domačiji na Kojci, 25. julija letos odkrili spominsko ploščo vsem padlim iz Mlakarjeve družine.

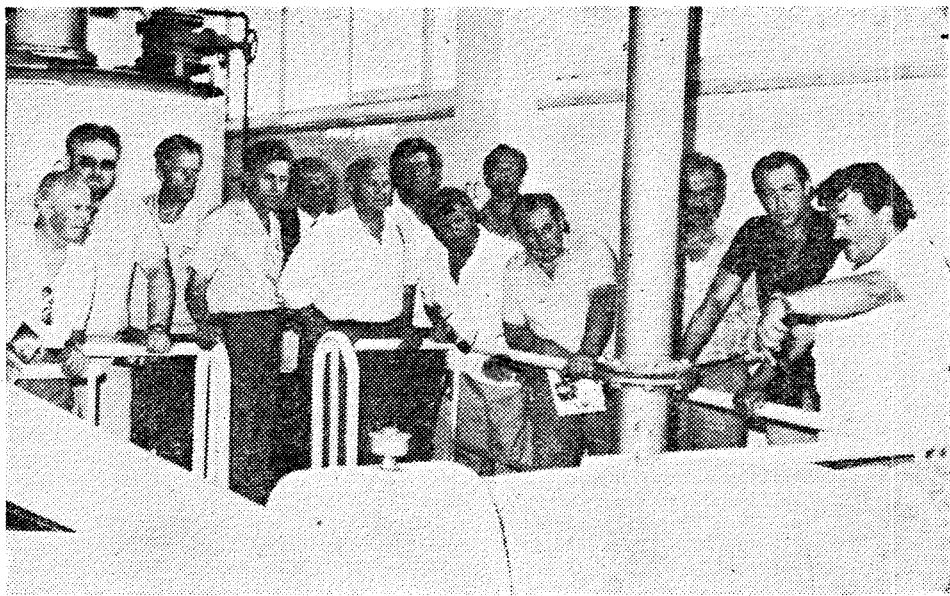
JANEZ JERAM

Korenine so v
prakomunizmu
Pokojnina za prazno krsto
Afrika hoče pod Alpe
Ne bodo le ptiči pristajali
S knjigami na odpad
Leteča telesa v prsnem
košu veselja

7D

Podvodna masaža v zdravilišču v Igalu.

Zdravnik dr. Miloš Pavlovič pojasnjuje, kako poteka čiščenje na morskem dnu nabranega zdravilnega blata.

S ŠESTEGA SREČANJA REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN JUGOSLAVIJE V ČRNI GORI

IZ BLATA SE VRAČA ZDRAVJE

Letošnje srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije je bilo že šesto po vrsti; republike so se zvrstile, zdaj bo na vrsti nov krog. Prihodnje leto bo srečanje v SR Bosni in Hercegovini, leta 1978 pa v naši republiki. Vsekakor se bomo morali Slovenci več kot potruditi, če bomo hoteli doseči raven, kakršno so že dosegla tovrstna srečanja, še zlasti letošnje v Črni gori, zato ne bi bilo napak, če bi v naših občinskih organizacijah ZRVS že zdaj začeli razmišljati o vsebini srečanja, saj je zanesljivo, da bo gostitelj skoraj sleherna občina.

Mi pa se tokrat še z zadnjo reportažo vračamo k letošnjemu srečanju v Črni gori.

Stroji tiho brne. Prostor je velik, ves v belih ploščicah in poln na vse strani speljanih debelih cevi. Zrak neprijetno diši. Iz končne odprtine v nekakšnem velikem kotlu se počasi izliva gosto, skoraj črno blato. Gladka masa se v čedno oblikovanih kupčkih zlagoma seseda. V belo oblečeni delavci z bosimi nogami čofotajo po temni vodi, ki je v lužicah razlita po betonskih tleh, in blato polnijo v večje polivinilaste vreče. Nato »zdravilo« izginja nekam v ozadje, proti separejem, kjer čakajo nanj pacienti.

Igalu, mesto zdravja

Jutro je, toda sonce že pripeka in plaže so nabite s kopalci. Igalu, najlepše mestce v Boki Kotorski, kaka dva kilometra oddaljeno od Hercegnovega, se skriva v senci palm in borovcev. Na ulicah vre tu-

»Dolgoletni« rezervni poročnik Miloš Pavlovič, internist-kardiolog, direktor medicinskega sektorja v zavodu »Dr. Simo Milošević« v Igalu.

ristov. Hotelski balkoni ne samevajo prazni; na njih se sončijo tisti, ki jim je na plaži prevroče. Oknice so spuščene.

Oziram se proti najveličastnejšemu poslopju, ki že takoj od Hercegnovega bode v oči. To mora biti kak hotel »A« kategorije, ali pa celo zunaj kategorije. Vsekakor je najlepša stavba, kar jih je v Igalu — pa jih tam ni tako malo.

Vendar to ni hotel. To je Zavod za fizikalno medicino in rehabilitacijo »Dr. Simo Milošević«, ki je bil ustanovljen leta 1949 kot specializirana stacionarna zdravstvena ustanova za rehabilitacijo mož in žena, ki so imeli za sabo težka leta vojne vihre, ki v bojih sicer niso izgubili življenja, so pa

zato izgubili zdravje. Marsikdo skuša Igalu primerjati s slovenskim Strunjanom. Toda primerjava ni možna. Igalu je sicer veličastnejši, obseg zdravljenja v njegovem zavodu je širši, zato pa je tudi klima tu drugačna in marsikomu bolj prija strunjanska. Prvo in drugo zdravilišče — vsako je primerno na svoj način, za določene vrste obolenj, zato se sleherni dan dogaja, da Črnogorci prihajajo na zdravljenje v Strunjan, Slovenci pa v Igalu. Kakor je za koga primerno.

Pogovarjam se z Milošem Pavlovičem, ki je direktor medicinskega sektorja v zavodu in specialist-internist, in, kot sam pravi, že veliko predolgo rezervni poročnik. Zavod ima danes v tej prelepi stavbi 1030 postelj in zraven vse potrebne prostore za zdravljenje bolnikov, pri čemer je treba omeniti tudi ambulanto za ambulantno zdravljenje. Kolektiv šteje 520 ljudi, od tega 250 zdravstvenih delavcev.

»Invalidske komisije, ki vojne invalide pošiljajo na zdravljenje, dobro vedo, kam je treba koga poslati. Odtod odhajajo v Slovenijo na zdravljenje bolniki, ki jim je potrebno klimatsko zdravljenje, to pa na primer vsi tisti, ki tu na morju bolujejo za astmo. K nam pa prihajajo Slovenci z revmatskimi obolenji, čeprav so tudi v Sloveniji izvrstne ustanove, ki se ukvarjajo s takim zdravljenjem. Vendar pa razlika v klimi, razlika v temperaturi vsekakor tudi ugodno vpliva na pacientovo obolenje, zato jih veliko pošiljajo prav k nam. K nam prihajajo pacienti z revmatskimi obolenji, astmatiki iz notranjosti dežele, ljudje z boleznimi ožilja in po prenehanju infarktu, pa tudi ženske potem, ko so bile operirane na maternici ali so imele kako drugo bolezen na rodilih.«

Črno blato, ki ne diši ravno lepo

Popeljejo nas po zavodu. Hodimo mimo nekakšnih kopalnic; v vsaki je velika kad; skoraj bazenček, ob njej najrazličnejše bleščeče naprave, potrebne za masažo, razgibavanje. Komaj se je končal zajtrk in kadki že niso vse polne. Kljub temu v enem od separejev čisto na koncu, kamor drugi niso vtaknili nosu, presenetim žensko srednjih let, ko gola vstopa v vodo. Preplašeno zavriska, meni pa je neprijetno, ker sem jo zmotil.

»Ob ustanovitvi avgusta 1949 je imel naš zavod štiri postelje, danes pa razmišljamo že o izgradnji tretje faze, kar pomeni, da se bomo še močno razširili. Prvi pacienti so bili vojni invalidi iz Črne gore, prvi bolnik sploh pa je bil Dušan Marinović, nekdanji prvi predsednik občine Hercegnovi in dolgoletni šef protokola pri predsedniku republike tovarišu Titu. Že v prvi svetovni vojni je na Kajmakčalanu dobil hude ozeblino, kasneje pa je kot tukajšnji domačin opazil, da so se ljudje na obali mazali z nekakšnim blatom. V lonce si je nabral nekaj deset kilogramov tega blata, si ozebla mesta na nogah oblagal z blatom in kmalu ugotovil, da mu pomaga. Ker pa je bil intelektualca in je že pred vojno imel dovolj sredstev, da je potoval po

svetu, je vzorec blata odnesel svojemu kolegu iz študentskih let v Vichy v Francijo na kemično in fizikalno analizo. Takrat so ugotovili, da sta igalsko blato in voda občutno zdravilnejša od podobnih, po katerih je slovel Vichy.«

Bolnišnico so v Igalu hoteli zgraditi že v bivši Jugoslaviji, vendar je načrte prekinjala vojna. Po vojni je zdravilišče končno le zrastle in v njem se je doslej zdravilo in si spet povrnilo nazaj dobršno mero zdravja več kot 200.000 bolnikov iz domovine in z vsega sveta. Še danes pa je med pacienti 50 odstotkov vojnih invalidov, v ambulantnem zdravljenju pa celo 75 odstotkov.

»Blato leži seveda na morskem dnu. Naš zavod ima svoje potapljače, ki ga s cisternami dvigajo na površje, tu v zavodu pa ga nato dobro prečistimo. Odstraniti je treba kamenčke in večje morske organiz-

z morsko in mineralno, rahlo radioaktivno vodo, vse to pa kombiniramo z različnimi zdravili.«

Bolniki prihajajo z napotnicami. Veliko jih pride tudi na svoje stroške, vendar brez popolne zdravstvene dokumentacije, brez izvidov nimajo vstopa. Zavod je zdravilišče, ne počitniški hotel, povrhu pa pravijo — ni ravno poceni. Res ni poceni? En dan v dvoposteljni sobi s hrano in z zdravljenjem vred velja bolnika okrog 300 dinarjev. V marsikakem hotelu bi moral za manjše udobje in veliko manj storitev plačati veliko več. Sobe so dvoposteljne, deset odstotkov jih je enoposteljnih. Današnja koncepcija medicine sloni na tem, da je treba opustiti klasično obliko bolnišnice, kliniko spremeniti v hotel, kar med drugim tudi ugodno vpliva na duševno počutje pacientov. Zelo veliko resnice je namreč v tisti šaljivi trditvi marsikaterega bolnika, ki pra-

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

me, da ne bi poškodovali bolnike, potem pa ga uporabljamo v obliki oblog in tamponov. Kvaliteto blata ocenjujemo po velikosti delcev. Naše igalsko blato ima idealno velike. Po sestavi pa je, grobo rečeno, organsko-neorgansko. Neorganske delce naplavlja v morje rečica Sutorina, organski pa nastajajo iz razpadlega planktona. Negativno in pozitivno naelektreni delci se vežejo, nastaja koloid, ki se useda na dno. In to je igalsko blato, ki je poleg tega še rahlo radioaktivno.

Podobnega blata je še nekaj na drugih koncih jadranske obale — na Korčuli, v bližini Tivta pri opekarni itd., vendar je povsod v zelo omejenih količinah in že izginja. Mi pa imamo srečo, ker rečica Sutorina svoje delce naplavlja znova in znova in predstavlja praktično neusahljiv vir, saj tudi v morju najbrž nikoli ne bo zmanjkalo planktona. Naši potenciali so torej neomejeni, čeprav blato ni posebej zaščiten — uporabljajo ga lahko kopalci pri nahanju samem, občinska skupščina je le izdala odločbo, da je tam prepovedano odmetavati smeti in odpadke.

Kako blato uporabljajo? Segrejejo ga do približno 55 stopinj Celzija oziroma toliko, kolikor za posameznega bolnika določi zdravnik, najmanj pa do 38 stopinj, da ima vsaj normalno telesno temperaturo. Temperatura je odvisna od potreb in od tega, kako dolgo bo pacient imel oblogo.

Radioaktivna mineralna voda, blagodejna kopel

Ob robu bazena se v vodi namaka dolga vrsta bolnikov. Pravkar s posebnim dvigalom spuščajo v vodo pacientko, ki je že dolga leta priklenjena na invalidski voziček. Fizioterapevti so v kopalkah pripravljeno, da začno bolnikom razlagati in kazati prve vaje.

»Poleg blatnih oblog in blatne kopeli uporabljamo pri zdravljenju tudi mineralne kopeli, biserne kopeli, podvodno masažo, telovadbo v bazenu, v telovadnici, skupinsko in individualno medicinsko telovadbo, elektroterapevtske postopke, inhalacije

vi, da je resnično zbolel šele, ko je prišel v bolnico.

Poslavljam se od Igalu. V prospektih piše, da ima na leto v povprečju po 2650 ur sonca, zaradi česar je najbolj sončno mesto na Jadranu, povprečna letna temperatura zraka pa je 16,2 stopinje. Morje ima pozimi 17 stopinj, poleti pa ob obali tudi nad 24 stopinj Celzija.

Nam se je tistega julijskega dne zdelo drugače. Vroče je bilo dosti bolj, čeprav ni bilo zadušljivo, temveč prav prijetno, v vodi pa smo se ohladili šele potem, ko smo se namakali vsaj pol ure.

MIROSLAV ULČAR

6. nadaljevanje

Sasovno neusklajen in nereden dotok namenskih sredstev je bil, kot kažejo številni indeksi, objektivno pogojen, zaradi česar so sicer nastajale pri izvajanju uslug občasno tudi določene, vendar kvalitativno po-

vsem omejevalne vsečnosti. Srečanje energično in nametno, ki je predmet temeljnega skrbe, ki je pomen no prestopa izkučesar ga gredo

USTAŠI – „TERORISTI ZARADI IDEALOV?“

Terorizem je v svetu postal hudo »moderna« zadeva. Teroristi najrazličnejših barv ugrabljajo letala in ljudi, izsiljujejo politične odločitve. Ustaški teroristi, zločinci najbolj hladnokrvne in krvoločne vrste, pa ubijajo naše diplomatske predstavnike, izvajajo bombne atentate na naša diplomatska in druga predstavništva, se ukvarjajo z ropanjem bank in terorizirajo tudi prebivalce dežel, ki jim dajejo gostoljubje in ne store ničesar, da bi zaustavile njihovo zločinsko početje.

Nasprotno — njihovi zločini niso še nikogar »na demokratičnem Zahodu« v ničemer izučili. V Franciji, na primer, so jim v zadnjem času celo nadeli ime »teroristi zaradi idealov«.

S čim si »demokratični« (ali morda: divji?) Zahod med drugim zasluži denarce? Poglejmo: v eni zadnjih števil francoske revije LUI (napredaj je v vsaki naši trafiki), je objavljen čez tretjino strani

oglas za prvi dve knjigi najnovejše zbirke »TO SO BILI MOŽJE« v okviru izdaj MODERNA MISEL, ki jim botruje založnik Jacques Grancher iz Pariza. Velicestni pridevek »to so bili možje« velja v drugi knjigi nove zbirke — ustašem. Avtor Michel Lespart je dogajanje svoje knjige »Ustaši, teroristi zaradi idealov« postavil, kakor pravi reklama (glej faksimile na naši sliki), v »brlog ob Jadranu, v obdobje po Titu, ko se k mejam premikajo ruske čete, zaradi česar bi bilo čisto verjetno, da bi v ospredje spet prišli ustaši, ti »teroristi zaradi idealov«. In reklama nadalje sprašuje (in seveda s tem napoveduje, da knjiga daje vse te odgovore): »Kdo so ti ljudje? Kako so organizirani? Knjiga je žgoč dokument sodobne zgodovine.«

Ustaši, morilci najkrvoločnejše sorte, klavci in največji sovražniki demokracije, svobode in vsega poštenega, so na »demokratičnem in svobodnem« Zahodu po-

stali borci za ideale, teroristi samo po sili razmer. Mi v Jugoslaviji, kot kaže, pa samo komaj čakamo, kdaj nas bodo odrešili.

Tako zlonamerno izkrivljanje resničnosti nam ponovno dokazuje, da »mračne sile, uperjene proti našemu samoupravnemu socializmu in neodvisni ter neuvrščeni politiki, niso skrite samo v vrstah jugoslovanske politične (beri: zločinske) emigracije, ampak da ima ta zagovornike tudi pri svojih »gostiteljih«. In čeprav se nam zde še tako smešni vsi ti njihovi poskusi in računi brez krčmarja, njihove sanje, da bodo mogoče nekoč le spet prišli na oblast v naši domovini, moramo vselej biti budni in v okviru družbene samozaščite paziti na sleherni tuji vpliv ali poskus vsiljevanja njihove ideologije, saj jo znajo prav čedno zaviti v »demokratični celofan«. Pri vseh njihovih poskusih, da bi ustaše (in tudi njim podobne) preoblekli

iz s krvjo naših ljudi oškropljenih cunj v lepšo obleko borcev za ideale, namreč mi predobro vemo: Res je tovariš Tito danes naš vodja, toda to nam bo ostal tudi v prihodnosti. Njegove ideje so naše ideje, zato ne bodo umrle, dokler bomo živeli mi vsi, dokler bodo živeli naši narodi in narodnosti. Ob vsej krvi, ki je morala biti prelita za našo današnjo resnično svobodo, tekla pa je v potokih tudi zaradi

OBRAMBNI DAN SO IMELI TUDI V KAMNIKU

„BODIMO PRIPRAVLJENI...“

Proti koncu letošnjega šolskega leta so imeli obrambni dan tudi v gimnaziji »Rudolf Maister« v Kamniku ter ga pripravili s pomočjo pripadnikov teritorialne obrambe, rezervnih starešin in borcev NOV.

Okrog 300 dijakov in dijakinj se je nekega dne zgodaj zjutraj zbralo na startnem mestu ter se razdelilo v petnajst do petindvajsetčlanske ekipe. Komandirji enot so bili četrtolci, vsaka skupina pa je imela še posebnega vodnika, ki ga je dala organizacija ZRVS Kamnik in po enega borca, člana ZB.

Ekipe so odhajale v tri glavne pohodne smeri, na poti, dolge do 10 kilometrov. Med potjo so se udeleženci seznanili z orientacijo na neznanim ozemlju ter s temelji topografije, borci — partizani pa so jih poučili o partizanski taktiki bojevanja ter o bojnih partizanov v narodnoosvobodilni vojni severovzhodno od Kamnika. V vsaki enoti so bili tudi člani ekip prve pomoči, ki so »z bojišč« odnašali »ranjence« in jih obvezovali.

Po prihodu na cilj so ugotovili, da je bilo »v bojih« trinajst ranjenih — člani enot za prvo pomoč so vse obvezali ter poskrbeli zanje. Hkrati je bilo ugotovljeno, da 13 sošolcev »pogrešajo«.

Cilj pohoda je bil nekoliko južno od Samotnega mlina pod vasjo Brezje nad Kamnikom. Na prostranem travniku je mladinska prostovoljna enota teritorialne obrambe uredila strelišče, ob gozdu pa so kamniški taborniki postavili svoj tabor. Ko so enote gimnazijcev prispele na cilj, so jim rezervni vojaški starešine in pripadniki enote teritorialne obrambe razkazali sodobno strelsko orožje, kakršnega ima pehota JLA in teritorialna obramba. Potem je bil na vrsti kratek zabavni program, ki so ga ob tabornem ognju pripravili taborniki, podjetja Zito, Stol in še nekatera druga pa so že prej prispevala sredstva, da so lahko vsi

udeleženci obrambnega dne dobili tudi toplo malico.

Kakšen je bil namen tega obrambnega dne? Dijake in dijakinje seznaniti s splošnimi osnovami topografije, taktike bojevanja in dajanja prve pomoči ranjencem. In

uspelo je. Izkazalo se je, da se mladi iz gimnazije »Rudolf Maister« dobro zavedajo pomena Titovih besed: »Živimo, ko da bo vselej mir, pripravljajmo pa se, ko da bo že jutri vojna!«

JERNEJ KADUNC

Mladi pripadniki kamniške enote teritorialne obrambe se pripravljajo na strelske vaje.

bili v veliki večini za OF, da so stalno živeli v strahu.

Terenski aktivisti so preživljali zelo hude dni in so se morali čez dan skrivati v gozdovih in so šele zvečer odhajali v dolino na politično delo. Belogardistom in Italijanom je zrasel greben, ko ni bilo blizu kakšne večje partizanske enote. Takrat so pogosto hajkali in kot stekli psi iskali kurirje, terence, tehniko, civilno prebivalstvo, ki se je skrivalo v gozdovih in nenazadnje našo bolnišnico.

Ko je brigada prišla v rajon Loške doline, je skoraj redno imela izgube pri prehranjevalnih akcijah.

V teh hudih razmerah so se izkazali osebje bolnišnice in Janez Mihelič-Majdar, član gospodarske komisije ROOF Loška dolina, ki je bil vedno pri nas.

Neutrudno so noč za nočjo v stalni nevarnosti vlačili težke nahrbtnike hrane iz doli-

ne. Po zapiskih sem ugotovil, da so šli trije tovariši iz osebja (na žalost ne vem kateri) 16. avgusta zjutraj na Križno goro nad Ložem po hrano in se od tam vrnili težko otovorjeni šele 18. avgusta zvečer. Takih poti je bilo veliko! Dolžan sem tu podčrtati, da bi brez teh odličnih partizanov — domačinov naša bolnišnica zelo težko vzdržala. Pri tem seveda ne gre prezreti skromnih in revnih, toda predanih in zvestih prebivalcev Babnega polja, ki že dolgo niso dobivali živilskih kart in ki so si dobesedno pritrgovali od ust in zbirali hrano za bolnišnico, zlasti krompir in fižol.

Babno polje (754 m) velja za najbolj mrzel kraj v Sloveniji; prvi sneg zapade včasih že oktobra, zadnji pa tudi še aprila, toda verjemite mi, da so med NOB vaščani imeli kljub mrzlemu podnebu zelo topla srca in vedno

odprte roke za partizane.

Prebivalcem Babnega polja je pri njihovi Golgoti zvesto stal ves čas ob strani njihov župnik Anton Črnugelj. Ta, kot pravi ljudski duhovnik, ni hotel slediti zgledu svojega škofa dr. Gregorja Rožmana, ki je izdal svoj narod v najtežjih trenutkih njegovega obstoja, pljunil na visoko čast cerkvenega kneza in se sramotno udinjal z briljantno namazanemu sadističnemu okupatorju. Po osvoboditvi je bil župnik Anton Črnugelj odlikovan.

Ko omenim Babno polje, pa ne smem prezreti Babne police, ki je tudi ogromno pomagala partizanom.

Zelo pomemben vir naše prehrane je bil tudi lov. Tenkočutnim organiziranim lovcem svetujem, naj preskočijo ta odstavek, ki pa je po mojem mnenju koristen tudi za današnji sistem SLO.

(se nadaljuje)

Premiers titres

de la nouvelle collection
"c'étaient des hommes"

"Les derniers fidèles
d'une austère religion, celle du
courage et de la mort..."

LE
11e CHOC
ERIC HUITRIC

Un "ancien" raconte cette unité
pas comme les autres, spécialiste
des "coups tordus", qui
dépendait directement de la
Présidence du Conseil...

LES
OUSTACHIS
MICHEL LESPART

Ca bouge dans l'Adriatique -
L'âge avancé de Tito, les
mouvements de troupes russes aux
frontières, tout rend crédible la
venue au premier plan des
oustachis, ces "terroristes de
l'idéal".

Qui sont-ils? Comment sont-ils
organisés?

Un document brûlant d'histoire
contemporaine.

chaque volume, de 256 à 288 pages,
format: 15,5 x 23,5, avec 16 pages
d'illustrations

38 F

LA PENSÉE MODERNE

Jacques Grancher, Editeur
98, rue de Vaugirard - 75006 Paris

zločinov ustašev, ustaši ne morejo v naši
deželi pričakovati nič drugega kot le zelo
neslaven konec, pa četudi zdaj kujejo še
take načrte.

Za konec pa še beseda o tem tako
verodostojnem »žgočem dokumentu sodobne
zgodovine«, o knjigi »Ustaši, teroristi zaradi
idealov«, ki ima 288 strani in od tega kar
16 strani ilustracij: če so namreč vse slike
v knjigi in vsi podatki tako strokovnjsko
zbrani, kakor je slika na naslovni strani,
potem je knjiga še sploh »močan« dokument
— na naslovnici je namreč naslikan
ČETNIK. Strokovnost pa taka...

MIROSLAV ULČAR

DOPISNIKI NAM POROČAJO

SLOVENJ GRADEC

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE PADLI BORKI

V nedeljo, dne 25. julija, je bila pri kmetu Ulbniku v Pamečah pri Slovenj Gradcu slovesnost, na kateri je bila odkrita spominska plošča Stanki Orožim-Janji, sekretarki okrožnega komiteja SKOJ Dravograd. Hkrati s spominsko ploščo so odkrili tudi obeležje pri bunkerju gospodarske komisije v gozdu nad kmetijo.

Skojevka Janja je bila ranjena 1. februarja 1945, ko so gestapovci iz Dravograda napadli skupino partizanov pri kmetu Medvedu pri Ožbaltu nad Otiškim vrhom. Ranjeno so domačini in terenci prenesli v omenjeni bunker, ki pa so ga Nemci po izdaji napadli. V neenakem boju se je ranjena sekretarka raje sama ustrelila. Bunker so potem napadali z njo vred zažgali.

Pobudo za odkritje plošče in obeležja je dala osnovna organizacija ZSMS v Pamečah, ki nosi po padli skojevki tudi ime Janja.

Vse priprave so tekale s sodelovanjem Muzeja ljudske revolucije NOV v Slovenj Gradcu.

ADOLF ANKON

LJUBLJANA — BEŽIGRAD

PRIZNANJE NAJSTAREJŠIM BORCEM

V domu družbenih organizacij krajevne skupnosti Boris Kidrič v bežigrajski občini je bila 23. tm. krajša, vendar zelo prisrčna slovesnost. Štirinapetdesetim borcem za severno mejo iz leta 1918—1919 so izročili spominsko plaketo s pismenim priznanjem.

Približno 1100 jih je bilo v mestu Ljubljani, zdaj jih je še nekaj več kot 500, je v govoru povedal predsednik mestnega odbora njihove organizacije Jože Rupnik. Poudaril je tudi aktualnost idej, ki so spodbujale borce za severno mejo. V zgodovinskem orisu je prikazal potek boja Slovencev za državno samostojnost. Celotno tisočletje že traja boj za ohranitev narodnosti in proti germanizaciji, kateri je zdaj spet v polni meri izpostavljena Koro-

ška. V letu 1918, ko si je imperialistična Italija prilastila skoraj tretjino slovenskega ozemlja in ko še ni bilo nikjer nakazano, kje naj bi potekala meja s poraženo Avstrijo, so se edini zgnali povratniki z raznih bojišč ter se strnili okrog Maistra, Martinčiča in tovarišev. Kdo ve, kje bi potekala meja, če oni ne bi prišli za orožje. Kljub temu, da meja ne poteka po njihovi zamisli, smo jim lahko hvaležni, da so nam priborili tisto, kar je bilo uresničljivo. V stari državi se jim ni zahvalil nihče, kajti v Ljubljani in takratnem Beogradu niso imeli zanje nobenega razumevanja. Odrinjeni so bili v kot in generalu Maistru so priznali le borno pokojnino avstroogrskega majorja. Hvaležna pa jim je današnja domovina, ki jim priznava veliko zaslugo. Nekdanji borci za našo severno mejo so ponosni na svoje delo. Kot zvesti sinovi svoje domovine so sodelovali tudi v NOB in marsikateri med njimi je moral prestati še grozote nacističnih taborišč.

V imenu občine in družbenopolitičnih organizacij je našim najstarejšim borcem čestital predsednik občinske skupščine Janez Rigler. Izrazil jim je hvaležnost naše družbe za opravljeno delo, med tovariškim srečanjem pa so se pogovorili še o marsikem.

POLDE VRBOVŠEK

REPUBLIŠKI ODBOR
ZVEZE PROSTOVOLJCEV-BORCEV
ZA SEVERNO MEJO 1918-1919
V LJUBLJANI

PODELJIVE

plaketo

TOVARŠU

Josipu V

KOT PRIZNANJE ZA NJEGOVO LAJZEN DO DOMOV
IN BORBE, KI JU JE IZKAZAL KOT
PROSTOVOLJEC-BOREC
V BOJU ZA OSVoboditev SEVERNE MEJE
V LETIH 1918-1919

V LJUBLJANI, DNE 15. MARCA 1975.

PREDSEDNIK
ZVEZE PROSTOVOLJCEV-BORCEV
ZA SEVERNO MEJO 1918-1919
V Ljubljani, dne 15. marca 1975.

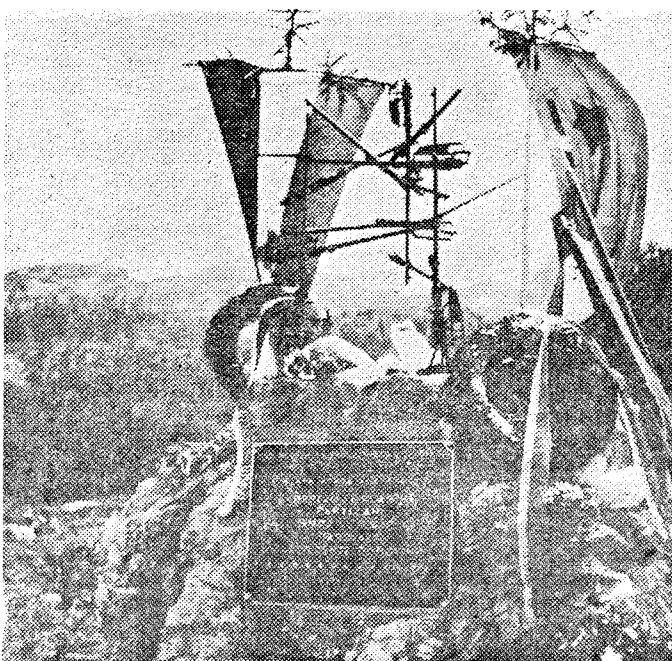
ŽALEC

SLOVESNA ZAobljUBA MLADIH PROSTOVOLJCEV

Ze v lanskem letu so v žalski občini sprejeli v enote teritorialne obrambe 90 mladincev. Da bi s sprejemi nadaljevali in vrste mladih teritorialcev še okrepili, so tudi v letošnjem letu ob prazniku občine sprejeli v enote preko štirideset mladih.

Sprejem mladih prostovoljcev, ki se je odvijal na prostoru pred spomenikom ob Savinji, je bil nadvse svečan. To pa še

Na dan vstaje so družbenopolitične organizacije in garnizija JLA iz Bovca pripravile pohod vojakov, preživelih borcev in drugih občanov na planino Golobar (1254 m). Na kraju boja 26. aprila 1943 so počastili spomin 42 borcev SNOUB Ivana Gradnika, ki so padli tam.

tembolj, ker je bilo tu, v partizanskem Letu, obenem tudi srečanje borcev in aktivistov celjsko-savinjskega okrožja. Eno z drugim se je čudovito dopolnjevalo: Na eni strani borci, ki so s svojo revolucionarno zavestjo v času NOB s puško v roki priborili svobodo, na drugi strani pa mladi, ki bodo te revolucionarne tradicije razvijali, se iz njih učili in branili vse pridobitve revolucije. Tega se mladi zavedajo in zato ni naključje, da se s toliko ponosa odločijo postati mladinci prostovoljci. Na minulem sprejemu jim je govoril politični komisar enot teritorialne obrambe in drugih obrambnih struktur v žalski občini Stane Lesjak. V svojem govoru je izrazil veliko zadovoljstvo nad pripravljenostjo mladih, da s svojo prisotnostjo v enotah teritorialne obrambe krepijo obrambne sposobnosti. Poudaril pa je, da s tem, ko stopajo v sestav teritorialnih enot, prevzemajo tudi veliko odgovornost, saj bo le tako ob polni angažiranosti teritorialna enota mladih prostovoljcev predstavljala resnično močno enoto, ki bo sposobna boriti se proti vsakršnemu sovražniku. S svečano zaobljubo so mladi ob koncu svečanega sprejema potrdili svojo pripravljenost, da se bodo v tem sestavu tudi idejno krepili ter gojili patriotizem in politično enotnost.

DARKO NARAGLAV

HRAST PRI SUHORJU

POBRATENJE BORČEV-SKIH ORGANIZACIJ

Združeni borci NOV Hrast pri Suhorju in Rogaška Slatina so na slovesnosti 11. tm. sklenili pobratenje. Sklep o pobratenuju so sprejeli že pred časom, kajti obe organizaciji imata prijateljske stike že več let.

Tovarišem iz Rogaške Slatine so pripravili toplej sprejem, ki ga navzoči ne bodo pozabili. Ob podpisu uradnega sklepa sta govorila v imenu tovarišev iz Rogaške Slatine Lojze Libnik in Franc Murgelj, v imenu borcev iz Hrasta pa Niko Belopavlovič in Jože Zlogar. Ob koncu srečanja so se dogovorili, da se bodo ponovno sešli še letos v Rogaški Slatini.

FRANC KOMERICKI

IDRIJA

POBRATENJE OBČIN

V skupini borcev, ki je konec leta 1942 po nalogu Vrhovnega štaba NOV in POJ prišla v Slovenijo, je bil tudi Boško Dedijč, ki se je priključil osvobodilnemu gibanju že na začetku. Ze leta 1942 je bil zaradi hrabrosti in požrtvovalnosti sprejet v KPJ.

Po prihodu v Slovenijo je bil večkrat ranjen. Leta 1944 je postal komandant Bazo- viške SNOUB. Konec leta 1944 je bil v bojih težko ranjen in je kasneje za posledicami ran umrl v partizanski vojaški bolnišnici »Pavla« v Mrzli rupi pri Vojskem. Pokopan je na partizanskem grobišču na Vojsčici pri Vojskem nad Idrijo. Dne 10. julija 1953 je bil proglašen za narodnega heroja. Ker je heroj Boško Dedijč pokopan v idrijski občini in se je bojeval proti okupatorju na naših tleh, sta se povezali občini Idrija in Mojkovac v Črno Goro, kjer je bil Boško Dedijč rojen. Te prijateljske stike in medsebojno sodelovanje želita občini Idrija in Mojkovac še poglobiti. Zato so na seji skupščine občine Idrije, dne 20. julija letos sklenili, da se občini pobratita. Slovesnost ob pobratenuju bo na slavnostni seji skupščine občine Idrije letos v mesecu septembru, kasneje pa tudi v občini Mojkovac.

JANEZ JERAM

IZ NAŠIH KRAJEV

DOMZALE — Na dan vstaje so se zbrali v Domžalah nekdanji politični zaporniki, interniranci in izseljenci, ki bivajo na območju te občine. V kulturnem sporedu so zapele tudi še žive interniranke iz nemških taborišč.

NACE VODNIK

☆

SKOFIJE — Dne 11. julija se je 106 borcev in njihovih svojcev udeležilo izleta v Kumrovec. Med potjo so se poklonili spomenu padlim v Žužemberku, kjer jim je tovariš Ludvik Šest orisal štiri leta bojev v Suhi krajini.

OVETKO BATAGELJ

☆

CELJE — Z vrsto prireditve so Celjani proslavili svoj občinski praznik. V Muzeju revolucije so odprli razstavo »Celjsko-savinjsko okrožje OF od 1941 do 1945«. Dne 17. tm. so na Polulah odprli nove kabinetne učilnice v osnovni šoli Franca Kranjca, popoldne pa so imeli osrednjo proslavo pred novim kulturnim domom pod Golovcem.

R. U.

☆

STARI TRG PRI LOZU — Med prvimi, ki so razumeli nujnost posojila za gradnjo cest, so bili borci NOV in člani Društva upokojencev. Vpisovali so ga 5. in 6. tm. v večernih urah. Upokojenci so pristali na odtegljaj 5 odstotkov.

MARIJA ZNIDARŠIČ

☆

SMARTNO OB PAKI — Dolgo je trajalo, da so se lotili ureditve spomenika padlim v času NOB, toda delo je zdaj končano. K stroškom je največ prispevalo gradbeno podjetje Vegrad, ki ima patronat nad spomenikom, krajevni skupnosti Smartno in Gorenje-Paška vas ter ZZB NOV Velenje. Upajmo, da bo spomenik ostal urejen, kot je zdaj.

ZORKO KOTNIK

☆

Odkritje grobnice v Kalu nad Kanalom

KAL NAD KANALOM — Za dan borca so v Kalu nad Kanalom odkrili novo grobnico, v katero so položili posmrtno ostanke 16 padlih borcev. Borci, mladinci in drugi krajani so za ureditev prispevali 490 ur prostovoljnega dela in 14.000 dinarjev.

MILE GOJKOVIČ

☆

LJUBLJANA — Pred kratkim je bilo v Ljubljani republiško prvenstvo v streljanju z vojaško puško. V disciplini 20 strelav je zmagala ekipa Celja s 629 krogi, ki je edina izpolnila normo za državno prvenstvo septembra. V konkurenci posameznikov je zmagal Tonči Jager iz Celja, drugi pa je bil Evgen Ziberna iz Postojne.

EDVARD PROGAR

ILIRSKA BISTRICA — Te dni je bilo v Ilirski Bistrici tretje srečanje mladih planincev iz vseh domačih osnovnih šol. Gostitelji so bili mladi planinci iz Knežaka. Zbralo se jih je kar 120. Obiskali so kraje, v katerih je preživel mlada leta Tone Tomšič, tj. Gornjo Pivšo dolino. Dogovorili so se, da se bodo prihodnje leto srečali v Jelšanah.

VOJKO CELIGOJ

LJUBLJANA — Borci iz Dravelj so se udeležili 5. junija izleta v bolnišnico Franjo. Med potjo so se ustavili tudi na Vršču, pri izviri Soče in pri Slapu Boka.

STANKO SKOČIR

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● LOSKI POTOK

Dne 30. julija 1942 je odšlo v partizane več prebivalcev tega kraja. Istega dne je okupator postrelil 24 vaščanov in požgal Travniki.

● KRANJ

Dne 1. avgusta 1941 so se pod Storiščem zbrali prvi borci iz Kranja in ustanovili prvo kranjsko četo.

● DOLENJA VAS PRI KOCEVJU

Dne 1. avgusta 1942 je italijanska vojska odgnala v internacijo 124 prebivalcev.

● LJUBNO

Dne 1. avgusta 1944 so ta kraj osvojile enote narodnoosvobodilne vojske.

● JESENICE

Dne 1. avgusta 1941 so se partizani prvič spopadli z Nemci na Obranci.

● LUČE

Dne 1. avgusta 1944 je narodnoosvobodilna vojska prvič osvobodila ta kraj.

● GORNJI GRAD

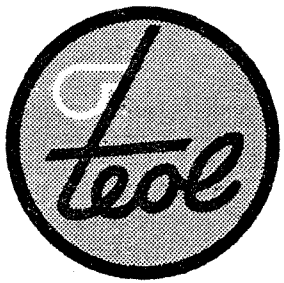
Dne 1. avgusta 1942 so Nemci izselili mnogo prebivalcev.

● TRZIC

Dne 4. avgusta 1941 so se trziški borci iz prve kranjske čete spopadli pod Storiščem z Nemci.

● LUKOVICA

Dne 4. avgusta 1941 so na cesti proti Moravčam borci Radomeljske čete prvič napadli Nemce.

„TEOL“ – LJUBLJANA

TOVARNA POMOŽNIH SREDSTEV, SINTETSKIH PRALNIH SUROVIN, TEHNIČNIH IN JEDILNIH OLJ — Brzjav:
TEOL LJUBLJANA — Žiro račun 50101-601-15031 — Uprava: Zaloška 54 — 61001 poštni predal 299-VI —
Telefoni: h. c. 44-162, direktor 41-728, šef tehnične službe 41-979, šef kadrovske službe 41-357, Tovarniška 48
h. c. 41-304, šef nabave 41-288, šef prodaje 41-321, šef računovodstva 41-368, telex 31324.

**PROIZVAJA: tekstilna pomožna sredstva
usnjarska pomožna sredstva
surovine in detergente za šampone
sredstva za hlajenje pri obdelavi kovin
lepilo za čevljarstvo industrijo
etoksilirane proizvode**

XXVI. MEDNARODNI GORENJSKI SEJEM OD 6. DO 16. AVGUSTA V KRANJU

Je osrednja splošna sejemska prireditel v Kranju s podarkom na široki potrošnji, kjer se razstavljeno blago tudi prodaja. Na sejmu je na vseh razpoložljivih površinah zastopano celotno gospodarstvo od industrije, kmetijstva, trgovine, gostinstva in turizma do obrti. V okviru sejma je zabavni program z različnimi kulturnimi in športnimi prireditvami.

kraški zidar
splošno gradbeno podjetje sežana

SGP Kraški zidar
Partizanska 28
66 210 Sežana
Poštni predal 88

**OPRAVLJAMO DELA NA VISOKIH IN NIZKIH
GRADNJA — GRADNJA STANOVANJ ZA TRG**

TOVARNA PLETENIN

Sežana
tps

Izdeluje kvalitetne modne izdelke iz pletenin.

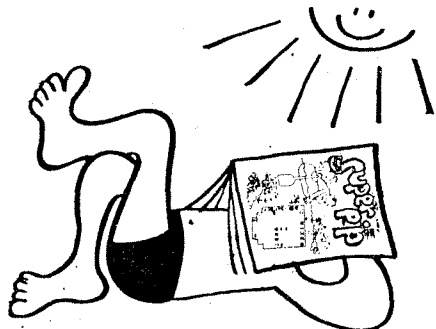
Priporočamo obisk lastne prodajalne v Sežani na dvorišču tovarne (Stjenkova 1), kjer lahko kupite vse pletenine iz našega proizvodnega programa in sicer za mamico, očka, hčerko in sina. Lahko kupite tudi blago z napakami po znatno nižjih cenah.

TRŽIŠKA INDUSTRIJA
OBUTVE IN KONFEKCIJE
TRŽIČ — SLOVENIJA

USNJENA KONFEKCIJA
SESTAVNI DELI OBUTVE
ENGRO PRODAJA
VARSTVENO TEHNIČNA
ZAŠČITA
PLETENINE, KONFEKCIJA

**ZA OBČINSKI PRAZNIK
PRISRČNO ČESTITAMO
VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN OBČANOM.**

- BREZ KOPALK GRESTE LAHKO NA DOPUST — BREZ SUPERPIPA NIKAR!
- 64 strani križank, ugank, zanimivega in šaljivega branja!
- Če namakate noge v morju ali lavorju — v roki naj bo SUPERPIP!
- SUPERPIP vas čaka pri prodajalcih časopisov!

KOMUNALNO PODJETJE

**VODOVOD
JESENICE**

JESENICE

ČESTITA VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM OB
OBČINSKEM PRAZNIKU

KRAS-metal

MLINI KLADIVARJI

- uporabi za manjša in večja kmetijska gospodarstva
- Z NJIMI MELJAMO:
- vse vrste žita
- koruzno zrno, koruzo v slozih
- z dodatnimi koriti meljejo tudi seno, deteljo in koruzna stebila

Izdelujemo tudi mline:
Mlin z mešalico

Osluži za pripravo močnih krmil,
Mlin MM, 22, C2 in B

Zgoraj navedeni mlini se razlikujejo po zmogljivosti mletja.

Na zalogi imamo tudi SILOREZNIK
EOLLO 33 in PUHALNIK P-38.

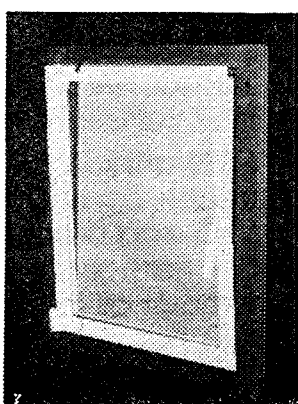
Zahlevajte prospekte in katalog kmetijske opreme, katere izdeluje

KRASMETAL SEŽANA,
tel.: 067/73-741

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

SAVA
JESENICE

**VSEM OBČANOM IN
POSLOVNIM PRIJATELJEM
ČESTITAMO ZA
1. AVGUST — OBČINSKI
PRAZNIK NAŠE
OBČINE!**

V spomin Tonetu Ožboltu

Imeli smo tovariše, ki so padli v našem narodnoosvobodilnem boju, zdaj pa je vse več takih, ki jih je strla zahrbtna bolezen. Tudi Tone Ožbolt, neuklonljivi revolucionarni borec je med njimi; umrl je 16. tm. v Ljubljani.

Življenje mu z udarci ni prizanašalo. Rodil se je v Belici pod Taborsko steno v dolini Čabranke. Bil je še zelo mlad, ko je razumel krivice predvojnih režimov, ki so hoteli v kali zatreti hotenja delavskega razreda. Podobno kot Gorki in Cankar je moral prestajati trdo šolo življenja; bil je tudi gozdni delavec. Ko je prišlo leto okupacije, je takoj postal aktivist Osvobodilne fronte. V letu 1942 je sodeloval s slovenskimi in hrvaškimi partizani v dolini Čabranke. Po krivdi izdajalca so ga Italijani zajeli in obsodili na smrt. Zaradi nekega birokratskega zapleta v italijanski sodni administraciji pa ga niso ustrelili, marveč

poslali v internacijo. Preživel je tudi to in dočakal zlom Italije. Jeseni leta 1943 se je srečno vrnil med soborce. Postal je obveščevalec, potem pa so ga premestili v centralno tehniko »Triglava« v gozdovih med Ribnico, Čabrom in Kočevjem.

Po osvoboditvi je delal v Ljubljani. Leta 1952 se je preselil v Kočevje in tam prevzel razne politične dolžnosti. Vsestransko je bil aktiven. Njegova je tudi zasluga, da so začeli zbirati gradivo iz naše ljudske revolucije na tistem območju; spravljeno je v pokrajinskem muzeju v Kočevju. Pri tem delu je zbiral tudi spomine ljudi, ki žive na ozemlju med Barjem in Gorskim Kotarom. Vključil jih je v svoji deli »Serčerjeva bojna pot« in »Dežela Petra Klepca«, ki sta izšli pri založbi Borec. Njegovi prispevki so bili objavljeni tudi v dnevnem in tedenskem tisku. Rad je pisal o življenju starih in mladih, kajti do njih in do zemlje je čutil veliko ljubezen. Zelo je bil navezan na kraje v občinah Čabar, Delnice, Kočevje in Ribnica.

Življenje pa mu spet ni prizneslo z udarci. V tragičnih okoliščinah je izgubil svaka. Pred tremi leti se mu je smrtno ponesrečil tudi osemnajstletni sin Goran. Kljub temu je ustvarjal naprej. Pripravljaj je še druga dela, ki naj bi opisovala njegove domače kraje.

Pokopali so ga 18. tm. v Kočevju. Na zadnji poti ga je pospremila velika množica prijateljev in tovarišev iz krajev, ki jih je znal opisovati s toliko ljubezni. Poslednjo čast mu je izkazal tudi vod JLA iz Ribnice.

Njegovo delo bo za vselej ostalo živo kot poduk mlajšim rodovom.

PETER ŠOBAR

Svojem našega dolgoletnega sodelavca izražamo iskreno sožalje v imenu naše založbe in uredništva.

IMELI SMO LJUDI

Stane Tušar

V Kostanjevici ob Krki so 23. junija pospremili na zadnji poti Staneta Tušarja. Star je bil 54 let. Pred vojno je bil član Društva kmečkih fantov in deklet, kmalu pa je postal skojevec. V prvih mesecih okupacije je zbiral orožje in sodeloval v mladinskih akcijah, leta 1942 pa je odšel v partizane. Bil je borec v vzhodnodolenjskem in zahodnodolenjskem odredu, nato 9. brigade, Komande mesta Zužemberk ter Gregorčičeve in Gradnikove brigade. Demobiliziran je bil kot brigadni oficir OZNA s činom kapetana 1. razreda. Za delo je prejel več odlikovanj in zlato plaketo UJV.

Frančiška Remškar

Na pokopališču v Preski so se 10. aprila za vedno poslovili od Frančiške Remškar. Rodila se je pred 56 leti. Z NOB je začela aktivno sodelovati leta 1942 skupaj s svojci. Njena dva brata sta padla kot kurirja leta 1944 in njihov dom je bil varno zatočišče naših borcev.

Viljem Filiplič

V Preski pri Medvodah so 24. aprila pokopali Viljema Filipliča. Star je bil 66 let. Z OF je začel aktivno sodelovati leta 1941, julija 1944 pa je odšel v partizane. Sodeloval je v kulturniški skupini 9. korpusa na Primorskem, bil pa je tudi član godbe na pihala 31. divizije.

Andrej Žepič

Dne 17. junija so se v Križah za vedno poslovili od borca Andreja Žepiča. Bilo mu je komaj osemnajst let, ko so ga okupacijske oblasti mobilizirale v nemško vojsko. V Franciji je izrabil prvo priložnost in ušel na stran tamkajšnjih odporiških borcev. Že leta 1943 se je vključil v Prekomorsko brigade. Udeležil se je bojev pri Obrovcu in Gospiću. Zaradi hrabrosti je napredoval v čin nižjega vodnika. V boju je bil ranjen, potem se je spet vrnil na bojišče.

Karlo Mikolič

Dne 24. junija so v Izoli pokopali Karla Mikoliča. Rodil se je v brkinski vasi Polžane leta 1912. Po kapitulaciji Italije, ki jo je dočakal v Kalabriji, je najprej odšel k zaveznikom, od tam pa je prešel v 3. Prekomorsko brigado. Kot radiotelegrafist je sodeloval v vseh bojih do Trsta. Prejel je več odlikovanj. Po osvoboditvi je bil več let predsednik KLO Materija.

Ivan Kofol

Dne 11. junija so se v Tolminu za vedno poslovili od Ivana Kofola. Rodil se je na Logarščih leta 1901. V njegovi gostilni so se zbirali zavedni Slovenci tudi pod fašistično nadvlado. Kot napreden Slovenec je februarja 1943 odšel v partizane. Junija 1943 je bil zajet in odpeljan v Italijo, od koder se je vrnil takoj po kapitulaciji. Za svoje delo je bil odlikovan.

Ciril Brajkovič

V Smartnem pod Šmarno goro so 25. junija pospremili na zadnji poti borca Cirila Brajkoviča. Rodil se je leta 1907 v okolici Pazina. Pod fašizmom je moral zbežati v Jugoslavijo in dom si je ustvaril v Gameljnah. Bil je komunist in borec. Z NOB je začel aktivno sodelovati leta 1941, leta 1943 je postal borec Prešernove brigade in leta 1944 je bil odpeljan v taborišče Reichenau.

Janez Grajner

Na pokopališču v Dolu pri Hrastniku so se prve dni junija za vedno poslovili od Janeza Grajnerja. V NOV je vstopil maja 1944. Nazadnje je bil borec Kamniško-zasavskega odreda. Bil je odlikovan. Po osvoboditvi je odšel tudi na mladinsko progo Brčko-Banoviči.

Neža Mernik

Dne 1. aprila je v Zrečah preminila Neža Mernik, rojena Potnik. Rodila se je v Gorenjah leta 1896. Njen drugi mož Jurij je sodeloval v NOB, zaradi česar so ga gestapovci zaprli januarja 1944 in ustrelili 9. marca 1944 skupaj z 20 talci v Zrečah. Njej so pobrali vse imetje. Kljub pomanjkanju je vzgojila pet otrok.

Martin Hozjan

V Hotizi so se 13. junija za vedno poslovili od Martina Hozjana. Rodil se je leta 1921. Po mobilizaciji v madžarsko vojsko je pobegnil v domače kraje in se vključil v NOB. Kot mitraljezec je sodeloval tudi v spopadu z Nemci, Madžari in Vlasovci pri Razkrižju. S 1. Prekmursko brigado je odšel tudi na Koroško. Demobiliziran je bil kot vodnik JLA in je bil odlikovan.

Jože Možina

Prve dni junija je v Hrastniku preminul Jože Možina-Robinson. Rodil se je v Gabrijelah pri Krmelju leta 1921. Kmalu je začel aktivno sodelovati v boju proti okupatorju. Leta 1944 je vstopil v vrste NOV. Nazadnje je bil obveščevalec 4. operativne cone. Po osvoboditvi se je udeležil tudi gradnje mladinske proge Brčko-Banoviči.

Frančiška Hodnik

V Logatcu so 12. januarja pokopali Frančiško Hodnik. Rodila se je pred 82 leti. Z možem se je aktivno vključila v NOB že leta 1941. Njena sinova Tone in Jože, oba borca Prešernove brigade, sta padla kot partizana. Bila je odlikovana.

Marija Istenič

V Dolenjem Logatcu so se 5. aprila za vedno poslovili od Marije Istenič. Rodila se je leta 1905. Med narodnoosvobodilnim bojem je bila aktivistka, ki je marljivo pomagala našim borcem.

Neža Cigale

V Zireh so maja pokopali 80-letno Nežo Cigale, Pretovsko mamo, iz Koprivnika. Bila je kot mati partizanom, ki so se ustavljali pri njej od konca leta 1942. Nemci, ki so zajeli v hiši pet borcev, so požgali vso domačijo.

Maks Jelenko

V Slovenskih Konjicah je 27. aprila preminul Maks Jelenko. Rodil se je leta 1929 na Tolstem vrhu. Oktobra 1944 je postal borec Serčerjeve brigade. V partizanih je izgubil nogo. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Nagradna križanka BETI Metlika 133

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Pred vami je zadnja iz serije nagradnih križank BETI, belokranjske trikotazne industrije iz Metlike. Po tej križanki bo malo predaha — ob zatonu pol leta pa bomo zagotovo spet nadaljevali z nagradnimi križankami.

Kakor hitro boste križanko rešili, jo dajte v pi-semko ovojnico in označite ovojnico z »Beti 133«. Do 9. avgusta 1976 moramo imeti vse rešitve zbrane. Ta dan namreč opravimo že tolikanj utečen postopek, da ugotovimo, kdo je pravilno rešil in komu pripada nagrada.

Tudi to pot smo nagrade kupili kar v naši poslovalnici Založbe »Borec« na Titovi c. 17 v Ljubljani. Podelili bomo dve keramični vazi — unikata.

K temu še majhno pojasnilo. Vselej nam ne uspe, da takoj v tekoči številki objavimo rezultate žrebanja. Zgodi se, da zadnji hip zmanjka prostora in rešitev mora počakati na naslednjo številko.

Lep pozdrav vsem ljubiteljem in reševalcem naših nagradnih križank.

UREDNIŠTO IN UPRAVA

NAGRADNI KUPON št. 133.

Priimek in ime

poklic

točen naslov stanovanja

2

PREBERITE

POPRAVEK

Ko prebiramo »TV 15«, smo vedno prijetno presenečeni nad objavljenimi članki, zato nas je toliko bolj presenetila napaka, ki ste jo napravili v sestavku »Učna ura NOB«. V njem je napaka in res ni prav, da mladini posredujemo stvari, ki ne odgovarjajo resnici.

Zato prosimo, da objavite tale popravek:

Na Dvoru pri Žužemberku ni spomenika narodnoosvobodilnemu boju, v katerem počiva 1500 borcev, je pa spomenik na Cviblju pri Žužemberku in to s 1250 borci! Na Dvoru pri Žužemberku je pač toliko padlih, kot je napisano na spomeniku.

ZB NOV ŽUŽEMBERK

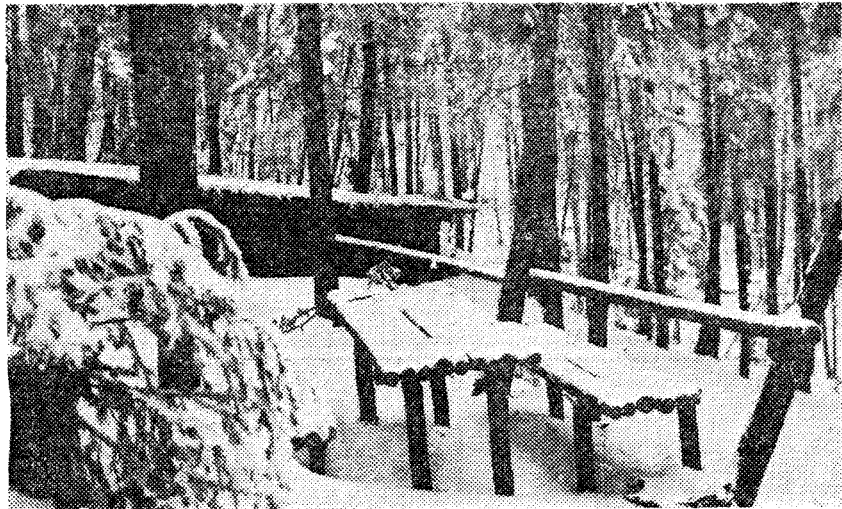
SPOMENIK »STIŠKI ČETI PARTIZANOV«

ZB NOV Šentvid pri Stični pravi postavitve spomenika »Stiški četi partizanov« in sicer pri Partizanskem domu na Debelem hribu nad Temenico, kjer je bila 17. avgusta 1941. leta ta četa tudi ustanovljena.

Slovesno odkritje spomenika bo predvidoma v nedeljo, 15. avgusta 1976.

O točni uri proslave, združene z odkritjem spomenika »Stiški četi partizanov«, bo javnost pravočasno obveščena.

PRIPRAVLJALNI ODBOR

Pred desetletji so se v tej, zdaj obnovljeni partizanski bolnišnici na Bohorju zdravili ranjenci Štirinajste divizije.

ČLANOM OFICIRSKÉ ŠOLE GLAVNEGA ŠTABA NOV IN POS

Kot vsako leto, bo tudi letos prvo nedeljo v septembru srečanje nekdanjih borcev Belokranjskega odreda in njihovih prijateljev.

Letos bo to srečanje še posebno slovesno, saj bodo med udeleženci srečanja tudi nekdanji gojenci oficirske šole glavnega štaba NOV in POS, njihovi takratni instruktorji in vsi, ki so tedaj oblikovali oficirsko šolo. Le-ti bodo ob tej priložnosti izvolili tudi svoj odbor, ki naj bi — podobno brigadnim odborom — vodil delovanje članov z namenom gojiti tradicije partizanskega vojaškega šolstva.

Da bi se primerno oddolžili ljudem in kraju, kjer je šola med vojno delovala, so se zastopniki iniciativnega odbora že dogovorili s predstavniki občine Metlika ter krajevnimi iz Krivoglavic, Geršičev in Dobravic, da se bodo vključili v prizadevanja krajanov za gospodarski razvoj ter postavitev primernih spominskih obeležij, ki naj ohranijo spomin na delovanje šole.

Ko smo v tistih časih iskali mesto za nastavitve šole, se je iskalo takšnega, ki bo varno in mirno, in kjer bodo ljudje pripravljeni deliti s šolo svoje skromne domove in drugo. Danes pa so se takratne prednosti pokazale kot slabost, saj sta odmaknjenost in skromnost slaba pomoč pri vključevanju krajev v sodobne gospodarske tokove, ki gredo kaj radi mimo njih.

Zato bi bila prav gotovo najlepša oddolžitev tem krajem in ljudem, če bi jim pomagali zgraditi cesto in most, ki naj jih poveže z glavno belokranjsko prometno žilo.

Da se bo vsak, ki se želi, lahko vključil v akcijo, vabi iniciativni od-

bor vse člane oficirske šole glavnega štaba NOV in POS, da se javijo s predlogi in vprašanji na: ZZB NOV Metlika. O akciji naj obveste tudi svoje znanke in da morda že kar prično z iskanjem tovarišev, ki bi bili kot člani odbora tudi nosilci akcije za pripravo srečanja.

Odbor vam bo poslal gradivo in vas še podrobneje seznani s svojim delom, svojimi željami in načrti.

POIZVEDBA

»TV 15« je 18. marca letos objavil sestavek »Noben vihar jih ni izruval«. V zvezi z njim se oglašam kot partizanski mitraljezec, ki je rešil človeka, katerega spomine ste objavili v tem sestavku. Vse, kar se je dogajalo 21. decembra 1943. leta, in kar je zapisano v omenjenem sestavku, je popolna resnica, ker sem tudi sam vse to doživel!

Prosim imenovanega tovariša, ki sem mu rešil življenje, da se oglasi pri meni, saj bi ga zelo rad spoznal!

LOVRO RUTAR
KOVOR 64 a
64290 TRŽIČ

BOHORSKA BOLNIŠNICA IN ZOB ČASA

Zakaj to pišemo?

Dolgo je že tega, kar se je petnajst borcev Štirinajste divizije in ameriški letalec zdravili v bolnišnici na Bohorju... Pa jo bo treba na novo prekriti in zavarovati. Preživeli ranjenci želijo tudi, da bi izdali knjižico, v kateri naj bi prikazali težavno življenje v njej. O Bohorju, katerega temni gozdovi in skrite globeli so dajali med zadnjo vojno zavetje mnogim borcem, dandanes

mnogi, zlasti mladi, premalo vedo... V bolnišnici na Bohorju so se zdravili naslednji borci Štirinajste divizije:

Mirko Košir-Samo (rojen 1923 v Preserju, umrl v bolnišnici), Ivan Klugej (rojen 1926 v Zagorju ob Savi), Dane Benčina (rojen 1921 v Mariboru), Slavko Kočevar (rojen 1925 v Sodražici), Anton Sterle (rojen 1915 v Kozariščah), Lado Klavžar (rojen 1914 v Ljubljani), Viljem Polšak (rojen 1910 v Preserju), Janko Kulovec (rojen 1922 v Ljubljani), Matija Ožanič (rojen 1925 v Pirčah pri Kočevju), Janko Benedik (rojen 1925 na Zinovškem vrhu), Stane Antonič (rojen 1920 v Kočevju), Franc Čebašek-Matevž (rojen 1914 v Prebačevem, Kranj), Franc Drobnik (rojen 1919 v Romunji vasi), Alojz Grča (rojen 1924 v Ribnici, umrl v bolnišnici), Ivan Benčina (rojen 1924 v Travniku pri Loškem potoku, umrl med potjo v bolnišnico), Karl Lasner-Pepi (rojen 1911 v Los Angelesu v Kaliforniji).

Prosim zgoraj omenjene bohorske ranjence in njihove sorodnike — tudi že umrlih — da nam čimprej pošljejo njihove fotografije s podatki: kje in kdaj je bil ranjen in življenjepis. Prosim tudi oskrbnika bolnišnice in bolničarja, ki bo sta tudi vedela veliko povedati, da se nam javita.

Vse te podatke potrebujemo za knjižico, ki jo bo izdal ZZB NOV Krško.

Podatke pošljite na naslov: Mihael Zmazec, 68280 Brestanica. (Poizvedbo smo objavili že v Dolenjskem listu in podatke že dobili od: Mirka Koširja-Samota, Franca Dobrnika in Matije Ožaniča.)

Vse druge prosimo, da se nam čimprej javijo, le tako bo spomin na bohorsko partizansko bolnišnico živ!

PRAVNA POSVETOVALNICA

VIŠINA POKOJNINE

K. K., Vitanje

Vprašanje: Ste aktivni udeleženec NOV iz leta 1941 s priznanim posebnim dobo v dvojnem trajanju in upokojeni s 35 leti delovne dobe. Prosimo za pojasnilo, ali drži tolmačenje, da pripada borcem iz leta 1941 pokojnina v višini povprečne slovenske plače.

Odgovor: S pokojninami borcev ni povsem tako, kot navajate v vašem dopisu. Namreč za borce NOV pred 9. 9. 1943 velja, da je najnižja pokojninska osnova (ki se vsako leto spreminja) enaka povprečju osebnega dohodka delavcev v SR Sloveniji v prejšnjem letu. Od te osnove se šele obračunavajo pokojnine glede na pokojninsko dobo.

NEPRIZNANO MINULO DELO

M. V., Straža

Vprašanje: Kot borec NOV pred 9. 9. 1943 in upokojenec s pokojninsko dobo 38 let in 4 mesecev ste zaposleni z manj kot polnim delovnim časom. V dopisu navajate, da po samoupravnem sporazumu o razporejanju dohodka in delitvi sredstev za osebne dohodke (ki ga prilagajate) nimate pravice do dohodka za minulo delo. Menite, da je to v nasprotju s čl. 70 samoupravnega sporazuma o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu v vaši del. organizaciji (ki ga tudi prilagajate). Prosimo za naše mnenje.

Odgovor: Člen 70 samoupravnega sporazuma o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu določa, da imajo delavci, ki delajo na posameznih delovnih mestih manj kot poln delovni čas, enake pravice in obveznosti kot delavci, ki delajo poln delovni čas. Po členu 36 samoupravnega sporazuma o razporejanju dohodka in delitvi sredstev za osebne dohodke res nimate pravice do dodatka za vrednotenje delovne dobe (to je za minulo delo), vendar ne zato, ker delate manj kot poln delovni čas, kot sami mislite, ampak ker je v 36. členu določeno, da ne gre ta dodatek upokojencem, ki prejema polno pokojnino. Zato po našem mnenju določili obeh sporazumov nista v nasprotju.

OLAJŠAVE PRI NAKUPU AVTOMOBILA

B. P., Zg. Gorje

Vprašanje: Ste 100 % vojaški vojni invalid II. skupine (zaradi TBC) in vas zanima ali imate kakšne olajšave pri nakupu in registraciji novega avtomobila domače proizvodnje.

Odgovor: Pri nakupu avtomobila nimate pravice do regresa, ker nimate okvarjenih spodnjih ali zgornjih okončin, ampak ste invalid zaradi bolezni. Pač pa vam kot voja-

škemu invalidu ni potrebno plačati cestnine in upravnih taks pri registraciji vozila.

REGRES ZA AVTOMOBIL

C. M., Nova Gorica

Vprašanje: Ste 100 % vojaški invalid II. skupine in — nameravate kupiti avtomobil znamke Lada. Ker sami niste sposobni za vožnjo, bo avto vozil vaš sin. Zanima vas, ali boste vseeno upravičeni do regresa za nakup avtomobila, čeprav ta ne bo domače proizvodnje in moč motorja tudi presega 1000 ccm.

Odgovor: Kot 100 % vojaški invalid imate pravico do regresa pri nakupu avtomobila, če gre za okvaro okončin ali slepoto. Pogoji za regres je, da kupite avtomobil na jugoslovanskem trgu. Mnenja smo, da ni nobene ovire, če kupite Lado, pač pa bo višina regresa odvisna od prodajne cene avtomobila jugoslovanske proizvodnje do 1000 ccm. Prav tako ne predstavlja ovire pri dodelitvi regresa dejstvo, da sami ne morete upravljati vozila, ampak da ga bo vozil vaš sin.

MOŽNOST UPKOJITVE

I. J., Kamnik

Vprašanje: V svojem dopisu podrobno razčlenjujete leta zaposlitve, sodelovanje v NOV in priznano posebno dobo ter benifikacijo z ozirom na invalidnost ter po seštevku vsega ugotovljate, da imate 40 let in 4 mesece pokojninske dobe. Ob tem še navajate, da ste borec od 6. 9. 1943, 70 % vojaški invalid in stari 55 let. Zanima vas ali se lahko upokojite ter ali lahko tudi po upokojitvi nadaljujete z rednim delom.

Odgovor: Mnenja smo, da je vaša razčlenitev pokojninske dobe v redu in izračun pravilen, pripominjamo pa, da imate kot borec NOV pred 9. 9. 1943 pravico do upokojitve že z dopolnjenimi 35 leti pokojninske dobe oz. ko dopolnite starost 55 let. Tako vam v vsakem primeru že gre pravica do pokojnine. Tudi po upokojitvi lahko nadaljujete z rednim delom, če s tem soglašajo v vaši delovni organizaciji.

MOŽ NE PRISPEVA DOVOLJ

V. K., Velike Lašče

Vprašanje: Stanujete v hiši svoje matere, skupaj z otrokom, zaposleni niste in tudi zemlje nimate. Možno je 10 let boleha, vendar je redno zaposlen in dela večinoma na terenu, pri tem pa vam izroča le kakih 15 odst. svojih dohodkov, kar pa ni dovolj. Zanima vas, kolikšen del njegovih dohodkov pripada otroku in vam.

Odgovor: Vaš dopis je nekoliko nejasen in zato vam lahko pojasnimo le, da ni nikjer določeno, koliko mora nekdo prispevati za preživljanje svojih otrok in zakonca, ampak je to stvar sporazuma in seveda možnosti. Mnenja pa smo, da je toliko, kot prispeva vaš mož sedaj, mnogo premalo, zato se poskušajte z njim tozadevno pogovoriti, v skrajnem primeru pa se lahko obrnete tudi na sodišče.

PODJETJE ZA UREJANJE HUDOURNIKOV

LJUBLJANA, TOBAČNA ULICA 1

POŠTNI PREDAL 319 • TELEFON 21-252, 20-659 • TEKOČI RAČUN PRI NARODNI BANKI 501-1-615/3

PROUČUJE, PROJEKTIRA IN IZVAJA UKREPE S PODROČJA VARSTVA POVRŠIN PRED EROZIJO, HUDOURNIKI IN PLAZOVI Z GRADBENOTEHNIČNIMI IN VEGETACIJSKO STABILIZACIJSKIMI DELI.

UPRAVA KOMUNALNE DEJAVNOSTI SEŽANA

OPRAVLJA VSA DELA NA PODROČJU KOMUNALNE DEJAVNOSTI — DELA PO NAROČILU OPRAVLJA SOLIDNO, SE PRIPOROČAMO.

V vrsti mladinskih delovnih akcij, ki jih je v zadnjem času vse prej kot malo in ki jih še kako toplo pozdravljamo, lahko mladinski delovni akciji »Pugled 76« vendarle odmerimo posebno mesto.

Zato nam je bilo toliko bolj žal, da se nismo utegnili udeležiti tiskovne konference, na kateri so njeni organizatorji postregli z vsemi podatki in načrtom del za mladinsko delovno akcijo z imenom »Pugled 76«, ki je tekla od dvanajstega do osemnajstega julija letos.

Zavrteli smo telefonsko številko občinske konference ZSMS Ljubljana-Moste-Polje, se pogovorili, danes objavljeno fotografijo pa so mladi brigadirji kar sami prinesli v naše uredništvo.

Uvodoma moramo povedati, da je mladinsko delovno akcijo »Pugled 76« ob pomoči borcev Druge grupe odredov, med slednjimi sta se posebno zavzeto izkazala Lado Mazovec in njegov brat Risto, organizirala občinska konferenca ZSMS Ljubljana-Moste-Polje; v akciji je sodelovalo 86 brigadirjev, ki so v tednu dni opravili 4.360 delovnih ur, predvsem mladih iz delovnih organizacij ter krajevnih skupnosti in na pomoč jim je priskočilo tudi 100 vojakov iz mošćanske vojašnice »Bratstvo in enotnost«, s katero mladina iz Most že vrsto let navezuje tovariške in delovne stike.

Akcija je uspešno sklenjena, ostali so nepozabni spomini, ostalo je delo mladih rok... O vsem, kar so doživeli, pa tudi o načrtih za v prihodnje, je stekla beseda tudi na tovariškem srečanju tam na Pugledu nad Podlipoglavom, ki je bil hkrati slovesen zaključek enotedenske mladinske delovne akcije »Pugled 76«, na katerem je bil slavnostni govornik narodni heroj Franc Poglajen-Kranjc.

Povrnimo se na kraj delovne akcije, na Pugled, na to 579 visoko gričevnato pobočje, kjer se je pred več kot tridesetimi leti rojevala Druga grupa odredov.

»Naselje, v katerem smo preživeli čudovit teden, je bilo postavljeno iz

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Za mladost revolucije

V mladinski delovni akciji »Pugled 76« je sodelovalo 86 brigadirjev, ki so v tednu dni opravili 4.360 delovnih ur

šotorov, imeli smo tudi enotne brigadirske majice z oznako ter modre hlače,« pripovedujejo brigadirji. »Mladi smo poleg krepko presežene delovne norme na težavnem in strmem terenu ponesli s seboj tudi veliko lepih spominov na srečanja z nekdanjimi borci Druge grupe odredov, brigadirji-veterani, znanimi družbenopolitičnimi delavci, naučili smo se mnogo pesmi, tek-

movali smo na vseh področjih, pa tudi pri delu.«

O vsebinski usmeritvi mladinskih delovnih akcij, kakršna je bila »Pugled 76«, govorita tudi imeni brigad: brigada »Druge grupe odredov« in brigada »Bratstvo in enotnost«.

»S čim se še lahko pohvalite?« smo jih povprašali.

»Urejali smo obstoječe in odmerili

nove poti mimo vseh pomembnejših mest iz narodnoosvobodilnega boja ter ta mesta označevali tudi s spominski-mi obeležji.« Ves čas akcije je mlade vodila želja ohraniti spomin na zmagovito bitko Drugega partizanskega bataljona na Pugledu, označiti njegovo taborišče iz leta 1942, pa stražarsko mesto, da ne govorimo o mestu ustanovitve Molniške partizanske čete, delovanja partizanske tiskarne »Urška«, mestu večmesečnega zadrževanja CK KPS in Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet v jeseni istega leta.

Tam na Pugled gori...

Povedali so nam tudi to, kar smo že vedeli: da občinska konferenca ZSMS Ljubljana-Moste-Polje že nekaj let načrtno neguje in razvija revolucionarne tradicije ter se pri tem poslužuje vedno novih in vedno bolj pestrih oblik vključevanja mladih v ljudsko obrambo in družbeno samozaščito!

O njihovem delu bo zdaj govorilo tudi obeležje, postavljeno na kraju, kjer je v občini Ljubljana-Moste-Polje zaprisegla prva mladinska partizanska pohodna četa, Molniška četa z imenom Jožeta Moškriča, ki deluje skupaj s sedmimi mladinskimi pohodnimi partizanskimi četami v sestavi mladine pohodne enote »Druga grupa odredov«, ki danes šteje kar 800 mladih Moščanov.

V pogovoru z vodstvom mladinske delovne akcije »Pugled 76« je bilo čuti tudi hvaležnost do vseh, ki so občinsko konferenco ZSMS Ljubljana-Moste-Polje v njihovih prizadevanjih podprli tudi moralno in idejnopolitično: vse družbenopolitične organizacije ter Emona, Javna skladišča, Žito, Kolinska, Saturnus, Arbo, Črevarna, Totra, Toplarna, Zima, VVZ Vevče. Nekaj od imenovanih delovnih organizacij je tudi organiziralo dovoz hrane v brigadirsko naselje.

Brigadirji mladinske delovne akcije »Pugled 76« so se jim oddolžili na najlepši način, saj je bilo ob koncu akcije podeljeno toliko znakov udarnika, kolikor brigadirjev je štela mladinska delovna akcija »Pugled 76«.

»To je prispevek mladosti za mladost revolucije!« so dejali, to pa je tudi najlepša misel, ki smo jo zabeležili v pogovoru z mladimi iz občinske konference ZSMS Ljubljana-Moste-Polje.

MILENA STRAJNAR

To, kar sem zapisala, sem zapisala po pripovedovanju Franca Dragmana iz Novega mesta.

Sončnega aprilskega dne 1942. leta so Italijani prvič prišli na Suhor. Po kolovozni poti sta koračila dva vojaka in oficir. Pregledovali so teren. Ker je bila Dragmanova hiša prav nad elektrarno Luknja, so se odločili, da se bodo vselili vanjo. Kasneje je prišlo še dvajset vojakov. Dragmanovi so morali izprazniti klet, kjer so se nastanili vojaki in še eno sobo za oficirja.

Vojaki so začeli graditi štiri bunkerje. Dva sta bila postavljena ob cesti, dva malo bolj stran. Gradili so jih iz drevesnih debel, vmes pa so dali zemljo in kamenje.

Franc Dragman je moral večkrat v gostilno k Pečaričevim, po cigarete za očeta.

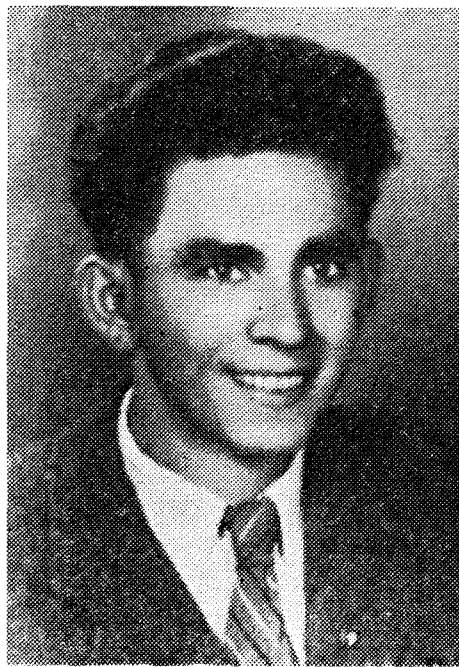
Nekega dne spomladi 1942. leta ga je poklical partizan Stane Pečarič, ki je kasneje padel. Bil je v civilu. Povprašal ga je za število vojakov, pa kje stojijo bunkerji in kakšna je italijanska oborožitev. Franc mu je vse natančno povedal in narisal na list papirja, kje stojijo bunkerji.

Prvega partizana, ki je imel na glavi triglavko, pa je videl pri Lužarjevih na Kuzarjevem Kalu. To je bilo 1942. leta. Takoj ga je spoznal. Bil je Jože Petrič, doma z Muhaberja.

Tesneje je začel sodelovati s Francem Somrakom in Antonom Jakljem. Zadolžila sta ga za raznašanje Slovenskega poročevalca in raznih letakov. V 1944. letu je moral trositi letake do Avbarjeve hiše v Bršljanu. Nekega večera ni utegnil raztrositi letakov, hotel je to opraviti naslednji dan. Letake je skril pod skrinjo. Tisto noč sta pri njih spali aktivistka Mima Lužar in Ana Luštek s Kuzarjevega Kala, ki sta se vračali z obiska pri bratih, partizanih. Ponoči pa je prišla domobranska kontrola, ki je preiskala hišo. Našli so letake in častnik Slovenski poročevalec. Hoteli so vedeti, kje je vse to dobil. Zlagal se je, da jih je našel na poti. Zasliševal ga je domobranec Mirko Filipič, ki ga je pretepel z vojaškim pasom. Ukazali so mu, naj se obleče in gre z njimi. Filipič pa mu je rekel, naj gre raje spat in se naslednji dan javi pri njem v Bršljanu. Ker je vedel, da bo moral iti v njihovo vojsko ali pa na prisilno delo, se ni javil.

Fant, ki je občutil grozote vojne

Iz gozdov se je vrnil brat Alojz... V kipenju novega življenja so bili zbrani vsi razen očeta, ki so ga zelo spoštovali in ljubili, pa ne samo domači

Franc Dragman, julija 1948

Alojz Dragman

TV-15 ZA MLADINO

Odtlej se je le poredkoma mudil doma. Prenašal je razno partizansko pošto in literaturo. Marsikatero noč je moral prespati v gozdu ali na kozolcih.

Vendar pa se pri njihovi hiši ni samo on boril za lepšo prihodnost.

Starejši brat Alojz je sodeloval s partizani že 1942. leta, 1943. leta pa je postal borec. Včasih je pišal domov sam, drugič zopet s tovariši. Franc se ga spominja, ko je prijezdil na rjavem konju. Takrat si je močno zaželel, da bi tudi on lahko nekega dne prijezdil na konju domov. Mlajši brat Jože je bil takrat še otrok. Tudi mati Francka je skrbela za partizane. Po kapitulaciji Italije pa je tudi prenašala pošto, zdravila in cigarete iz Novega mesta na partizanske javke.

Oče Alojz je bil terenski politični delavec...

Neke noči so vsi mirno spali in niso niti slutili, kaj jih čaka. Sredi noči, bil je dober mesec pred osvoboditvijo, so domači izdajalci obkolili hišo. Vse so preiskali in premetali ter pokradli precj perila. Vse to so opravili v temi in niso pustili prižgati luči. Nato so rekli očetu, naj gre z njimi v elektrarno v Luknjo, odpeljali pa so ga v nasprotno smer. Ker se mu je to zdelo sumljivo, je verjetno hotel zbežati. To se zagotovo ne ve. Zasišli so le strele, ki jim je sledila gluha tišina.

Tisto noč niso več spali. Z jutrom je napetost vse bolj rastla. Komaj je jutranja megla napolnila kotanje, že je mati s temno slutnjo hitela po kolovozni poti v smer, od koder je bilo slišati strele. Prepadena je obstala. Na tleh je ležal njen mož. V levi roki je imel ugaslo cigareto, z desno pa se je držal za šop trave. Pokopali so ga na pokopališču v Prečni. Še takrat jih domobranci niso pustili pri miru. Skriti so opazovali, če bo šel za pogrebom kakšen partizan ali terenec.

Nerad se Franc Dragman spominja tega dogodka, saj je izgubil očeta, ki ga je imel zelo rad. Čez mesec dni je zasijala svoboda in iz gozdov se je vrnil brat Alojz... V kipenju novega življenja so bili zbrani vsi razen očeta, ki so ga spoštovali in ljubili, pa ne le domači.

MIRA DRAGMAN
(Iz »Iz naših logov«, glasila OŠ Bršljin, Novo mesto)

Bili so društvo »Muhaber«

Nad vsem, kar sem videla, sem bila zelo presenečena, a hkrati tudi ponosna

Društva kmečkih fantov in deklet, ki so začela na Slovenskem nastajati že kmalu po prvi svetovni vojni, so začela kmalu postajati vedno bolj napredno revolucionarno gibanje kmečko-delavske mladine, saj so bili njeni vodilni funkcionarji že pred drugo svetovno vojno člani partije. Zato ni čudno, da je ob začetku druge svetovne vojne Komunistična partija Slovenije štelu Društva kmečkih fantov in deklet za svojo najbolj množično organizacijo, v decembru 1941. leta pa so društvo kot celoto sprejeli tudi v SKOJ (Zvezo komunistične mladine Jugoslavije).

Na Muhaberju so ustanovili Društvo kmečkih fantov in deklet 25. aprila 1937. leta. Z organiziranjem sta začela kmečka sinova, brata Franc in Tone Potočar, po domače Jerinova z Muhaberja. Med drugim sta k sodelovanju povabila tudi Jožeta Petriča, delavca z Muhaberja, ki je bil sposoben govornik, marljiv človek in privržen naprednim idejam. Brata France in Tone Potočar pa sta bila iz trdne ugledne kmečke družine in zato za kmečke starše vzorna fanta. Njuna mati Marija, vdova in gospodarica kmetije, je svoja sinova podpirala pri tem delu in tako tudi drugi kmetje niso nasprotovali svojim sinovom in hčeram, da se včlanijo v društvo.

Občni zbori in tudi drugi sestanki so bili pri Potočarjevih, kjer je bilo središče vse dejavnosti. Predsednik je bil France Potočar, v društvo pa so pritegnili skoraj vso mladino Muhaberja, Bučne vasi, Potočne vasi, Gorenjih in Dolnjih Kamenc, vasi Hudo in Dalnjega vrha.

Imeli so tudi dramsko skupino. Režiral je Rihar Romih. Naštudirali so igro »Dve nevesti« in šli z njo 27. februarja 1938. leta gostovat v Prečno. Tamkajšnji župnik Komljanec se je bal vpliva tega naprednega društva na Prečence in jim je nastop hotel preprečiti s svojimi privrženci, organiziranimi v klerikalno organizacijo Slovenski fantje, pa jim to ni uspelo.

Kaj bi vam še povedali o društvu »Muhaber«?

Bili so dobro organizirani in delavni.

Imeli so svojo knjižnico in vsa leta do vojne so prirejali tekme koscev, oračev, grabljic, žanjic, peric in tekme v ruženju koruze. To so bili veličastni kmečki prazniki, na katerih se je zbralo tudi več tisoč ljudi. Značilnost le-teh je bila tudi ta, da so na njih nastopali tudi govorniki — znani komunisti: Ivan Nemec, Vinko Kristan, Milan Majcen, Drago Košmrlj, Ivan Kronovšek.

S takšnimi prireditvami in manifestacijami so razvijali razredno narodno zavest.

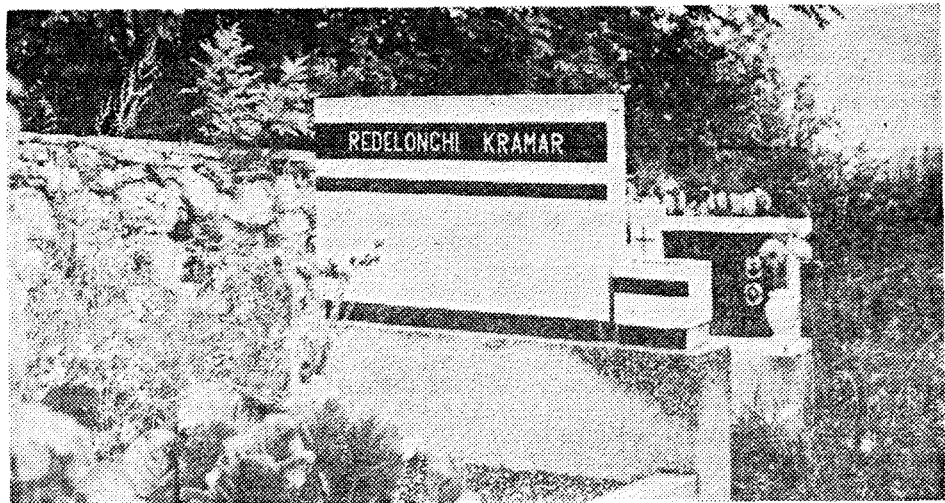
Ob nemškem napadu na Poljsko je bila 3. septembra 1939. leta v Novem mestu velika protifašistična manifestacija, ki so se je udeležili tudi Društva kmečkih fantov in deklet z Muhaberja, Gotne vasi, Mirne peči, Podhoste in Bele cerkve!

Bilo je istega leta, ko so se člani muhaberskega društva odpravili z dvema vozovoma in s konji v Podhosto na tekmo žanjic. Šli so skozi Prečno in vzklikali: »Delu čast in oblast!«, »Slava Matiji Gubcu!« ter podobne parole. Dva dni zatem so jih orožniki že zasliševali, Jožeta Petriča pa aretirali. Ovadil jih je prečenski župnik Komljanec. Rekel je, da so vzklikali: »Dol s farji!«, kar pa seveda ni bilo res. Vseeno so Jožeta Petriča zadržali v zaporu šest tednov, nakar so ga zaradi pomanjkanja dokazov izpustili.

Po okupaciji so člani društva uničili svojo dokumentacijo, ostali pa so povezani. Skoraj vsi so postali člani OF, odšli k partizanom ali pa ostali doma in podpirali narodnoosvobodilni boj. Izdajalca ni bilo med njimi.

Franca Potočarja, nekdanjega predsednika Društva kmečkih fantov in deklet »Muhaber«, so januarja 1944. leta kot partizana ujeli domobranci ter ga zverinsko mučili in ubili... Pripoveduje, da ga je še mati komaj prepoznala. To je zapisano po pripovedovanju Jožeta Petriča, Ivana Počrvina in Lojza Potočarja.

ČLANI ZGODOVINSKEGA KROŽKA
OSNOVNE SOLE BRSLJAN

Junaku v spomin

Pionirji skrbimo za njegov grob... Prinašamo mu cvetja, ker je bil junak in se je žrtvoval za to, da mi lepše živimo

Marko Redelonghi se je rodil v Benški Sloveniji v vasi Zapotok, ki spada zdaj pod Italijo. Bil je sin revne kmečke družine. Mati mu je umrla, ko je bil star komaj deset let. Ostal je sam z očetom in bratom. Ko je nekoliko odrasel, je delal po naših krajih kot priložnostni delavec. V Podbeli se je seznanil z Marijo Kramar-Stalnovi in se z njo poročil. Imela sta dva otroke.

Ko se je pričela druga svetovna vojna, je delal v Nemčiji kot sezonski delavec. Zaradi druženja z vojnimi ujetniki so ga izgnali. Nato je delal kot oglar v Trnovskem gozdu, bil povezan s partizani, aretiran, nakar so ga poslali v vojaške zapore. Kak mesec pred 9. septembrom 1943 je pobegnil ter se pridružil partizanom.

Marko Redelonghi je kmalu postal komandant 2. bataljona Briško-beneškega odreda.

Pod njegovim vodstvom so partizani izvršili številne akcije. Napadli so celo letališče pri Vidmu, kjer so pobili precej Nemcev in zažgali več letal. Kmalu po tem napadu je bil Marko v boju z Nemci pri Robediščih huje ranjen. Zdra-

vil se je na različnih mestih, da bi ga Nemci ne odkrili. Ker je bil ranjen v gleženj, sta ga vedno spremljala dva tovariša.

Zaradi uspešnih akcij, ki so jih partizani izvršili na nemške postojanke, so Nemci razpisali nagrado tistemu, ki izda Marka. To jim je uspelo. Zaradi izdajstva so nenadoma obkolili njegov šotor. Oba tovariša sta skušala rešiti komandanta. Ker je videl, da je to nemogoče, jima je ukazal, naj se umakneta, sam pa se je raje ustrelil, kakor da bi padel živ sovražniku v roke. Nemci so mu slekli bluzo, na kateri so bili našitki komandanta. Nataknili so jo na puško in jo tako nesli od Breginja do nemške postojanke.

Tovariši so pogumnega komandanta pokopali na pokopališču v Sedlu, kjer so mu po vojni postavili lep spomenik.

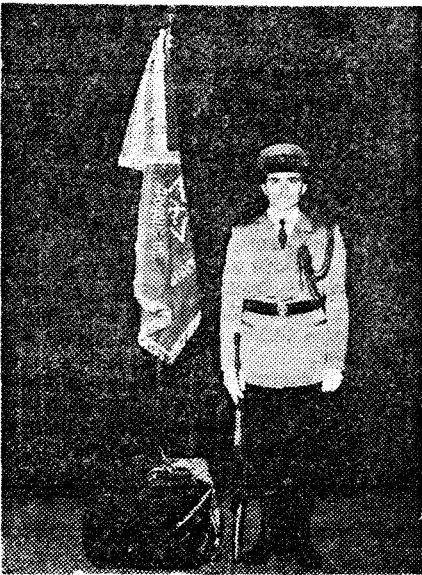
Pionirji skrbimo za njegov grob... Prinašamo mu cvetja, ker je bil junak in se je žrtvoval za to, da mi lepše živimo.

VOJKO LEBAN
(Iz »Slavčka«, glasila
OŠ Simona Gregorčiča,
Kobarid)

TV-15 ZA MLADINO

Dovolite mi, da se vam najprej predstavim.

V kmečki izbi sem nekoč v maju zajokala kot deseti otrok. Trije so se takoj mali poslovili od nas, šest pa nas je dorastlo. Težavno je bilo naše življenje, kot otrokom malega kmeta in rudarja. Moji materi in mo-

NASLOVLJENO NA »TV-15 ZA MLADINO«

dneva, ko nam je zasijala zlata svoboda.

Ne bi več govorila o svojem življenju, saj je bilo slično neštetim. Omenila bi le to, da to leto bolujem že od 11. januarja, da sem bila v bolnišnici v Trbovljah, Ljubljani in zopet v Trbovljah. Povedala vam bom tudi, kako sem obujala spomine na težavne, a slavne dni iz narodnoosvobodilnega boja, ob prvem maju in dnevu mladosti, ko sem se zdravila v bolnišnici dr. Petra Držaja v Šiški. Kljub dobremu zdravstvenemu oseboju, od najnižjega do višjih medicinskih sester in zdravnikov, saj jim nikdar ni zmanjkalo prisrčnih in ljubeznivih besed, mi je bilo hudo.

Ko mi je pogled ušel proti Rožniku, so mi stopile solze v oči, kajti dom je bil daleč od mene.

Ko sem na televizijskem zaslonu spremljala najsrečnejšo mladino, tam na stadionu JLA v Beogradu, ki je tovarišu Titu voščila ob njegovem rojstnem dnevu na najlepši način, so mi misli pohitele tja, k mojemu najmlajšemu sinu, ki kot gardist Titove vojske čuva in brani tisto, za kar smo

Na braniku domovine...

jemu očetu res ni bilo lahko. Skrbela sta za družino, trpela mnoga zaničevanja in odpusti od dela so si v predaprilski Jugoslaviji kar roko podajali...

Pa vendar smo dočakali, ne vsi, lepše dni v svobodi.

Nismo držali križem rok. Že v letu 1941 so se pri nas oglašali prvi partizani. Oče, mati in dve sestri so bili zaprti in izseljeni, brat Ivan je padel leta 1943, brata Franca so odpeljali 1941. leta, jaz pa sem srečno prišla v partizanske vrste in ostala tam do najlepšega dne v mojem življenju, do

mi krvaveli in se borili.

In ko mi je čez čas poslal fotografijo, spomin na ta lepi in nepozabni dan, ko je za nagrado za opravljeno dolžnost mirno stal poleg zastave, kar ni dano vsakemu, sem pozabila na vse prestano gorje.

Za vse moje in očetovo prestano trpljenje med narodnoosvobodilnim bojem naju je najmlajši sin Mile za trideseto obletnico zakonske zveze najlepše razveselil in nama čestital s tem, da stoji trdno na braniku domovine.

MILKA STRMLJAN

KRAMLJANJE

»Prav zaradi tega je in ostane dvaindvajseti julij, dan vstaje slovenskega naroda, velik dan, ki ga niti za trenutek ne smemo pustiti pozabi,« je ob koncu prazničnega pisma zapisala Uči Debeljakova, učenka osnovne šole Ivana Cankarja iz Vrhnike.

Potem ko je v kratkih besedah zapisala tudi zgodovino slovenskega naroda, vse od tistega dne dalje, ko je politbiro KPJ 4. julija 1941 v Beogradu sprejel sklep o splošni ljudski vstaji naroda Jugoslavije...

Zgodovino svoje domovine dobro poznaš, draga Uči, zgovorno si povedala tudi to, da ceniš žrtve narodnoosvobodilnega boja in da veš, kje je tvoje mesto. Pohvalili pa bi te radi tudi zato, ker si se nas spomnila sredi počitnic, ko nas mnogi sicer zvesti sodelavci pozabljajo.

Razveselili smo se tudi pisma tovarišice Milke Strmljan iz Marne, saj smo že mislili, da ste na rubriko »Naslovljeno na TV 15 za mladino« že povsem pozabili in da jo bomo morali kar odpisati, pa čeprav je vedno bogatila to našo stran.

»Davno je že, kar so se moja

mlada leta za vedno poslovila od mene,« je uvodoma zapisala. »A vendar se jih rada spominjam, kljub temu, da sem v njih preživela marsikaj hudega, kar se mi posebej zdaj, ko sem nastopila že šesto desetletje svojega življenja, pozna pri mojem zdravju.«

Zato nam je vaš zapis, draga tovarišica Milka, še toliko bolj pri srcu, pa tudi fotografijo vašega najmlajšega sina bomo skrbno čuvali.

Iz kobaridske osnovne šole Simona Gregorčiča nam je mentor pionirske organizacije ljubeznivo odgovoril na naše pismo in priložil tudi fotografijo spomenika Marku Redenlonghiju, za katero smo ga prosili.

Hvala vam!

Povsem vas razumemo, da vam drugega slikovnega gradiva ni uspelo zbrati, saj smo vam resda pisali le nekaj dni pred koncem šolskega leta. Nič ne de! Počakali bomo do jeseni, saj prispevki iz Kobarida, ki smo jih odbrali za objavo v »TV 15 za mladino«, mirno čakajo, da pridejo na vrsto.

Lepo pozdravljeni!

Mile

TV-15 ZA MLADINO

Karel Rojc, narodni heroj

Karlov oče (Rudolf Rojc) se je priselil iz Slovenije v Banja Luko kot železničar že v času Avstroogrške. Bilo je to v času, ko je bila zgrajena železniška proga Banja Luka—Dobrljin. Poročil se je z domačinko Marijo, s katero je imel štiri otroke.

Karel Rojc se je rodil 16. novembra leta 1915 v Bojič-Hanu pri Banja Luki. Po osnovni šoli je šel v poklicno šolo in ponjeje v železničarsko delavnico. Oče je želel, da bi se izučil za mehanika.

Kmalu se je seznanil s člani SKOJ in se tudi priključil naprednemu mladinske-mu gibanju. Pozneje, ko se je Karel odločil za vpis v mornariško podoficirsko šolo, očetu to ni bilo všeč. Oče je želel, da bi se sin izučil v poklicu, ki se ga je najprej lotil.

Leta 1931 se je Karel le vpisal na Strojno podoficirsko šolo. Postal je go-jenec »18. klase« te šole. Uspešno jo je končal in bil premeščen kot podčastnik na podmornico »Smeli«. Njegova osnov-na skrb je bila namenjena urejanju knjiž-nice. Tajno je zbiral tudi marksistično li-teraturo. Še preden je postal član KPJ, mu je uspelo pridobiti precejšnje število ljudi, ki so se začeli poglobljati v mar-ksezem, ki so razpravljali o boljševiški revoluciji, o delavskem gibanju.

Njegova aktivnost ni bila dolgo skriv-nost. Nekoč so pri njegovih tovarših na-šli prepovedano literaturo in kmalu tudi izvedeli, da jo je nabavljala Karel Rojc. Tudi to so odkrili, da je bil povezan s podčastniki na podmornici in na rušcu »Dubrovnik«. Tam so mornarji namera-

PODOBE NAŠIH LJUDI

Ni dovolil, da bi padel četnikom v roke

Mislim, da v Sloveniji le nekateri poznajo Karla Rojca, narodnega heroja, ki je sicer večji del svojega življenja preživel v Bosni in Hercegovini. V puljski vojašnici, ki nosi ime Karla Rojca, so pred nedavnim odkrili tudi spome-nik temu narodnemu heroju. Odkril ga je nekdanji Karlov sodelavec, tovariš Lazo Vidović. Na slovesnosti je bilo veliko število aktivnih in rezervnih sta-rešin naše mornarice, med njimi tudi kontraadmiral tovariš Radosavljevič, predstavniki puljske občine, mladine in delegacija iz Bosne in Hercegovine.

Slavlja se je udeležil tudi dvaindevetdesetletni Karlov oče, ki je nekaj dni kasneje izgubil življenje v prometni nesreči.

Spomenik, ki stoji ob vhodu v vojašnico, je del mladega umetnika Brani-mira Čirića, ki je pred časom služil mornariški vojaški rok v omenjeni vojaš-nici.

Zanimivo je, da nima pomorski muzej »Sergej Mašera« nikakršnih podat-kov o Karlu Rojcu, čeprav je bil mornariški podoficir na podmornici »Smeli«. Po Karlu Rojcu se imenuje tudi eden izmed sodobnih raketnih čolnov jugo-slovanske vojne mornarice.

vali prevzeti poveljevanje in odpluti v Spanijo, kjer je besnela vojna.

Karla so aretirali in zaprli v samico v trdnjavi »Sv. Nikola« pri vhodu v ši-beniški kanal. V vlažni samici je preživel šest mesecev; brez svetlobe, brez spre-hodov.

Ko so ga postavili pred sodišče, je bil obsojen na strogi zapor dveh let in osem mesecev, odvzeli so mu »čim« in meščanske pravice za deset let. Toda v zaporu, čeprav je fizično hudo zbolel, se je utrdil kot revolucionar. V Banja Luko se je vrnil leta 1939 kot prekaljeni ko-munist. Zaposlitve dolgo ni dobil. Ko je bil le sprejet v livarno, je kmalu začel z marksistično propagando. Delavce je povezal v sindikat. Organizirali so stav-ko in ko se je izvedelo, da je bil njen glavni vodja Karel Rojc, je spet ostal brez dela.

Pozneje se mu je uspelo zaposliti v tovarni vagonov v Slavonskem Brodu. Spet je izkoristil sleherno priložnost, da je po-jasnjeval delavcem nevarnost fašizma, po-litični položaj v svetu in nujnost revo-

Med številnimi udeleženci slavlja ob odkritju spomenika je bil tudi dvaindevetdesetletni Karlov oče, ki je le nekaj dni kasneje izgubil življenje v prometni nesreči.

FRANC ŠETINC:

IZGNANCI

Knjigo Franca Šetince »Izgnanci«, iz katere v nadaljevanjih objavljamo odlom-ke, je izdala Partizanska knjiga.

Ko sem spoznaval Walbrzych, sem bil v mislih večkrat v Waldenburgu. Spomnil sem se tiste nedelje, 7. maja 1945, ko so sovjet-ska letala večkrat nizko preletavala mesto. Ko je blela zarja naznanjala sončni vzhod, je bilo mesto še uspavano v občutek var-nosti. Potem pa...

V Waldenburgu so ljudje upali, da Rusi fronte ne bodo prebili. Ker je hrumenje to-pov pri Strigauu prenehalo, so mislili, da so rdečim pošle moči. Hkrati so upali, da bo Hitler kmalu udaril z novim tajnim orožjem.

Tedaj se je kot blisk razširila vest; fūh-ter je padel na fronti. Mnoge je tako moč-

no prizadela, da so padali v nezavest. Mar-sikoga je zadela kap. Waldenburg pač ni bil Berlin, saj je nanj padla bomba le po-motoma. Včasih so prileteli ruski lovci in obstreljevali vojaško kolono, a to je bilo tudi vse. V takem zavetju so se bohotile iluzije o tem, da se bo kolo vojne sreče kmalu obrnilo.

Strah zbujačoca je bila reka beguncev, ki se je valila od vzhoda proti zahodu in ki tudi Waldenburg ni obšla. V tej reki je bilo toliko bede, nesreče in trpljenja, da tistih, ki jih tok beguncev še ni potegnil s seboj, niso upali niti pomisliti na to, da bi utegnili prizadeti tudi nje.

»Od tod ni umika,« so govorili. »Če bi

morali tudi mi zapustiti domove, bi bilo to konec...«

Poleg »ajnega orožja« sta budila v ljudeh upanje še Berlin in Breslau. Ko so slišali po radiu, da se odpor v teh dveh junaških trdnjavah nadaljuje, so si oddahnil.

»Ta Hanke,« so občudovali spodnješlezj-skega gaulajterja, »je Rusom pokazal zobe! Ta se jim že ne bo vdal...«

Hanke je bil tisti, ki je obsodil Breslau na smrt. Spremenil ga je v trdnjavo in ni dovolil vdaje, čeprav je bil odpor brezupen in nesmiseln.

Ta optimizem mnogih Waldenburžanov so podnašali begunci, ki so širili pretreslj-i-ve govorce o nepopisni zmešnjavi vsepo-v-sod, kjer se pojavijo Rusi. Ta resnica je bila povsem drugačna od tiste, ki jo je objavljala Wehrmacht v svojih rednih po-ročilih. Po njenem ni bilo nikjer nepriča-kovanih vdorov Rusov, nikjer zmede, kaosa, brezglavega bežanja — vse je bilo premiš-ljeno, vnaprej določeno, vse plánmassig. Po načrtu so zapuščali svoje domove deset-tisoči Breslaučanov in načrtno so umirali, zmrzovali na paničnem begu, kjer jih je Hanke pogljal na brezglavo begunsko pot tik pred obkrožitvijo mesta. Begunci so pri-povedovali, da jih je na poti umrlo več, kakor pa se jih je prebilo ac prvih naselij za fronto, kjer je bilo še razmeroma mirno. Zrtve so bili predvsem bolniki, starčki, majhni otroci.

Novica o Hitlerjevi smrti mi je prišla na uho zjutraj, ko sem šel na delo. Ljudje, ki sem jih srečeval, so se mi zdeli nekam omotični. Ponekod so se zbirali v gručah in si nekaj pripovedovali. Krillili so z rokami, kakor to dela človek, ki ga zadene nesreča, pa si prvi hip ne ve pomagati.

Iz besed »Führer, Führer...« sem skle-pal, da se je moralo zgoditi nekaj nadvse odločilnega. »Morda se je Hitler vdal, pod-pisal kapitulacijo... Mar so naredili aten-tat nanj?... Mar se je ubil?...«

Korak mi je zastal. »Bi nadaljeval pot ali bi se vrnil v taborišče?« me je prešinila misel.

Ko sem prišel do vhoda v poslopje ta-borišča, sem zagledal lagerführerja. Zdel se mi je zmeden in besen. Rad bi se mu ognil, a je bilo prepozno.

lucije, ki bo zrušila izkoriščevalski svet. Pa ga je nekdo ovadil oblastem in je moral zapustiti tovarno.

Vrnil se je domov. Na njegovem do-mu sta bila dva pomembna sestanka. Na enem sta bila prisotna tudi tovariša Dju-ro Pucar-Stari in Osman Karabegović. Drugi sestanek je bil pravzaprav konfe-renca KPJ za Bosansko krajino.

Po kapitulaciji stare Jugoslavije je za-čel zbirati odvrženo orožje in strelivo. Svojo partizansko pot je začel po tistem, ko ga je Komunistična partija določila za delo v diverzantski skupini. Pozneje je bil v vođu za zveze. Sodeloval je v vseh vojaških akcijah na območju Banja Luke v zimi 1941/42. Hodil pa je zelo težko, kajti posledice zapora v trdnjavi »Sv. Nikola« so bile hude.

Premestili so ga v zaščitni vod bolniš-nice na planini Cemernici. In zgodilo se je, da je bolnišnico obklopo približno 200 četnikov. Tovariš Karel Rojc jo je s skupino dvaindvajsetih partizanov uspeš-no branil, dokler niso evakuirali vseh bolnikov. Skupini partizanov pa je začelo zmanjkovati streliva. To so ugotovili tudi četniki. Njihov napad je bil še silo-vitejši. Tovariš Karel Rojc se je umak-nil s skupino preživelih borcev v neko pečino, kjer so se branili do poslednjega naboja. In ko je tovariš Karel vrgel na četnike zadnjo bombo, se je ustrelil.

Ljudje, ki so ga poznali, so o Karlu veliko govorili; s ponosom in občudova-njem. Pravili so tudi, da je rad pouda-til, da je Slovenec in da je govoril ma-terin jezik kot bi vsa leta živel v go-rati Sloveniji.

JOZA PRETNAR
(kapetan bojne ladje v pokoju)

Slovenski izgnanci v taborišču Hirschberg v Sleziji

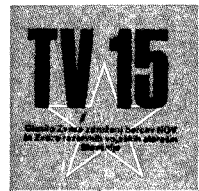
»Pridi, pridi!« mi je pomignil. Na rokah je imel usnjene rokavice.

Ozrl sem se okrog sebe, kakor da bi me verjel, da je poziv namenjen meni.

»Du, du!« je povzdignil glas esesovec. Šel sem za njim. Na hodniku ni bilo žive duše. Vse je kazalo, da so se zaradi lagerführerjevega vpitja ljudje razbežali po sobah. Tako je bilo vsakokrat, kadar je nje-govo kričanje odmevalo po hodnikih.

Potisnil me je v sobo. Na lagerführerje-vi mizi sem zagledal Hitlerjevo sliko s čr-nim trakom v zgornjem desnem kotu. Pred njo so gorele sveče. Ob strani so stali: ku-harice, skladiščnik, sestre rdečega križa. Njihovi pogledi so srepeli skozi solze vame.

(se nadaljuje)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot gla-silo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vo-jaskih starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUZIČ, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Uprava in naročniški oddelek »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti pro-daji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišei: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35